

TYÖVÄENYHDISTYS YHTEISÖNÄ -

TYÖVÄENTALO YHTEISÖN KOTINA

Esimerkkinä vaasalaisen työväenyhdistyksen murros.

Kati Kangasluoma

Yhteiskuntapolitiikan pro gradu -tutkielma

Jyväskylän yliopisto

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Maaliskuu 2002

TIIVISTELMÄ

Kati Kangasluoma

**Työväenyhdistys yhteisönä – työväentalo yhteisön kotina
- esimerkkinä vaasalaisen työväenyhdistyksen murros
99 sivua**

Jyväskylän yliopisto

Yhteiskuntapolitiikka

Tutkimuksen yhtenä tarkoituksena on löytää se yhteiskunnallinen ja toisaalta myös paikallinen tilanne ja todellisuus, jossa suomalainen ja (vaasalainen) palosaarelainen työväenyhteisöllisyys ja työväenyhdistystoiminta ovat saaneet alkunsa. Lisäksi tarkoituksena on seurata työväenliikkeen ja Palosaaren sos. dem. työväenyhdistyksen ja –yhteisön kehitystä ja muuttumista muun yhteiskunnan muutoksen kehityksessä. Tarkoituksena on tuoda näkyväksi ne yhteiskunnalliset muutokset, jotka ovat olleet vaikuttamassa työväenyhteisöllisyyden, työväenyhdistystoiminnan ja työväenkulttuurin murenemiseen. Lisäksi tutkimuksessa pohditaan työväenliikkeen, -yhdistyksen, -kulttuurin tai -yhteisöllisyyden tarvetta tänä päivänä ja niiden mahdollisuutta ja keinoja jäädä eloon. Esimerkkitapaus Palosaaren työväenyhdistys nähdään työväenyhteisönä, jonka koti on ollut Palosaaren työväentalolla viimeisen viidenkymmenen vuoden ajan.

Tutkimuksessa on käytetty erilaisia sekundaarilähteitä, kuten historiikkeja ja yleisempää yhteiskunnallista kirjallisuutta ja tutkimusta. Tutkimus on kvalitatiivinen ja sen empiirinen osuus on suoritettu teemahaastattelu – metodilla. Haastatteluun on valittu Palosaaren sos. dem. työväenyhdistyksen kolme nykyistä aktiivijäsentä ja kolme entistä aktiivijäsentä.

Tutkimuksen avainsanat: työväenyhteisöllisyys, työväenkulttuuri, työväenyhdistys, työväentalo, työväenliike, mureneminen / rapautuminen, Palosaaren sos. dem. työväenyhdistys, Palosaaren työväentalo

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO.....	1
1.1. Tutkimusaiheen valinta.....	1
1.2. Yhteisön syntymisen ehdot.....	1
1.3. Tutkimuksen tehtävänasettelu.....	2
1.4. Objektiivisuudesta.....	3
1.5. Empiirisen tutkimuksen kulku ja teema-alueet.....	5
1.6. Kirjallisen työn rakenne.....	8
2. SUOMALAISEN JA PALOSAARELAISEN TYÖVÄENYHTEISÖTOIMINNAN TAUSTAA.....	9
2.1. Uuden Vaasan ja Palosaaren synty.....	9
2.2. Puuvillan patriarkaattinen yhteisö.....	10
2.3. Vaasan työväenyhdistys perustetaan ja Wrightiläinen kausi.....	11
2.4. Sosialismin rantautuminen Suomeen.....	12
2.5. Taiston työväenyhteisön ja –yhdistyksen synty.....	13
2.6. Vaasan Präntöö 1900-luvun alkupuolella, yhtenäinen yhteisö.....	13
2.7. Työväenkulttuurin käsitteestä ja miten se tässä tutkimuksessa ymmärretään.....	15
2.8. Taiston työväenkulttuuria 1900-luvun alkupuolella: yhteistä vapaa-aikaa ja aatteen paloa.....	16
2.9. Työväenpuolue muodostuu kansalaisliikkeeksi.....	18
2.10. Kansalaissodan kasvualusta ja vallankumousyritys.....	18
2.11. Viha kansalaissodan voimanlähteenä.....	19
2.12. Kansalaissodan jälkimainingit.....	20
2.13. Vihan liekki leimahtaa taas: Lapuanliike.....	21
3. PALOSAAREN SOS.DEM. TYÖVÄENYHTEISÖN JA -YHDISTYKSEN ELINKAARI.....	24
3.1. Palosaaren sosialidemokraattinen työväenyhdistys ry perustetaan, alku aina hankalaa.....	24
3.2. Sotavuosien ensimmäinen suuntakiista uudessa yhdistyksessä.....	25
3.3. Taistelu Palosaaren työväenyhdistyksessä kiihtyy.....	26
3.4. Innostus laajenee, oma koti kullaa kallis.....	28
3.5. Viisikymmentäluvun puoluehajaannus ja Palosaaren työväenyhdistyksen taloudelliset vaikeudet.....	29
3.6. Kuusikymmentäluvun suuret muutokset.....	30
3.7. Työväentalon suuri laajennus ja 70-luvun kukoistuksen kausi yhdistyksessä.....	32
3.8. Sdp:n uudistuminen 70-luvulla.....	34
3.9. Kohti vuosituhannen vaihdetta: talouden ja toiminnan hidas hiipuminen.....	35
3.10. Käännekohtat Palosaaren sos.dem. työväenyhdistyksen ja työväenyhteisön historiassa.....	37

4. TYÖVÄENYHDISTYKSEN TOIMINNAN JA TYÖVÄENYHTEISÖLLISYYDEN MURENEMINEN... 40	
4.1. Työn ja työelämän muutokset.....	40
4.1.1. Suuri rakennemuutos.....	40
4.1.2. Työväenluokan yhteinen identiteetti himmenee.....	42
4.1.3. Muuttunut työelämä.....	44
4.2. Television läpimurto.....	46
4.3. Kulutuksen ja kulttuuritarjonnan laajeneminen.....	48
4.4. Yhteisöllisyyden mureneminen, kohti yksilöllistymistä.....	50
4.4.1. Arvomaailman muutos.....	51
4.4.2. Perinteiset työväenasuinalueet.....	54
4.4.3. Asumisen muuttuminen: lähiöiden esiinmarssi ja koteihin vetäytyminen.....	56
4.4.4. Alueellinen liikkuvuus ja muutto.....	58
4.4.5. Työväen homogeenisuuden rapautuminen.....	59
4.4.6. Homogeenisuuden rituaalit ja symbolit.....	61
4.4.7. Sekundaariset siteet ja satunnaiset roolit.....	63
5. RAPAUTUMISEN TILASTA EHEYTYMISEEN, UUSIUTUMISEN VAATIMUS..... 65	
5.1. Tosiasioita.....	65
5.2. Liikkeen elinkaari.....	66
5.3. Uusiutuminen on hengissä pysymisen ehto.....	67
5.4. Tarvitaanko sosialidemokraattista työväenliikettä tai työväenyhdistystä vielä?.....	68
5.5. Katto korkeammalle, seinät leveämmälle.....	73
5.6. Näkyminen ja esittäytyminen, avoimuus.....	76
5.7. Osallistumisen mahdollisuus tilaisuuksien kirjossa.....	80
5.8. Työväenyhdistyksestä kaikkien ikäluokkien koti.....	83
5.9. Palosaaren työväenyhdistyksen ja – talon tulevaisuudennäkymät.....	87
5.9.1. Esimerkkejä muualta.....	87
5.9.2. Mielenpitoita Palosaaren sos. dem. työväenyhdistyksen tulevaisuudesta.....	89
5.9.3. Mielenpitoita Palosaaren työväentalon kohtalosta.....	92
6. LOPPUSANAT98	

LÄHDELUETTELO

LIITE: TEEMAHAASTATTELU

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimusaiheen valinta

Vaasassa on tällä hetkellä neljä suomenkielistä ja kaksi ruotsinkielistä sosialidemokraattista työväenyhdistystä. Niissä on jäseniä 30.6.2001 tilanteen mukaan seuraavasti: Vaasan Työväenyhdistys 138, Palosaaren sos. dem. Työväenyhdistys 123 (tilanne 15.10.01), Vaasan Sosialidemokraatit 100, Vasa Svenska Socialdemokrater 80, Ristinummen Sosialidemokraatit 51 ja Sundom Socialdemokrater 45. (sähköposti 17.10.2001 SDP:n jäsenpalvelu, Arja Pennanen). Palosaaren työväenyhdistys on näistä ainoa, joka omistaa vielä oman työväentalon. Tämän talon kerrotaan olevan jopa ainut sosialidemokraattisen työväenyhdistyksen omistama työväentalo noin sadan kilometrin säteellä Vaasasta. (Mattila 2000, s. 4).

Palosaaren työväenyhdistys on siis jäsenmäärän mukaan Vaasan toiseksi suurin työväenyhdistys. Sen valitseminen pro gradu aiheeksi tapahtui melko luonnollisesti. Halusin valita itseäni lähellä olevan aiheen, jonka tutkiminen kiinnostaisi ja kiehtoisi minua. Olin monesti jo pikkulapsena äitini mukana työväenyhdistyksen ja ammattiliiton toiminnassa. Kuulemani mukaan leikinkin mielelläni kokousta ja etenkin sen puheenjohtajaa. Kävin lapsena myös Palosaaren työväenyhdistyksen Kotkakerhossa, jota aloin teini-ikäisenä sitten itse ohjaamaankin parin kaverini kanssa. Liityin yhdistyksen ja puolueen jäseneksi heti kun se oli iän puolesta mahdollista, eli 16 vuoden vanhana vuonna 1988. Olen toiminut Kotkakerhon ohjauksen ohella myös työväenyhdistyksen tanssi-iltojen lipunmyyjänä. Tällä hetkellä sekä Kotkakerho että tanssit ovat keskeytyksessä tai ”talvihorroksessa”, mutta tunnen silti edelleen kuuluvani juuri tähän työväenyhdistykseen, sen historiaan ja nykypäivään. Seuraan hieman pelon sekaisin tuntein puheita ja suunnitelmia työväentalon myymisestä. Toisaalta talon lahoaminen ja homevaurioituminen saavat minut myös surulliseksi. Tunne ja järki taistelevat mielessäni miettiessäni yhdistyksen ja työväentalon tulevaisuutta.

1.2. Yhteisön syntymisen ehdot

Väki voimakas 3 kirjassa (1987) esitellään Briitta Koskiahon kehittelemät neljä kriteeriä yhteisön (myös siis työväenyhteisön) synnylle. Yhteisön tulee ensinnäkin olla tarpeeksi

pieni, jotta ihmiset pystyvät tuntemaan toisensa. Pienessä, kiinteässä yhteisössä on myös paljon luonnollisia kontakti- ja vuorovaikutustilanteita. Toiseksi yhteisön jäsenten elinpiirien tulee olla edes osittain päällekkäisiä. Tämä merkitsee sitä, että jäsenen asuminen, työ tai vapaa-aika tapahtuvat fyysisesti samassa tilassa muiden yhteisön jäsenten kanssa. Kolmanneksi Koskiaho korostaa, että yhteisön kaikenlainen kehittäminen perustuu yhteistoimintaan. Nekin, jotka eivät ole aktiivisesti toteuttamassa tätä ovat kuitenkin siitä tietoisia. Neljänneksi yhteisön rakenteen tulee olla mahdollisimman homogeeninen. Homogeenisuutta voi luoda esimerkiksi samankaltainen sosiaalinen asema, kuten kaikkia yhteisön jäseniä koskeva köyhyys. (Parikka 1987, s.129-131).

Parit luokka ja yhteisö ja toisaalta taas työväenkulttuuri ja – liike (tai työväenyhdistys) ovat perinteisesti eläneet kaikki symbioosissa keskenään. Jos luokka ja yhteisö murentuvat, alkavat väistämättä myös työväenkulttuuri ja – liike murentua. (Parikka 1987, s.147).

1.3. Tutkimuksen tehtävänasettelu

Palosaaren työväenyhdistyksen, työväentalon ja ennen kaikkea työväenyhteisön synty ja elinkaari kiinnostavat minua (vrt.ed. Koskiaho). Pyrinkin selvittämään tutkimuksen avulla millaisissa olosuhteissa tai millaisten ehtojen vallitessa perinteinen, paikallinen työväenyhteisöllisyys syntyi ja eli, ja miten se organisoitui käytännössä työväenyhdistyksessä ja työväentalolla. Toisena tehtävänä on etsiä syitä tai olosuhteita joidenka vuoksi tämä työväenyhteisöllisyys ja työväenyhdistyksen toiminta lähti murtumaan ja heikkeneämään. Ja miten kävi työväentalojen yhteisöllisyyden murtuessa? Lisäksi pohdin työväenyhteisöllisyyden, yhdistyksen tai –talon hengissä säilymisen tarpeellisuutta sekä niiden eheytyksen keinoja tai mahdollisuuksia. Punaisena lankana koko tutkimuksen ajan kulkee työväenyhteisöllisyyden elinkaari ja murtuminen, mikä heijastuu työväenyhdistyksen ja työväentalon toiminnassa (vrt. työväenkulttuuri, s.14). Tutkimuksen taustan luo yleinen yhteiskunnan muutos ja kehitys, sillä työväenyhteisöllisyyttä tai työväenkulttuuria-kaan ei voida tarkastella muusta yhteiskunnasta kokonaan erillisenä ilmiönä.

Työväenliike on saavuttanut lähes kaikki aikoinaan tavoitteekseen asettamistaan päämääristä. Onko se siis tehnyt itsensä tarpeettomaksi? Yhteiskunnassa yleensäkin on tapahtunut perinteisten siteiden ja yhteisöllisyyden murtumisia. Onko yhteisöllisyydelle tai yh-

teistoiminnalle enää tarvetta tai tilausta? Miten käy paikallisen työväenyhdistyksen tulevaisuudessa? Ja miten käy työväentalojen, entisaikojen ”toisten kotien”?

1.4. Objektiivisuudesta

Kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen tekijät ovat usein kohdanneet väitteeseen, että laadullinen tutkimus ei voi täyttää objektiivisuuden vaatimusta. Tutkijan mahdollinen läsnäolo kentällä ja henkilökohtainen panos aineiston keruussa ja käsittelyssä vaikuttavat väistämättä tutkimuksen kulkuun ja lopputuloksiin. Voidaan kuitenkin kysyä onko puhdasta objektiivista tutkimusta olemassakaan, voiko siis tutkijan läsnäolon haihduttaa täydellisesti? Jotkut kvalitatiivisen tutkimuksen tekijät ovat myös esittäneet, että tutkijan läsnäolo, subjektiivisuus jopa parantaa tutkimuksen tieteellistä painavuutta. (mm. Grönfors 1985, s.14-15).

Yhteiskuntatieteet keskittyvät ilmiöihin, jotka rakentuvat useimmiten jonkinlaisesta ihmisten ja ryhmien välisestä vuorovaikutuksesta. Voidaankin ajatella, että tutkijan läsnäolo ja subjektiivisuus ovat sen vuoksi hyvinkin luonnollinen asia, joka tekee jostain tutkimuksesta juuri yhteiskuntatieteellistä tutkimusta. On myös muistutettu, että tutkimuksella ei voida oikeastaan koskaan selvittää ehdotonta ja ainoaa oikeaa totuutta. Tutkimuksen kulku sekä aineiston kerääminen ja tulkinta ovat riippuvaisia tutkijan ja tutkittavien sosiaalisesta maailmasta, kuten jaetusta kulttuurista, arvoista, normeista ja opituista käsityksistä. Tutkimuksen teko on ennen kaikkea tietyistä lähtökohdista riippuvaa merkitysten ja todellisuuden tulkintaa. (Hirsjärvi & Hurme 2000, s.16-19).

Tutkijan subjektiivisuuden ymmärtäminen tutkimuksessa on jo askel kohti objektiivisuutta. Grönforsin mukaan tutkijan on aina oltava tietoinen ideologisesta ja poliittisesta kannastaan ja sen mahdollisesta vaikutuksesta tutkimuksen kulkuun. Tutkimus on kannanotto, koska se on siis tietystä ennalta määrätystä lähtökohdasta ja ajatusmaailmasta rakentuva tuote. (Grönfors 1985, s.14-15).

Olen jo kertonut olevani Palosaaren sos.dem. työväenyhdistyksen jäsen. Olen seurannut ko. työväenyhdistyksen ja työväentalon toimintaa enemmän tai vähemmän aktiivisesti lähes koko elämäni. Tunnen henkilökohtaisesti monia yhdistyksen vanhoja ja nykyisiä jäseniä. Työväentalo tilana on minulle tärkeä paikka, jonka rapistuminen ja myyntiuhka saa

tunteeni riitelemään järkeni kanssa. Minun lähtökohtani tutkimuksessa on siis se, että olen osa tutkittavaa kohdetta eli olen subjekti. Olen jo tutkittavalla kentällä, eikä minulla ollut tämän vuoksi minkäänlaisia vaikeuksia päästä sinne. Tutkittavat henkilöt ja yhdistyksen johtokunta ottivat minut helposti vastaan. Tieteellisen lopputyön eli pro gradun teko kuitenkin vaatii, että pystyn tarkastelemaan aihettani mahdollisimman objektiivisin ja sitoutumattomin silmin. Se on helpommin sanottu kuin tehty.

Minun täytyi objektiivisuuden vaateen edessä jatkuvasti ponnistella, reflektoida ja arvioida tekemääni. Mm. joidenkin sekundaarilähteiden, kuten työväenhistoriikkien, lukeminen vaati tietynlaista kriittistä ja neutraalia lukutaitoa. Historiikkien kirjoittajat ovat usein yhdistyksen tai työväentalon sisältä, minkä vuoksi ne ovat eräänlaisia ylistys- tai menestyskertomuksia.

Olen ollut mm. opiskelujeni sekä tanssien ja kotkakerhon lopahtamisen vuoksi joitakin vuosia poissa aivan aktiivisimmasta työväentoiminnasta. Kun saavuin pitkästä ajasta työväentalolle tsekkaamaan paikkoja ja toimintaa sekä pyytämään johtokunnan lupaa tutkimuksen tekoon, minut otettiin taas avosylin vastaan. Oltiinpa minua pyytämässä heti seuraavan vuoden johtokuntaankin. Kieltäydyin kuitenkin tarjotusta paikasta, koska katsoin sen saattavan haitata objektiivisuuden saavuttamista tutkimustyössäni. Osoitin haluavani pysyä mahdollisimman ”ulkopuolisena”.

Pyrin osoittamaan ponnisteluni objektiivisuuden saavuttamiseksi mm. selostamalla mahdollisimman tarkkaan tutkimuksen käytännön kulkua. Se ei siis saisi mielestäni jäädä lukijan arvailujen tai oletusten varaan. Lisäksi olen kirjoittanut melko paljon ja osin pitkiäkin otteita haastateltujen kerronnasta. Haluan tällä tavoin vakuuttaa lukijan siitä, että esittämäni väitteet ovat siinä kohdin juuri haastateltujen esittämiä mielipiteitä. Lisäksi lukija saa myös mahdollisuuden arvioida tekemiäni tulkintoja. Olen pyrkinyt ”neutralisoimaan” lopputyön tekstiä lukemalla sen pariin otteeseen läpi ja tekemällä parannuksia. Olen luonnollisesti luettanut tekstin vielä ulkopuolisella henkilöllä eli graduohjaajallani.

1.5. Empiirisen tutkimuksen kulku ja teema-alueet

Etsin aluksi tietoa Palosaaren työväenyhdistyksessä tapahtuneista tai tapahtuvista faktoista. Näiden lisäksi olin kiinnostunut kuulemaan jäsenten mielipiteitä ja kokemuksia yhdistyksen ja työväentalon menneisyydestä, nykyisyydestä ja tulevaisuudesta. Tähän tarkoitukseen sopi mielestäni parhaiten tutkimuskeinoksi teemahaastattelu. (vrt. Hirsjärvi & Hurme 1991, s.45). Se on puolistrukturoitu (tai puolistandardisoitu) haastattelumuoto ja eroaa tämän vuoksi kokonaan strukturoidusta lomakehaastattelusta ja strukturoimattomasta avoimesta haastattelusta (tai syvähaastattelusta). Haastattelurunko kootaan teemahaastattelussa suuremmista teemoista, aihealueista. Niitä tarkennetaan pienemmillä kysymyksillä, joilla pyritään saamaan kattavasti tietoa halutusta teemasta. Oleellista on, että haastattelun ydinosat eli teemat ovat samat kaikille haastatelluille, mutta kysymykset joilla teema saadaan käsiteltyä saattavat muuntua. Teemahaastattelun aikana ei tarvitse orjallisesti noudattaa jotakin ennalta sovittua teema- tai kysymysjärjestystä, vaan aihealueet voidaan käydä joustavasti lävitse kustakin haastatellusta riippuen. (Hirsjärvi & Hurme 1991, s. 29-37 ja Hirsjärvi & Hurme 2000, s. 47-48, 66-68).

Hirsjärven ja Hurmeen mielestä tutkimuksen teoria on kaikkein yleisimmällä tasolla ”oletus todellisuuden luonteesta, ja tutkimuksella voidaan pyrkiä todentamaan tätä oletusta” (2000, s. 56). Tarkoitukseni oli teemahaastattelun avulla todentaa ja kuvata tai miksei hylätäkin esittämäni väitteet mm. työväenkulttuurin ja työväenyhteisöllisyyden murentumisesta. Haastateltujen tehtävänä oli miettiä murentumisen mahdollisen syitä ja pohtia työväenkulttuurin ja –yhteisöllisyyden nykytilaa ja tulevaisuutta. Koska kokosin Palosaaren työväenyhdistyksen toiminnan ja historian faktat erilaisesta sekundaariaineistosta, en siis lähtenyt selvittämään niitä enää teema-haastattelulla. Pyysin haastateltujen mielipiteitä yhdistyksen ja työväentalon nykytilasta ja tulevaisuuden näkymistä.

Haastattelun teema-alueiksi muodostuivat seuraavat kolme asiaa:

- 1) mahdollisen työväenkulttuurin, -yhdistyksen tai –yhteisöllisyyden murenemisen syyt
- 2) tarvitaanko työväenkulttuuria, -yhdistystä tai –yhteisöllisyyttä tänä päivänä ja tulevaisuudessa ja mihin
- 3) Palosaaren työväenyhdistyksen ja –talon nykytila ja tulevaisuusnäkymät

Valitsin haastateltavaksi kuusi ihmistä. Kolme heistä on Palosaaren työväenyhdistyksen vanhoja, entisiä aktiivijäseniä. Nämä kolme ovat liittyneet työväenyhdistyksen jäseniksi sotien jälkeen tai viimeistään 1960-luvulla. Heillä on jokaisella takanaan hyvinkin aktiivinen kausi yhdistyksen piirissä, sillä parhaimpina aikoinaan he viettivät työväentalolla melkein vuorokauden verran viikossa eli lähes kaikki vapaa-aikansa. Jokaisella heistä on ollut myös erilaisia luottamustoimia. Muita kolmea haastateltavaa kutsun uusiksi aktiiveiksi tai nykyaktiiveiksi. He ovat liittyneet Palosaaren työväenyhdistyksen jäseniksi 1970 – 80 luvuilla. Nämä nykyaktiivit ovat nimensä mukaisesti edelleen mukana yhdistyksen toiminnassa ja heillä on tai on ollut kaikilla myös jonkinlaisia luottamustoimia. He viettävät tänä päivänä työväentalolla keskimäärin tunnin – pari viikossa. Kaikista kuudesta haastatellusta kaksi on naisia.

Etsin haastateltavakseni sellaisia henkilöitä, joilla oletin olevan mielenkiintoa osallistua haastatteluun ja jotka oletin hyviksi tiedon lähteiksi. Ennen kaikkea etsin kuitenkin henkilöitä, joilla arvelin olevan halua ja kykyä pohtia ja esittää mielipiteitään. (vrt. Hirsjärvi & Hurme 2000, s.60). Koska päätin haastatella sekä vanhoja että nykyisiä aktiiveja, muokkasi tämä päätös myös osaltaan haastateltavien henkilöiden ryhmää. Valitsin lopulta henkilöiden nimet yhdistyksen nykyisen jäsenluettelon sekä omien muistikuvieni avulla.

Hirsjärvi ja Hurme kieltävät haastattelemasta tuttavaa (2000, s.72). En totellut tätä kieltä, koska en ensinnäkään pitänyt sitä tärkeänä ja oleellisena ja toiseksi haastateltujen valinta olisi muodostunut paljon mutkikkaammaksi. Tunnenhan kuitenkin hyvin monet uudet ja etenkin vanhat jäsenet edes joten kuten. Mielestäni valittujen henkilöiden haastateltavaksi suostuminenkin sujui paremmin, koska tunsin heidät kaikki yhtä lukuun ottamatta entuudestaan. Tämän yhden olin kyllä tavannut aiemmin, mutta emme kuitenkaan tunteneet toisiamme sen paremmin. Ehkä juuri tämän vuoksi hän olikin joukon ainut, jota jouduin hieman jopa suostuttelemaan mukaan tutkimukseen.

Aivan aluksi testasin haastattelurunkoni teemoja ja pienkysymyksiä sekä haastatteluun kuluvaan aikaan yhden esihaastattelun avulla. Yritin sen jälkeen selkeyttää joitakin kysymyksiä, jotta saisin kysymyksen selkeämmäksi ja täten myös halutun teeman käsitellyksi paremmin. (Hirsjärvi & Hurme 1991, s. 55-57 ja Hirsjärvi & Hurme 2000, s. 72-73).

Käytin haastattelujen tallentamiseksi nauhuria, mitä vastaan ei kenelläkään haastatellulla ollut mitään sanottavaa. Kerroin käyttäväni nauhuria apuvälineenä, koska kirjoittaminen veisi niin paljon aikaa. Kerroin edelleen, etten tule purkamaan haastatteluja kokonaan sanatarkasti nauhalta, vaan kirjoitan niistä ylös vain oleelliset teemoihin liittyvät asiat. Painotin myös haastattelujen luottamuksellisuutta ja saatujen tietojen ”piilottamista” tutkimusraportissa haastatellun identiteetin suojaamiseksi. (Hirsjärvi & Hurme 1991, s. 82, 111 ja Hirsjärvi & Hurme 2000, s. 75, 96, 138). Haastattelin neljä henkilöä heidän omassa kodissaan, kun taas kaksi henkilöä tulivat mieluummin minun kotiini. Annoin haastateltavien itse päättää haastattelun paikan ja heille sopivan ajankohdan lokakuun (v.2001) kahden viimeisen viikon ajalta. Haastattelut kestivät 45 minuutista 1 tuntiin 15 minuuttiin.

Aloin purkaa nauhoja sitä mukaan kun ne valmistuivat, en siis odottanut että olisin ensin haastatellut kaikki henkilöt. Kuten jo aiemmin tuli ilmi, en purkanut eli litteroinut nauhoja kokonaan sanatarkaksi tekstiksi. Pyrin litteroimaan haastatteluista kuitenkin sanatarkasti sellaista osuvaa ja kuvaavaa tekstiä, jonka avulla työni saisi ”lihaa luiden ympärille”. Tarkoitus oli elävöittää ja havainnollistaa väitteitä suorien lainausten avulla. Hirsjärven ja Hurmeen mukaan luokittelin ja yhdistelin nauhoilta saatua informaatiota. Koottuani vastaukset teema-alueittain yhteen aloitin niiden tulkinnan, teoreettisen käsitteellistämisen ja yhdistämisen (synteesin) teoreettiseen aineistoon. Tein johtopäätöksiä ja yleistyksiä, mutta yritin myös parhaani mukaan tuoda esille haastattelujen poikkeamat ja eriävät mielipiteet. (Hirsjärvi & Hurme s.111 ja Hirsjärvi & Hurme 2000, s. 138- 152, 194).

Voidaan alustavasti sanoa, että vanhojen aktiivien joukon ja uusien aktiivien joukon mielipiteet eivät eronneet huomattavasti toisistaan. Yksittäisten haastateltujen mielipiteet sen sijaan erosivat kyllä keskenään. Ehkä vanhojen ja uusien aktiivien näkemysten yhteneväisyys tai selkeiden erojen puute johtuu siitä, että uudetkin aktiivit olivat kuitenkin melko vanhoja, siis kauan toimineita aktiiveja. He kertoivat yhtäläillä kokeneensa työväenyhteisöllisyyden ja talkoohengen rapautumisen kuin vanhatkin aktiivit. Ehkä ”sukupolvien” väliset erot olisivat tulleet paremmin esille, mikäli nykyaktiivit olisi valittu aivan viime vuosina yhdistykseen liittyneistä. Tällöin haastateltavien henkilöiden valinta olisi vaan jouduttu tekemään huomattavasti pienemmästä joukosta. Yksi huomion arvoisen asia tuli kuitenkin useampaan kertaan esille sekä vanhojen että uusien aktiivien puolelta. Molemmat joukot katsoivat erkautuneen toisistaan, vaikka kenellekään ei tietenkään kerrottu keitä yksittäisiä ihmisiä haastateltujen joukkoon kuului. Yleisesti kuitenkin aja-

teltiin, että uudet ja vanhat jäsenet eivät enää välttämättä tunne toisiansa ollenkaan. Tämä murentaa haastateltujen mielestä luonnollista yhteenkuuluvaisuuden ja kiinteyden tunnetta jäsenten välillä.

1.6. Kirjallisen työn rakenne

Tutkimusraportin kahdessa ensimmäisessä osiossa olen yhdistänyt keskenään sekundaariaineistoa sekä Suomen työväenliikkeestä että Palosaaren työväenyhdistyksestä tai muista työväenyhdistyksistä. Kahdessa jälkimmäisessä osiossa olen yhdistänyt keskenään yleistä yhteiskunnallista kirjallisuutta ja teemahaastattelusta keräämääni uutta primaariaineistoa.

Tarkemmin eriteltynä pro gradun sisältö muodostuu seuraavanlaisesti. Alkuesittelyn jälkeen toisessa osiossa valotan palosaarelaisen työväenyhdistystoiminnan ja työväenyhteisön synnyn taustoja ja syntyehdoja. Lisäksi käyn läpi yhden tutkimuksen keskeisen käsitteen (työväenkulttuuri) ja mitä sillä tässä työssä tarkoitetaan. Seuraavassa osiossa kuvaan Palosaaren sos. dem. työväenyhdistyksen ja samalla työväenyhteisön elinkaarta erityisesti käännekohtien ja toiminnan muuttumisen kautta. Kehyksenä edellisissä osioissa kulkee Suomen työväenliikkeen yleinen kehitys. Seuraavassa osiossa etsin työväenyhteisöllisyyden, työväenyhdistyksen ja työväenkulttuurin murenemiseen tai rapautumiseen vaikuttaneita tekijöitä. Liitän tämän murenemisen syiden etsimisen mm. yhteiskunnan ja yhteisöllisyyden muuttumiseen. Viimeisessä osiossa pohdin työväenyhdistyksen, työväentalon tai miksei koko työväenliikkeenkin tarvetta ja mahdollisuuksia eheytyä uudestaan rapautumisen tilastaan. Ennen kaikkea keskityn juuri Palosaaren työväenyhdistyksen ja työväentalon toiminnan ja työväenyhteisön elvyttämisen mahdollisuuksiin ja hengissä pysymisen keinoihin.

2. SUOMALAISEN JA PALOSAARELAISEN TYÖVÄENYHTEISÖTOIMINNAN TAUSTAA

Teollistuminen alkoi Suomessa useita vuosikymmeniä myöhemmin kuin Länsi-Euroopassa. Maatalous oli pitkään 1800 - luvulle Suomen ainoa varsinainen elinkeino. Luokkaerot olivat suuret ja pysyvät. Yhteiskunta muodostui säädyistä, joiden kesken valitsi selkeä valtahierarkia. Varsinainen kansa, suuri massa, oli vailla poliittisia ja jopa yksilöllisiä oikeuksia. Teollistuminen pääsi Suomessa kunnolla vauhtiin vasta 1890 – luvulla. Tämän vuoksi myös työväenliike ja ammattiyhdistysliike, kuten myös työväenluokka syntyivät myöhemmin kuin Länsi-Euroopassa. Työväenluokka laajeni kuitenkin melko verkkaisaa tahtia ja suurin osa väestöstä asui pitkään maaseudulla. Maaseudun väestöstä merkittävä osa oli maata omistamatonta liikaväestöä, joka eli talonpoikien holhoksen alaisena. Suomen työväenliike sai aluksi suuren osan kannatuksestaan juuri tästä maatalouden väestön osasta, mikä oli kansainvälisesti verrattuna erikoista työväenliikkeessä. (Haataja & Hentilä & Kalela & Turtola 1976, s.27-36)

2.1. Uuden Vaasan ja Palosaaren synty

Vaasa paloi vuonna 1852 lähes totaalisesti. Kaupunki sijaitsi silloin nykyisen Vanhan Vaasan alueella, noin 8 kilometrin päässä tämän hetkisestä Vaasan keskustasta. Koko kaupunki päätettiin siirtää uudelleen rakennuksen yhteydessä nk. Klemetsön niemeen, lähemmäksi merta. (Nikula 1957, s.20-29). Tuohon aikaan Vaasa oli vaatimaton pieni kaupunki, jossa oli vain noin 3200 asukasta. Aasukkaat koostuivat lähinnä pikkukauppiaista, käsityöläisistä, merimiehistä ja älymystöstä. August Alexander Levónin ansiosta Vaasa sai ensimmäiset merkittävät teollisuusyrityksensä ja tätä kautta myös ensimmäiset teollisuustyöntekijänsä. Levón perusti Vaasaan mm. väritehtaan, tiilitehtaan, sahan, kirjapainon ja laivanrakennustelakan sekä merenkulkuyrityksen. Kaikista huomattavin Levónin aikaansaannos nousi Palosaaren kaupunginosaan v. 1856 eli Vaasan Puuvilla Manufaktuuri Osakeyhtiö, jota myöhemmin kutsuttiin vain nimellä Vaasan Puuvilla (Nikula 1957, s. 20-29).

Palosaari oli luonnollinen sijoituspaikka Puuvillatehtaalle. Siellä sijaitsi uuden kaupungin satama, joten raaka-aineen tuonti meriteitse tehtaalle oli helppoa ja vaivatonta. Lisäksi Palosaarella oli runsaasti vapaata tonttitilaa. Se oli ensimmäinen varsinainen kaupunginosa, joka syntyi keskustan ulkopuolelle. Puuvillatehtaan myötä Vaasaan alkoi muodostua hiljalleen siis myös työväestöä. Tehdas tarvitsi paljon työntekijöitä, joita värvättiin mm. läheiseltä maaseudulta, mutta myös muista maamme puuvillatehtaista (Nikula 1957, s.23, 66).

Huutava asuntopula oli yksi suuri este, minkä vuoksi työläisiä oli vaikea saada tarpeeksi. Tämän vuoksi Vaasan Puuvilla alkoikin rakentaa omia asuntoloita työntekijöilleen jo vuonna 1857. Asuntoloita ja asuinyhteisöjä rakennettiin yhteensä noin kymmeneen eri otteeseen, viimeiseksi näki päivänvalon v.1945 valmistunut Kapernaumin työläiskortteli. Työläisten asunnot olivat hyvin ahtaita, sillä yhdessä huoneessa saattoi asua kerralla neljäkin ihmistä. Myös hygieniaoiloissa oli paljon parannettavaa. (Nikula 1957 ja Karisto & Takala & Haapola 1989, s.22-24, 106). Paljolti asuntorakentamisen ansiosta Puuvillan henkilökunta ylitti kuitenkin jo vuonna 1897 ensimmäisen kerran 1000 henkilöä. (Nikula 1957, s. 96).

2.2. Puuvillan patriarkaattinen yhteisö

Tehdastyöläisten surkeat olot, kuten pitkät työpäivät, työsuojelun puutteet, pieni palkka ja ahtaat asunto-olot herättivät spontaania yhteenkuuluvaisuuden tunnetta työläisten keskuudessa. Alkuaikojen tyytymättömyys oli kuitenkin vielä järjestäytymätöntä liikehdintää, jolta puuttui voimaa ja valtaa. (Haataja & Hentilä & Kalela & Turtola 1976, s.33-35).

Levónin elinkautena, Puuvillatehtaan alkuaikoina, tehtaan työläisiä johdettiin patriarkaalisin ottein. Tehtaan johto järjesti työntekijöilleen sivistämis- ja koulutustapahtumia sekä johdon ja työläisten yhteisiä huvitilaisuuksia. Vaasan Hietasaaren vapaa-ajanalueelle koonnuttiin pitämään kesäjuhlia, joissa työläiset ja johto hyvässä sovussa pelasivat, leikkivät ja nauttivat talon tarjottavia. Puuvillan johto osoitti myös muilla tavoin kiinnostusta parantaa työläisten elinoloja. Se rakensi ed. mainitut asuntolat, perusti edullisen työväenruokalan ja luku- ja biljardisalit sekä avasi tehtaalle sairaus- ja avustuskassan. (Nikula 1957, s.97-100).

Teollistumisen alkuaikoina Suomessa oli hyvinkin tyypillistä, että tehtaan johto ja sivistyneistö halusivat ”rauhoitella” oloihinsa tyytymättömiä työläisiään. He saattoivat myös olla huolestuneita työväestön moraaliseen ja sivistykselliseen tilaan ja halusivat kontrolloida työläisten vapaa-aikaa järjestämällä näille mm. luku- ja opintotoimintoja. Eri-alaisten oma-aputoimintojen, kuten sairaus- ja avustuskassojen perustaminen oli myös tavallista 1800 – luvun loppupuolen teollisuusyrityksille. (Haataja & Hentilä & Kalela & Turtola 1976, s.37-38).

2.3. Vaasan työväenyhdistys perustetaan ja Wrightiläinen kausi

Vaasan työväenyhdistys eli VTY perustettiin vuonna 1883, toisena työväenyhdistyksenä Suomessa (virallisen ja muodollisen yhdistysluonteensa se sai kyllä aivan ensimmäisenä). Sen päämääränä oli aluksi mm. suomen kielen ja suomalaisuuden vaaliminen Vaasassa. (Sadeoja 1983, s.8-9 ja Teerimäki 1990, s.8-11 ja Hurri 1991, s.11). Yhdistyksen perustamisen aikoihin kaupungissa oli 7400 asukasta, joista vain 750 oli äidinkieltään suomenkielisiä, joten ruotsi oli siis selkeä valtakieli (Teerimäki 1990, s.8-9).

Kuitenkin jo muutaman vuoden kuluttua v. 1886 Vaasan työväenyhdistykseen otettiin jäseniksi myös ruotsinkielisiä henkilöitä ja yhdistyksen suunta muuttui nk. Wrightiläiseksi. (Sadeoja 1983, s.34 ja Teerimäki 1990, s.12-27). Wrightiläinen liike sai kannatusta myös Puuvillan työntekijöiden keskuudessa. Lakkoase otettiin ensi kertaa käyttöön parannusvaateiden tehostamiseksi. Puuvillatehtaalla vaadittiin mm. parempia palkkoja ja lyhyempiä työpäiviä. (Nikula 1957, s.97-100). Wrightiläisiä työväenyhdistyksiä voidaan kuitenkin pitää vielä melko kesyinä ja sovinnollisina, sillä niiden perustajina ja johtajina toimivat usein nk. herrasväkeen tai porvaristoon kuuluvat henkilöt, kuten käsityöläiset ja pienyrittäjät. Työläisten spontaania liikehdintää haluttiin kanavoida yhteisen liikkeen alle, jota pystyttiin kontrolloimaan ja ohjaamaan. Liikkeen porvarijohto oli halukas parantamaan joitakin puutteita työläisten oloissa, mutta se ei halunnut tehdä kuitenkaan mitään suurempia yhteiskunnallisia muutoksia. Ylhäältä päin holhoava Wrightiläisyys ei saavuttanut suurta suosiota työväenluokan keskuudessa, mutta sen voidaan kuitenkin katsoa luoneen pohjan työväenluokan omaehtoiselle liikehdinnälle. (Haataja & Hentilä & Kalela & Turtola 1976, s.39-41).

1890-luvun alun lamakausi oli kurjistanut sekä työväenluokan että maaseudun tilattoman väestön oloja ennestään ja kasvattanut luokkaeroja. Sovinnollisen Wrightiläisen työväenliikkeen toimet eivät enää tyydyttäneet ja sitä kohtaan esitettiin yhä yltyvää kritiikkiä. Työväenyhdistysten yhteyteen alettiin perustaa erilaisia rinnakkaisyhdistyksiä, kuten ammattiosastoja, jotka olivat työläisten omassa valvonnassa ja johdossa. (Haataja & Hentilä & Kalela & Turtola 1976, s.47-49).

2.4. Sosialismin rantautuminen Suomeen

Ruotsinkieliset porvarit lähtivät pois Vaasan työväenyhdistyksestä vuonna 1897. Suomessa oli alkanut hiljalleen saada jalansijaa uusi aate, sosialismi. Uuden aatteen palo radikalisoi Vaasan työväenyhdistystä, joskaan ei niin nopeassa tahdissa kun se radikalisoi monia etelä-suomalaisia yhdistyksiä. (Sadeoja 1983, s.36-39 ja Teerimäki 1990, s.28-43). Turkuun, Helsinkiin ja Tampereelle perustettiin jopa itsenäiset paikalliset työväenpuolueet, joiden tehtävänä oli levittää sosialistista oppia ja vastarintamielialaa. Nämä joutuivat riitaan porvareiden kanssa, mikä vain vahvisti sosialistien asemaa työväenyhdistyksissä. (Haataja & Hentilä & Kalela & Turtola 1976, s.50-51).

Riitojen päätteeksi päätettiin heinäkuussa 1899 perustaa Suomeen koko valtakunnan käsittävä työväenpuolue: Suomen työväenpuolue. Puolueen periaateohjelmasta tuli kuitenkin epämääräinen, eikä se ollut vielä selkeästi sosialistinen. Tärkein muutos entiseen kuitenkin oli se, että työväestö oli nyt saanut oman puolueen, jota se myös itse johti ja ohjasi. Seuraava vuosisata alkoi lamakaudella, mikä heikensi työläisten asemaa. Venäjän vallan sortotoimet, sensuuri ja rajoitukset kiristyivät. Työväenliike piti puoluekokouksen elokuussa 1903 Forssassa. Se päätti muuttaa ohjelmansa sosialistiseksi huolimatta porvareiden nihkeästä suhtautumisesta. Puolueen nimi muutettiin Suomen Sosialidemokraattiseksi Puolueeksi ja sen ensimmäiseksi ja tärkeimmäksi vaatimukseksi asetettiin yleisen ja yhtäläisen äänioikeuden saavuttaminen. (Haataja & Hentilä & Kalela & Turtola 1976, s.51-56).

Suomen työväenpuolue perustettiin siis jo v. 1899, mutta VTY liittyi sen jäseneksi vasta pitkän harkinnan ja pohtimisen jälkeen v. 1902 (Sadeoja 1983, s.41 ja Teerimäki 1990, s.50-57). Alkaneen vuosisadan alku oli Vaasan työväenyhdistyksessäkin jo huomattavasti

radikaalimman ja aktiivisemmän toiminnan kautta. Kaikkein aktiivisin aika yhdistyksessä osui suurlakon ja yleisen äänioikeuden maininkeihin vuosiin 1904-06. (Sadeoja 1983, s.55).

2.5. Taiston työväenyhteisön ja -yhdistyksen synty

Vaasan työväenyhdistykseen perustettiin tehtaalaisosasto Taisto, jonka jäseniksi kuului lähinnä Palosaaren puuvillatehtaan työntekijöitä. Sen tehtävänä oli valvoa ja parantaa työläisten oloja tehtaalla. Puuvilla oli nimittäin ottanut käyttöön sakotusjärjestelmän, jonka avulla rangaistiin työläistä ompelukoneen kankaaseen jättämistä öljyläikistä. Sakon saanut työntekijä joutui mustalle listalle, jota pidettiin tehtaalla seinällä kaikkien nähtävillä. Tehtaan palkoissa oli myös paljon parantamisen varaa, joten tarvetta etujenvälontajärjestölle löytyi riittämiin. (Sadeoja 1983, s.52).

Tehtaalaisosasto erosi Vaasan työväenyhdistyksestä itsenäiseksi yhdistykseksi v.1905, mikä vahvistettiin virallisesti seuraavana vuonna. Taisto oli ostanut jo v.1904 talon Singsbyn kylästä, josta se siirrettiin Palosaaren kaupunginosaan uudelleen pystytettäväksi v. 1905. Taistolla oli siis oma työväentalo Palosaaren Kaivotiellä jo ennen kuin yhdistys oli virallisesti itsenäistynyt. (Sadeoja 1983, s.52 ja Teerimäki 1990, s.62-63). Tästä alkoi palosaarelaisen työväenliikkeen kausi.

Pidän Taistoa eräänlaisena äitinä nykyiselle Palosaaren sos.dem. työväenyhdistykselle, vaikkakin se jossain vaiheessa erosi Sosialidemokraattisesta puolueesta ja siirtyi sittemmin vielä kommunistien haltuun (Teerimäki 1990, s.172). Palosaaren sos.dem. työväenyhdistys perustettiin kuitenkin omaksi, uudeksi yhdistykseksi v.1930 (Kujansivu 1980, s.9).

2.6. Vaasan Präntöö 1900-luvun alkupuolella, yhtenäinen yhteisö

Albin Paassola, vasemmistoliiton ja sitä edeltävien puolueiden entinen aktiivi, kirjoitti v.1996 muistelmateoksen ”Muistoja Vaasan Präntööltä ja vähän muualtakin”. Palosaarelaiset ovatkin aina olleet ylpeitä kaupunginosaan. Aidoksi palosaarelaiseksi eli vaasalaisittain präntööläiseksi synnyttään. Vaasalaiset tuntevat hyvin vanhan sanonnan: Prä-

töö, Lontoo ja Pariisi. Tämä rinnastus suuriin metropoleihin kuvastaa palosaarelaisten ylpeyttä ja ainutlaatuisuuden tunnetta.

Palosaari on siis Vaasan ensimmäinen varsinainen kaupunginosa, lähiö. Se oli lähes vuosisadan verran työläisten ja teollisuuden tyyssija Vaasassa. Hupaisaa kyllä, tänä päivänä Palosaaren puuvillatehtaan tiloissa sijaitsee Vaasan koko ajan kehittyvä ja laajeneva yliopisto. Joistakin entisistä ahtaista asuntoloista on uudelleenrakennettu lähes sadan neliön luksusyksioitä varakkaimmille yliopisto-opiskelijoille tai opettajille. Palosaarella sijaitsee myös muita opintahjoja, kuten suomen- ja ruotsinkielinen teknillinen oppilaitos (ammattikorkea) sekä ruotsinkielinen ammattiopisto. Työläisten kaupunginosasta on parissa viime vuosikymmenessä tullut Vaasan sivistyskaupunginosa kouluineen ja tuhansine opiskelijoineen. Tehtaat, kuten puuvillatehdas, saippuatehdas, olutpanimo ja laivanrakennustelakka ovat sulkeneet ovensa ja entisestä satamasta on tullut pienveneilijöiden venevalkama.

Elämä vanhan ajan Palosaarella perustui yhteisöllisyyteen, jakamiseen ja toisten auttamiseen. Monet palosaarelaiset kävivät ainakin kerran viikossa yleisissä, yhteisissä saunoissa, joita löytyi alueelta useampikin siihen aikaan (Paassola 1996, s.21). Miehet ja naiset kerääntyivät päivittäin kahviloihin tai asuintalojensa pihoihin vaihtamaan mielipiteitä mm. lehtien uutisista ja päivänpolitiikasta. Merimiehet eli seilurit kertoivat kahviloissa huimia tarinoitaan maailman meriltä ja satamista. (Paassola 1996, s.47, 76). Vapaa-aikaa vietettiin myös pelaillen korttia ja pallopelejä, urheillen ja uimahuoneilla käyden. Nämä harrasteet eivät kiehtoneet vain lapsia, vaan myös raavaita miehiä ja naisia. Se pieni vapaa-aika, joka töiltä jäi, käytettiin siis yhdessä ollen ja ulkona oleillen. Huimapäisimmät vahvistivat yhteenkuuluvaisuudentunnettaan tappelemalla toisista kaupunginosista olevien porukoiden kanssa. Tappelu kuului oleellisena osana myös useasti järjestettäviin tansseihin. (Paassola 1996, s.74,107).

Paassolan muistelmien mukaan jotkut palosaarelaiset pakenivat vapaa-aikanaan mökkeilensä Vaasan saaristoon jo 1900-luvun alussa (Paassola 1996, s.22). Laajemmin tämä mökkeilyvillitys valloitti ihmisiä 1950-60 luvuilta lähtien. Vaasan saaristossa on tuhansia mökkejä, joille palosaarelaiset muiden vaasalaisten tapaan suuntaavat matkansa joka ikinen viikonloppu tai loma-aika. Mökillä (tai saarella, kuten vaasalainen sanoo) voidaan viettää nykyään aikaa myös talvisin sähkön ja porakaivon ansiosta.

2.7. Työväenkulttuurin käsitteestä ja miten se tässä tutkimuksessa ymmärretään

Stenvall ja Holmalahti ovat koonneet kirjassaan Tutkimus ja työväenkulttuuri joitakin selityksiä työväenkulttuurin käsitteestä. Rinteen mukaan (edm. kirja) luokkajakoon kuuluu aina oleellisesti eron teko, jolloin eri luokkien kulttuurit syntyvät siis yksilöiden liittyydessä yhteen taistelussa samojen intressien ja asioiden puolesta. Kalemaa ja Kalela (edm. kirja) korostavat suomalaisen työväenkulttuurin synnyn olevan tiukassa yhteydessä juuri suomalaisen yhteiskunnan syntyyn ja historiaan, teollistumisen synnyttämään ja kansalaissodan vahvistamaan työväen yhteisöllisyyteen. (Stenvall & Holmalahti 1987, s.15-27).

Työväenkulttuurin katsotaan usein viittaavan työväenliikkeen järjestöjen kulttuuritoimintaan ja esittävän kulttuurin toimintamuotoihin. Työväenyhdistys ja -talo antavat siis kasvualustan työläisten omaehtoiselle kulttuuritoiminnalle. (Stenvall & Holmalahti 1987, s.16, 73). Yhteiskunnassa näytellään, soitetaan, urheillaan ja opiskellaan yleisestikin, mutta työläisten keskuudessa omissa työväenyhdistyksissä ja -taloissa siitä tulee erityistä työväenkulttuuria, omine luonteenpiirteineen ja tunnusmerkkeineen.

Esimerkiksi Väättäinen ja Hurri ovat kehittäneet työväenkulttuurin käsitteelle hieman laajempaa merkitystä, ja heidän ajatusten mukaan minäkin sen opinnäytetyössäni tulen ymmärtämään (Hurri 1969, s.76-82 ja Väättäinen 1978, s.2-5 ja Demari 8.5.1995). Työväenkulttuurin käsite sisältää siis seuraavanlaisia aspekteja.

Työväenkulttuuri on ensiksikin syntynyt työväenliikkeen sisällä. Se on rakentunut työväenliikkeen ideologioiden ja tavoitteiden kautta tyydyttämään työväestön kulttuurisia tarpeita. Ideologiat ja konkreettiset käytännön tarpeet voivat kuitenkin kohdata hieman eri tavoin (saaden eri muodot) eri paikoin, koska työväenkulttuurin synty kullakin paikkakunnalla tai kaupunginosassa on hyvinkin paikallinen ja yksilöllinen juttu. Näin myös Vaasan Palosaarella, entisajan varsinaisessa työläiskaupunginosassa, syntyi juuri sille omaleimaista työväenkulttuuria.

Työväenkulttuuri koostuu kahdesta osasta:

- a) viihteellinen, harrastuksellinen vapaa-ajan toiminta, esittävä työväenkulttuuri (kuten kuorot ja näytelmät)
- b) poliittinen, aatteellinen toiminta (kuten kokoukset ja vaalit)

Osat eivät tietenkään ole erillisiä, puhtaita kokonaisuuksia. Esimerkiksi kokouksiin saattaa sekoittua viihteellistäkin puolta, kuten myös näytelmiin tai lauluihin aatteellista puolta. Oleellista on siis kuitenkin se asia, että työväenkulttuuri on myös aatteellista politiikan tekoa, eikä vain kulttuurin käsitteeseen yleensä liitettäviä taidetoimintoja. Työväenyhdistys organisoii työväenkulttuurin käytännön tapahtumisen ja työväentalo luo sille mahdollisuuden tai puitteet. Yhdistys voi tinkiä hengissä ilman työväentaloakin, mutta oma talo helpottaa ja usein aktivoikin kokoontumista.

Työväenkulttuuri saa alkunsa maaperässä, jossa työväenluokan arvot, yhteiskunnallinen todellisuus ja ihmisten arkikokemukset kohtaavat ja sulautuvat yhteen, mobilisoituvat työväen toiminnaksi. Työväenkulttuuria tulee aina tarkastella suhteessa yhteiskunnallisiin ja historiallisiin oloihin. Sen väitetään olevan tänä päivänä murenemistilassa, tai ainakin sen edellytykset ja ehdot ovat muuttumassa. Työläisten alistettu, eriarvoinen asema on väistymässä tasa-arvon tieltä, samoin myös työläisten erityinen eristäytynyt elämäntapa on kadonnut. Tasa-arvon lisääminen ja eriarvoisuuden poistaminen ovat aina olleet työväenliikkeen tärkeimpiä päämääriä. Mutta näiden päämäärien saavuttaminen uhkaa samalla rapauttaa tai tehdä tyhjäksi koko työväenkulttuurin idean ja sisällön..

2.8. Taiston työväenkulttuuria 1900-luvun alkupuolella: yhteistä vapaa-aikaa ja aatteen paloa

Työväenyhdistys Taiston jäsenet olivat pääasiallisesti Puuvillatehtaan työntekijöitä, jotka olivat usein tulleet tehtaalte töihin maaseudun oloista (Nikula 1957). Väätäisen mukaan maalaiset kaipasivat kaupungissa maaseudun yhteisöllisyyttä, minkä vuoksi heille olikin luonnollista kokoontua yhteen työväenyhdistyksissä. Työväenyhdistys tarjosi heille mahdollisuuden saavuttaa uuden teollisuustyöntekijäidentiteetin kadonneen maalaisidentiteetin sijalle. Lisäksi yhdistystoiminnassa saattoi tyydyttää maaseudulla tutuksi tullutta yhteisöllistä solidaarisuutta. (Väätäinen 1978, s.2). Työläiset saattoivat saada ja antaa uuden yhdistyksen puitteissa erilaisia oma-apuun perustuvia palveluita. Järjestettiin arpajaisia,

keräyksiä ja talkoita sekä yhdistyksen toiminnan että sen köyhimpien jäsenten arkielämän tukemiseksi. Saatettiin myös opiskella yhdessä uusia järjestöelämään kuuluvia asioita, kuten pöytäkirjan tai tilikertomuksen tekoa. (Kalela 1981, s.66 ja Väätäinen 1978, s.78-79). Paassolan (1996) mukaan toisten ihmisten konkreettinen avustaminen esim. rahalla tai ruualla oli kaupunkiooloissakin tavallista vielä vuosisata sitten. Tämä vuoksi työväenyhdistyksessä vallitseva solidaarisuus ei ollut vierasta kaupunkiooloissa kasvaneellekaan.

Työväenyhdistys Taiston työväentalo oli Palosaaren järjestöväen keidas ja keskeisin koontumispaikka heti alusta alkaen (Paassola 1996, s.170-171). Työväentalojen onkin koostettu olleen alkuajoinaan jäsenilleen kuin toinen koti tai viihtyisä olohuone. Tämä johtuu osittain ihan siitäkin, että työläisten kodit olivat hyvin ahtaita, monesti vain yhden huoneen käsittäviä. Työväentalot olivat sosiaalisen toiminnan keskuksia, joissa vietettiin tovereiden eli muiden samassa asemassa olevien työläisten kanssa lähes kaikki liikenevä vapaa-aika. (Tuomisto 1991, s.8 ja Pakarinen 1988, s.18 ja Kalela 1981 s.61-65).

Työväentalo oli vapaa-ajan keskuksen lisäksi myös aatteellisen toiminnan tyyssija. Siellä järjestettiin mm. poliittisia kokouksia, juhlia ja iltamia. Vaasalaisten työläisten vappumarssi lähti kulkemaan Palosaaren urheilukentältä ja päättyi varsinaiselle juhlapaikalle eli Taiston talolle. Joulupäivän aamukin aloitettiin Taistolla ”aamusaarnalla” eli poliittisella palopuheella, torvisoitolla ja muulla aiheeseen sopivalla ohjelmalla. Työläisaate oli kaikkia jäseniä yhdistävä ja toimintaan kannustava voima. (Paassola 1996, s.45, 150-157, 183 ja Kalela 1981, s.66).

Aiemmin esittäväksikin työväenkulttuuriksi nimettyä toimintaa loi työväenyhdistys Taistossa mm. aktiivinen näytelmäseura, jonka poliittisella aatteella höystetyt esitykset saavuttivat suuren suosion. Työväentalon tiloissa toimivat myös monet työväen urheilujärjestöt. Voimistelu-, paini- ja nyrkkeilyharjoitusten ohella urheiluväki tarjosi monipuolista ohjelmaa erilaisiin juhliin ja iltamiin. Joka lauantaiset tanssit elävine orkestereineen olivat myös hyvin suosittuja. (Paassola 1996, s.53, 172).

2.9. Työväenpuolue muodostuu kansalaisliikkeeksi

Työväen järjestäytyminen lähti huimaan nousuun heti Forssan kokouksen jälkeen. Työväenliikkeen voiman näytöksi huipentui suurlakko vuonna 1905, jonka radikaaliksi tavoitteeksi asetettiin yhtäläisen äänioikeuden saaminen kaikille kansalaisille. Vahvan painostuksen vuoksi äänioikeusuudistus saatiinkin voimaan jo vuonna 1906. Äänioikeutettujen määrä nousi moninkertaiseksi, kun muutkin kuin omistava luokka sai oikeuden äänestää. Tämä toi sosialidemokraattiselle puolueelle murskavoiton vuoden 1907 eduskuntavaaleissa. Työväenpuolue oli muuttunut vastarintaliikkeestä laajaksi kansanliikkeeksi, joka pääsi eduskuntaan asti tavoittelemaan kaivattuja parannuksia työläisten elämään. (Haataja & Hentilä & Kalela & Turtola 1976, s.60-62).

Venäjän vallan alla oleminen rajoitti kuitenkin eduskunnan toimia, sillä maan ylin valta oli edelleen keisarilla. Venäjän sortopolitiikka piti huolen siitä, että työväenpuolue ei päässyt vielä toteuttamaan uudistustavoitteitaan. Eduskunta- ja äänioikeusuudistus eivät tuoneet merkittävää parannusta työläisten elämään, vaan meno jatkui entisen kaltaisena. Puolueen uudistustyö eduskunnassa jäi mitättömäksi. Muuttumattomat olot ja entisen menon jatkuminen vahvistivat ennestään työväenluokan vastarintaa porvareita ja hallitsijoita kohtaan. (Haataja & Hentilä & Kalela & Turtola 1976, s.64-71).

2.10. Kansalaissodan kasvualusta ja vallankumousyritys

Ensimmäisen maailmansodan aikaan, kun Suomikin julistettiin sotatilaan, maan talous joutui tasapainoilemaan suhdanneherkän maailmantalouden mukaan. Työväenluokan olot eivät olleet kovin hyvät. Työläisten aktiivisesta järjestäytymisestä huolimatta työväenliike ja ammattiyhdistysliike joutuivat pitämään matalaa profilia sodan aikana. Sodan loppupuolella nälkä, työttömyys ja huonot palkat aktivoivat yhä suurempia joukkoja työväenliikkeen piiriin. (Haataja & Hentilä & Kalela & Turtola 1976, s.71-77).

Tyytymättömyys vallitseviin oloihin ja vallankumoushalu repivät sosialidemokraattista puoluetakin kahtia. Puolueen reformistiset johtohenkilöt joutuivat radikalisoituvien jäsenten arvostelun kohteeksi. Erimielisyydet marraskuun yleislakosta 1917 erottivat puolueen johtoa ja vallankumouksellisia yhä kauemmas toisistaan. Porvaristo perusti suojakseen järjestyskaartia, joiden tarkoitus oli rauhoittaa ja rajoittaa työväen toimia. Vastapai-

noksi työväki keräsi keskuudestaan omia työväenkaarteja. Poliittinen tilanne oli ajautunut Suomessa Venäjän vallankumouksen jälkeen hyvin leimahdusherkäksi. Työväenpuolueessa ei päästy yksimielisyyteen siitä, kannattaako vallankumouksen tielle lähteä vai ei. Maltillisemmän näkemyksen mukaan vallankumous tapahtuu kyllä itsestään sitten kun sen aika on. Radikaalimpi siipi olisi halunnut avittaa vallankumouksen syntyä. Ristiriidat ja pähkäily sosialidemokraattisessa puolueessa antoivat porvaristolle arvokasta aikaa vastahyökkäykseen. (Haataja & Hentilä & Kalela & Turtola 1976, s.78-95).

Porvariston kokoamista järjestyskaarteista muodostui hallituksen järjestyksenpitojoukko, joka ohjattiin pitämään järjestystä yhteiskunnassa. Sen kerrottiin suojelevan juuri saavutettua itsenäisyyttä, vaikka tarkoituksena olikin ensisijaisesti radikaalien työväenjoukkojen tukahduttaminen. Yhä syvenevät luokkaerot puhkesivat lopulta kansalaissodaksi valkoisten porvareiden ja punaisten työläisten välille. Suomen riitelevä työväenliike ei ollut kuitenkaan valmistautunut vallankumoukseen huolella. Porvarit sitä vastoin olivat ehtineet hyvinkin valmistautua taistoon. Vallankumousyritys päättyikin tämän vuoksi melkopian valkoisten kaartien voittoon. (Haataja & Hentilä & Kalela & Turtola 1976, s.97-101).

Valkoisten joukko sai yllätettyä Vaasan ja valtasi sen vaivattomasti itselleen tammikuun lopussa v. 1918. Vaasasta tehtiin joksikin aikaa jopa Suomen pääkaupunki. (Teerimäki 1990, s.158-161 ja Sadeoja 1983, s.83-85). Tältä ajalta on jäänyt elämään nimitys ”valkoinen Vaasa”.

2.11. Viha kansalaissodan voiman lähteenä

Paassolan mukaan yhteiskunnallista toimintaa työväenluokan piirissä aktivoi työväenlauteen lisäksi myös luokkien välinen viha. Paassola itse erotettiin peruskoulusta työläis-taustansa vuoksi. Opettajan hyljeksintä ja loisnimitystä kosketti pientä poikaa syvältä. Hän kertoo tunteneensa jopa suoranaista vihaa porvarillista opettajaansa kohtaan tämän tekojensa vuoksi, eikä voinut olla myöhemmin iloitsematta kuullessaan opettajan kuolleen. (Paassola 1996, s.27-30).

Poliisin ja muiden viranomaisten jatkuva sorto ja puuttuminen Taistonkin toimintaan synnyttivät varmasti myös vihaa ja vastarintaa. Kaikkiin tapahtumiin, jopa kokouksiin, piti

pyytää järjestämislupa ja niitä saatettiin valvoa ja sensuroida hyvinkin kovalla kädellä. Työläisten toiminta oli porvarien mielestä vaarallista ja valtakoneistoa uhkaavaa. (Paasola 1996, s.157, 171).

Jari Ehrnrooth on tutkinut kirjassaan *Sanan vallassa, vihan voimalla* mm. Palosaaren työväenyhdistystä Taistoa vuosina 1905-1914. Ehrnrooth pyrkii jäljittämään ja selittämään Taiston toiminnassa (luokka)vihaa, sen ehtoja ja esiintymismuotoja. Hänen mukaansa ”työväenliikkeen joukkovaikutus lepäsi tunnedynamiikan valossa”. Porvarivihaa ja luokkatietoisuutta ylläpidettiin ennen kansalaissotaa työväenyhdistyksissä mm. erilaisin agitaatiopuhein ja –kirjoituksin. Vihan avulla korostettiin työläisten yhteenkuuluvaisuutta ja tämän yhteenkuuluvaisuuden kasvattavaa, jaloa merkitystä. ”Itsetietoisuus ei saanut merkitystään yksilöllisyydestä vaan yhteisöllisyydestä”. (Ehrnrooth 1992, s.372, takasivu). Yhteisön kiinteyttä ylläpidettiin mm. valvomalla yhdistyksen jäseniä ja rankaisemalla heitä sopimattomasta käytöksestä. Kortin peluusta, juopottelusta tai muusta huonosta käytöksestä saattoi saada porttikiellon työväentalolle. (Väätäinen 1978, s.41-42).

Vihan tunne työläisten ja porvarien välillä kasvoi huippuunsa kansalaissodassa v.1918. Työväentalosta muodostui viimeistään silloin luokkataistelun symboli (Tuomisto 1991, s.7). Koska punakaartilaiset pitivät usein majaa työväentalojen suojissa, mutta myös koska taloista oli tullut työläisten yhteen kokoontumisen keskuksia, ne joutuivat suojeluskuntalaisten valloituksen ja tuhon kohteeksi. Jotkut työväentalot poltettiin kokonaan, toiset otettiin valkoisten huostaan ja tuhottiin niiden kalusto ja asiakirjat. Vaasan työväenyhdistyksen talokin sai kokea kansalaissodan tihutyöt, sillä sen irtaimistoa tuhottiin noin 100 000 mk:n arvosta (Pakarinen 1988, s.33-34 ja Sadeoja 1983, s. 84-85).

2.12. Kansalaissodan jälkimainingit

Työväenliike koki kansalaissodassa huomattavan tappion. Se oli henkisesti lyöty ja sen jäsenistöstä osa oli kuollut. Sodan aikainen yhtenäinen liike jakautui taas kahtia. Puoluejohto omaksui pian reformistisen, maltillisen suunnan ja irtisanoutui vallankumousyrityksestä ja radikaalista jäsenistöstä. Se katsoi parhaakseen edetä parlamentaarisin keinoin ja tarvittaessa yhteistyössä porvarillisten puolueiden kanssa. Tämän vuoksi se sai hiljalleen kasvatettua luottamusta porvariston silmien edessä ja pääsi jatkamaan toimintaansa. Puolueen maasta paenneet radikaalit perustivat Moskovassa vuonna 1918 uuden puolueen eli

Suomen Kommunistisen Puolueen (SKP). Se hylkäsi ohjelmassaan kaikki entiset työväenliikkeen julkiset toimintamuodot ja otti tavoitteekseen täydellisen työväendiktatuurin perustamisen aseellisen vallankumouksen avulla. Kommunistinen puolue joutui kuitenkin aloittamaan toimintansa maan alla, koska se ei saanut laillista toimilupaa kansalais sodan jälkeisessä Suomessa. (Haataja & Hentilä & Kalela & Turtola 1976, s.117-118, 132-133, 142-143).

1920-luvun alkuun mennessä Sosialidemokraattisesta puolueesta erotettiin tai erosi uusi vasemmistoradikaalien ryhmä, joka oli tyytymätön reformistiseen puoluepolitiikkaan. Ryhmä perusti joidenkin SKP:seen tyytymättömien henkilöiden kanssa vuonna 1920 uuden puolueen nimeltä Suomen sosialistinen työväenpuolue (SSTP). Se sijoittui poliittisella kartalla SDP:n ja SKP:n välimaastoon. Käytännössä sitä alettiin pitää kielletyn SKP:n julkisesti toimivana osana. (Haataja & Hentilä & Kalela & Turtola 1976, s.144-147, 160).

Vaasan Työväenyhdistyksen työväentalo ja omaisuus siirtyivät kansalaissodan jälkeen työväenliikkeen sisäisen taistelun tuloksena kommunistien haltuun noin puoleksitoista vuosikymmeneksi (Sadeoja 1983, s.87 ja Teerimäki 1990, s.174-176). Myös Palosaarella työväenyhdistys Taistossa alkoi kova kamppailu yhdistyksen poliittisesta linjasta. Riita päättyi siihen, että yhdistys erosi tammikuussa v.1919 Sosialidemokraattisesta puolueesta ja kunnallisjärjestöstä ja jatkoi paikallisena, yksityisenä yhdistyksenä. Käytännössä Taiston yhdistys ja työväentalo olivat siirtyneet kommunistien johdettavaksi. (Teerimäki 1990, s.172 ja Kujansivu 1980, s.8).

2.13. Vihan liekki leimahtaa taas: Lapuanliike

1920-luvulla Suomessa toimi siis laillisesti kaksi työväen puoluetta: SDP ja SSTP. Ne eivät tehneet kuitenkaan yhteistyötä keskenään. Etenkin sosialidemokraatit halusivat erottaa selkeästi kommunistisesta aatesuunnasta taaten siten itselleen mahdollisimman hyvät vaikutusmahdollisuudet valtakunnan politiikassa. Työväenpuolueiden keskinäiset erimielisyydet kilpistyivät ammattiyhdistysliikkeen hajoamiseen, kun SDP erottautui kommunistiseksi leimaamastaan keskusjärjestöstä SAJ:stä ja perusti lopulta oman ammatillisen keskusjärjestön SAK:n. (Haataja & Hentilä & Kalela & Turtola 1976, s.165-169).

Kansalaissodan aiheuttamat vihan ja pelon tunteet porvareiden ja työläisten välillä olivat jääneet elämään. Ne rauhoittuivat ja tasoittuivat välillä, mutta syttyivät uudestaan 1920-luvun lopulle tultaessa. Porvariston piirissä oli saanut sijaa äärioikeistolaiset, jopa fasistisetkin näkemykset. Sosialidemokraattinen puolue ei kiinnittänyt kuitenkaan riittävästi huomiota porvariston koventuviin asenteisiin, vaan jatkoi taisteluaan kommunismia vastaan. Työväenliikkeen sisäisten riitojen vuoksi siltä jäi taas huomaamatta porvareiden suunnitelmat. Näinhän oli tapahtunut jo kerran aikaisemminkin kansalaissodan kynnyksellä. (Haataja & Hentilä & Kalela & Turtola 1976, s.169-173).

Käytännössä kansa oli jakautunut 1920-luvun lopulla poliittisesti kahtia ja luokkajako sai entistä konkreettisemmän sisällön. Työläiset asioivat omissa osuuskaupoissaan ja viettivät aikaansa jäljelle jääneillä työväentaloilla. Porvarit eivät astuneet vahingossakaan työläisten kaappoihin, ja vapaa-aikansa he viettivät mieluummin suojeluskuntataloissaan. Oli syntynyt vahva yhteiskunnallinen käsitys meistä ja heistä. (Kalela 1981, s.107 ja Väättäin 1978, s.47-50).

Kalelan mukaan äärioikeistolaisen Lapuanliikkeen muotoutumisen aiheutti ennen kaikkea valkoisten puolella vallitseva ristiriita. He olivat voittaneet kansalaissodan, mutta siitä huolimatta joutuneet antamaan periksi joillekin työväenjärjestöille. Työväenliike oli pysynyt jatkamaan yhteiskunnallista toimintaansa ja jopa vahvistumaan omista sisäisistä riidoistaan huolimatta. Jotkut porvarilliset piirit eivät voineet sietää tätä asiaa. (Kalela 1981, s.140).

Mm. ammattiyhdistysliikkeen hajoamisen vuoksi työväenliike oli kuitenkin heikoimmillaan ihan 20-luvun lopussa. Se ei muodostanut sillä hetkellä varsinaista vaaraa porvaristolle. Samoihin aikoihin osuva taloudellinen lama heikensi etenkin talonpoikien asemaa. Taloudellisen ahdingon alla juuri heihin upposikin ensimmäisenä uusi fasistinen ideologia. (Haataja & Hentilä & Kalela & Turtola 1976, s.177-181).

Lapuanliike sai alkunsa talonpoikien asuinalueella Lapualla marraskuussa v.1929. Pohjanmaa oli liikkeen hedelmällisintä toimialuetta koko sen elinajan. Maan todellinen poliittinen valta siirtyi lähes kokonaan tälle liikkeelle. Lapuanliikkeen kannattajat ja sitä suojelevat viranomaiset harrastivat mm. työväenliikkeen jäsenten kuljetuksia (muilutuksia), pahoinpitelyä, uhkailua ja kiristystä. Monien työväenjärjestöjen toiminta kiellettiin

ja niiden omaisuus takavarikoitiin tai tuhottiin. Kunnanvaltuustoissa suoritettiin puhdistuksia eli työväenliikkeen edustajia joko erotettiin tai ei päästetty edes ehdolle vaaleihin. (Hurri 1991, s.139-193). Lapuanliikkeen jäsenet ja heitä kannattavat viranomaiset kielsivät Vaasassa mm. Palosaaren urheiluseuran toiminnan. He sulkiivat myös Vaasan työväenyhdistyksen työväentalon salin ja kokoushuoneet, jotka lopulta vielä tuhottiin lähes maan tasalle. (Paassola s.118 ja Hurri 1991, s.184-185). Lapuanliikkeen toimet kohdistettiin aluksi kommunistista toimintaa vastaan, mutta eivät niiltä säästyneet kokonaan sosiaalidemokraatitkaan (Kalela 1981, s.140).

Taiston kohtalosta Lapuanliikkeen vuosina on saatavilla hieman hajanaista ja osittain ristiriitaisakin tietoa. Hurrin mukaan työväenyhdistys Taisto lakkautettiin jo vuonna 1926, siis ennen Lapuanliikkeen vuosia. Taiston työväentalo siirtyi tämän käsityksen mukaan vuonna 1930 vastaperustetulle Palosaaren sos.dem. työväenyhdistykselle. Se sai lainhuudatettua talon omakseen vasta nelisen vuotta myöhemmin, joutuen tästä vuoden päästä sitten vielä myymään talon pois. (Hurri 1991, s.187). Teerimäen tietojen mukaan Taisto oli irrottanut kaikista puoluesidonnaisuuksista vuonna 1924 muuttuen Vaasan työväenyhdistyksen mallin mukaisesti nk. taloudelliseksi yhdistykseksi (Teerimäki 1990, s.195). Kujansivu kertoo Taiston loppuvuosien sisäisestä valtataistelusta ja talon menetyksestä kommunisteille. Hänen mukaansa Taisto lakkautettiin v.1930 mennessä ja talo pantiin myyntiin (Kujansivu 1980, s.8). Yhtäkaikki, Taiston tarina päättyi viimeistään vuonna 1930, Lapuanliikkeen aktiiviaikana. Taisto oli syntynyt v.1905 sosialidemokraattiseksi työväenyhdistykseksi Palosaarelle Puuvillatehtaan työläisten tarpeesta, kokenut aktiivisimmat vuotensa 1910-1914 jopa viidensadan jäsenen voimalla, päätynyt kommunistien hallintaan kansalaissodan jälkeen ja poistunut yhdistyskartalta viimeistään Lapuanliikkeen vuosina.

3. PALOSAAREN SOS.DEM. TYÖVÄENYHTEISÖN JA –YHDISTYKSEN ELINKAARI

3.1. Palosaaren sosialidemokraattinen työväenyhdistys ry perustetaan, alku aina hankalaa

Työväentoiminta Palosaarella kuten koko Suomessa eli hämmennyksen ja sekasorron ti-
lassa Lapuanliikkeen vuosina. Työväenliikkeestä yritettiin puhdistaa radikaalein vallan-
kumousta kannattava siipi, mutta puhdistustoimenpiteet kohdistuivat siis usein myös so-
sialidemokraatteihin.

Epäsuotuisista olosuhteista huolimatta kymmenisen palosaarelaista työväenliikkeen kan-
nattajaa kokoontui yhteen 29.8.1930. He päättivät perustaa Palosaarelle uuden työväen-
järjestön: Palosaaren Sosialidemokraattinen Työväenyhdistys ry:n. Yhdistyksen toiminta
lähti kuitenkin nihkeästi käyntiin, jäseniä saatiin mukaan vain kourallinen eikä yhdistyk-
sellä ollut Taiston tapaan omaa taloa tai edes pienintäkään omaa kokoontumistilaa. Yh-
distystä ei päästetty kuitenkaan kokonaan sammumaankaan. (Kujansivu 1980, s.9-10).

Työläisten järjestäytyminen Suomessa oli heikohkoa 1930-luvulla, sillä työväenaatteen
julkinen kannattaminen saattoi merkitä pahimmillaan jopa hengen lähtöä tai maasta kar-
kotusta. On laskeskeltu, että myös lama ja massiivinen työttömyys 30-luvun alussa passi-
voivat ja lamaannuttivat ihmisiä. (Kalela 1981, s.154 ja Väättäinen 1978, s.41).

Sosialidemokraattinen työväenliike irtisanoutui lapualaisajan jälkeen yhä jyrkemmin
kommunistien vallankumoushaluista ja kommunistisesta opista. Se valitsi taas reformis-
min julkiseksi linjakseen ja korosti parlamentaarisen vaikuttamisen tärkeyttä ja oikeelli-
suutta. Sosialidemokraatit hyväksyivät julkisesti vallitsevan yhteiskuntajärjestelmän ja
ilmaisivat olevansa halukkaita yhteistyöhön keskustaporvariston kanssa. Näillä toimilla
puolue haki itsellensä olemassaolon oikeutusta ja pyrki osoittamaan
”yhteiskuntakelpoisuuttaan”, mutta kasvatti samalla yhtenäisyyttä myös jäsentensä kes-
kuudessa. Sosialidemokraattien puolustautuminen ja myötäilevä ote ei kuitenkaan pi-
demmän päälle kiinnostanut työläisiä ja jäsenmäärä ja aktiivisuus heikkeni. Vallassa ol-
lessaankaan puolue ei saanut vietyä läpi kovin suuria uudistuksia vielä 30-luvulla. (Haa-
taja & Hentilä & Kalela & Turtola 1976, s.206-221).

Vuonna 1938 alkoi Palosaaren sos.dem. työväenyhdistyksen ensimmäisen nousukausi. Äärioikeistolainen Isänmaallinen kansanliike eli IKL oli menettänyt valtaansa, minkä myötä poliittiset olosuhteet ja ilmapiiri vapautuivat yhteiskunnassa hieman. Palosaaren työväenyhdistyksen johtokunnan jäsenet vaihtuivat lähes kokonaan ja yhdistyksen jäsenmäärä kasvoi melkein nelinkertaiseksi (34). Puheenjohtajaksi valittiin Kalle Myllykangas, jonka henkilökohtainen panos yhdistyksen olemassaololle osoittautui myöhemmin tärkeäksi. Varsinainen toiminta ei kuitenkaan vielä lähtenyt käyntiin, koska energiaa suunnattiin talouden vakauttamiseen ja oman toimitalon suunnitteluun. Yhdistys osti vuonna 1938 kaupungilta oman tontin. Se sijaitsi Palosaaren kaupunginosassa Varisselänkadulla, siinä samaisessa paikassa missä Palosaaren työväentalo vielä tänäkin päivänä seisoo, parin sadan metrin päässä entisestä Taiston talosta. (Kujansivu 1980, s.10-11).

3.2. Sotavuosien ensimmäinen suuntakiista uudessa yhdistyksessä

Sotavuodet 1939-1944 kavensivat Palosaaren sos.dem. työväenyhdistyksen jäsenmäärää. Useimmat yhdistyksen miehet ja nuoret joutuivat sotarintamalle tai muihin yhteiskunnallisiin tehtäviin. (Kujansivu 1980, s.11 ja Sadeoja 1983, s.131). Työväenyhdistykset pyrkivät pitämään sodassa taistelevien henkistä jaksamista yllä erilaisten kiertävien esiintymisryhmien avulla. Voimistelu- ja soittoryhmät esiintyivät sotatantereilla ja viihdyttivät pitkään kotoa poissa olleita miehiä. (Itkonen 1997, s.76 ja Hurri 1991, s.242-243). Myös naisten työväentoiminta nousi suureen arvoon sotien aikana. Naiset keräsivät erilaisia lahjoituksia varten rahaa ja tarvikkeita sekä ompelivat mm. vaatteita. (Hurri 1991, s.234 ja Sadeoja 1983, s.131).

Talvisodan aikana porvarit ja työläiset eheytyivät yhtenäiseksi ryhmäksi, joka taisteli yhdessä Neuvostoliittoa vastaan. Luokkaristiriidat unohdettiin hetkeksi ja huomio kiinnitettiin yksinomaan itsenäisyyden säilyttämiseen. Työväenliike saavutti talvisodan aikaisella käytöksellään yhä paremman ja vakinaisemman aseman yhteiskunnan johdossa. (Haataja & Hentilä & Kalela & Turtola 1976, s.222-226).

Talvisodan jälkeen vasemmiston keskuudessa alkoi taas ilmentyä tyytymättömyyttä mm. harjoitettuun ulkopolitiikkaan ja luokkaeroihin. Sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän sisällä vahvistui nk. kuutosten oppositioryhmä, joka arvosteli puoluejohtoa luokkasovun ajamisesta. Sos.dem. puolueesta erotettu oppositioryhmä (nk. ASSlaiset) perusti yhdessä

kommunistien kanssa Suomen ja Neuvostoliiton rauhan ja ystävyysseuran eli SNS:n. Sen kannatus nousi nopeasti jopa sosialidemokraattisen puolueen kannatusta suuremmaksi, josta se olikin saanut osan jäsenistään. Seuran suosio kertoi myös kielletyn kommunistisen liikkeen elpymisestä. (Haataja & Hentilä & Kalela & Turtola 1976, s.232-234).

Kuutoset vangittiin pian jatkosodan alettua v.1941. Poliittisista syistä vangittujen lisäksi vankilaan joutui tuhansia sotimisesta kieltäytyneitä, joita oli nyt paljon enemmän kuin talvisodan aikana. Vuoden 1942 loppupuolella sosialidemokraattiseen puolueeseen syntyi seuraava oppositio eli nk. Kedon oppositio, joka toimi etenkin SDP:n Tanneria ja hänen politiikkaansa vastaan. Eriävät mielipiteet mm. presidentti Rytin Ribbentrop - sopimuksesta jakoivat puolueen henkisesti kahtia. Sodan aikainen sensuuri ja pula heikensivät myös tavallisten työläisten arkipäiväistä elämää tuoden mukanaan yleistä tyytymättömyyttä. (Haataja & Hentilä & Kalela & Turtola 1976, s. 239-241).

Palosaarenkin sos.dem. työväenyhdistys ja -yhteisö joutui sotavuosina sisäisten erimielisyyksien pelikentäksi. Radikaaleimmat henkilöt halusivat ohjata yhdistyksen poliittisen suunnan enemmän vasemmalle päin. Vaasan sos.dem. kunnallisjärjestön huomautettua asiasta palosaarelaisille v.1941 yhdistyksessä aloitettiin puhdistustyö. Kaikki kommunisteiksi leimatut jäsenet erotettiin ja lisäksi hyväksyttiin uusiksi jäseniksi ne henkilöt, joita nämä erotetut henkilöt eivät olleet aiemmin hyväksyneet. Palosaaren sos.dem. yhdistyksen ensimmäinen suuntakiista päättyi siis vanhan linjan voittoon. Sodan viime vuosina ja etenkin sen päätyttyä yhdistyksen toimintakin pääsi vielä kunnolla käyntiin. Jäsenmäärä oli tippunut oppositioryhmän erottamisen vuoksi, mutta lähti hiljalleen nousuun ollen vuonna 1944 kokonaiset 24 maksavaa jäsentä. (Kujansivu 1980, s.11-13).

3.3. Taistelu Palosaaren työväenyhdistyksessä kiihtyy

Maanalaisena toiminut kommunistinen liike sai sotien jälkeen taas luvan ryhtyä harjoittamaan laillista ja julkista poliittista toimintaa. Liike hajosi kahteen leiriin: SKP:seen ja maltillisempaan SKDL:oon. Kumpikin niistä aloitti pian laillistamisensa jälkeen sosialidemokraattien ja muiden johdossa olleiden syyttelyn, sillä olivathan ne itse olleet kauan syrjässä valtakunnan politiikan hoidosta. Alkoi myös kova taistelu kaikenlaisten työväenjärjestöjen vallasta ja hallinnasta, eivätkä siltä säästyneet osuuskauppaliike, ammattiyhdistysliike, nuoret saati urheilukaan. Erilaiset junttamiehet kummaltakin puolelta työvä-

enliikettä tekivät sitkeästi töitä voittaakseen työläisten sieluja omalle puolelleen. (Hurri 1991, s.248-263 ja Kalela 1981, s.195-208).

Jatkosodan jälkeen erimielisyydet SDP:n sisällä jatkuivat. Oppositioyhmät vaativat puolueen irtautumista sotaa edeltävästä ja sodan aikaisesta ulkopoliitikasta. Ne vaativat myös parempien kahdenkeskisten suhteiden luomista Neuvostoliittoon ja yhteistyötä SKDL:n kanssa. Osa SDP:n oppositiosta jouduttiin erottamaan puolueesta, koska se oli solminut liian läheiset suhteet SKDL:n kanssa. Loppukin osa puolueesta joutui kuitenkin taipumaan yhteistyöhön kansandemokraattien kanssa näiden saavutettua vaalivoiton 1945 eduskuntavaaleissa. Sotia edeltävä ja niiden aikainen poliittinen linja oli kokenut kolauksen. (Haataja & Hentilä & Kalela & Turtola 1976, s.252-262).

Sodan jälkeisistä jälleenrakennuksen vuosista 1945-46 oli muodostua kohtalokkaat koko Palosaaren sos. dem. työväenyhdistyksen olemassaololle (Kujansivu 1980, s.13-16, 17-19). Yhdistyksen sisälle oli muodostunut emäpuolueen mallin mukaisesti oppositio, joka alkoi vaatia yhdistyksen eroa Sosialidemokraattisesta puolueesta ja sen liittämistä SKDL:oon. Tämä oppositio sai ajettua läpi yhteistyön aloittamisen SKDL:n kanssa mm. yhteisten vappujuhlien muodossa. Työväentalon tyhjän tontin rakentaminenkin annettiin sosialidemokraattien ja kansandemokraattien yhteistalon suunnitteluryhmälle. Sosialidemokraatit eivät kai olleet oikein tajunneet opposition voimaa ja vaatimuksia, koska he eivät saapuneet kokouksiin puolustamaan asemiaan. (Kujansivu 1980, s.13-16 ja Hurri 1991, s.265).

Vuoden 1946 kevätkuukoksessa 11. helmikuuta työväenyhdistys päätettiin lopullisesti irrottaa SDP:sta ja liittää SKDL:oon. Aiemmin mainittu puheenjohtaja Kalle Myllykangas keksi kuitenkin viivyttää päätöksen toimeenpanoa vetoamalla mm. vuosikokouksen huonoon ja ei-edustavaan osanottoon sekä tilien epäselvyyksiin. Hän sai aikaan jatkovuosikokouksen koolle kutsumisen 31.3.1946. Myllykangas värväsi kokoukseen paikan päälle kaikki sosialidemokraattisesti ajattelevat henkilöt puolustamaan yhdistystään, maksoipa hän joidenkin rästiin jääneitä jäsenmaksujakin saadakseen nämä äänivaltaisiksi. Viivytystaistelu tuotti tulosta, sillä aiemman vuosikokouksen päätös kumottiin ja työväenyhdistys pysyi SDP:n jäsenenä. (Kujansivu 1980, s.15-19 ja Hurri 1991, s.265).

3.4. Innostus laajenee, oma koti kullan kallis

Oppositioainesten poistuttua yhdistyksestä työväentoiminta aktivoitui ja jäsenmäärä kasvoi kohinalla. Talouskin kohentui huomattavasti. Vuonna 1946 yhdistykseen perustettiin naisjaosto ja nuorisajaosto, joista jälkimmäinen rekisteröityi myöhemmin itsenäiseksi yhdistykseksi: Palosaaren Sos.dem. Nuoret ry. Kaupungilta ostettu tontti oli jäänyt tais-
teluissa yhdistyksen omaisuudeksi ja siihen alettiin haaveilemaan omaa sosialidemokraattista työväentaloa. (Kujansivu 1980, s.16-17).

Yhdistykseen perustettiin erillinen rakennustoimikunta, jonka tehtävä oli suunnitella työväentaloa sekä pohtia sen rahoitusmahdollisuuksia. Syksyllä v.1948 vuokrattiin väliaikaisiksi tiloiksi pieni kerhohuone Palosaaren alkupäästä Levoninkatu 6:sta. Kerhotila ristittiin Kipinäksi. Nimi oli osuva, sillä oman kerhotilan myötä alkoi varsinainen kipinä Palosaaren työväenyhdistyksen toiminnassa. (Kujansivu 1980, s.19-22). Osmo Havuahan mukaan tuohon aikaan oli tavallista, että työväenyhdistykset vuokrasivat aluksi jonkinlaiset kerhotilat, joiden suojissa ne pystyivät harjoittamaan varojen keruuta omaa taloa varten (Havuaho 1982, s.34).

Palosaaren sos.dem. työväenyhdistyksen ensimmäinen oma koti innosti ja yhdisti jäsenistöä yhteisen aatteen eteenpäinviemiseksi. Aatteen lisäksi jäsenistöä yhdisti siis myös oman työväentalon rakennusprojekti. Rahaa rakennustöitä varten kerättiin mm. iltamia, arpajaisia ja myyjäisiä järjestämällä. Tähän yhteiseen rahankeruutempaukseen antoi merkittävän osuutensa myös yhdistyksen naisosasto. (Kujansivu 1980, s.19-22). Sotien jälkeinen aika oli otollista uudelleen – tai jälleenrakennuksen kautta, joutuihan siihen koko Suomi. Pitkän ja raskaan sota-ajan jälkeen ihmiset osallistuivat innokkaasti mm. iltamiin ja tansseihin, koska ne olivat olleet kiellettyjä sodan aikana. (Kurkela 1983, s.66-72). Tämän ansiosta rahankeruukin työväenyhdistyksissä eteni mukavasti.

Oman työväentalon rakentaminen aloitettiin Palosaarella lokakuussa v.1948. Urakka vaati tuhansia tunteja talkootyötä sekä yhdistyksen omilta jäseniltä että myös Sos.dem. nuorilta ja Puuvillan sosialidemokraateilta. Työväentalon seinähirret kuljetettiin talkoilla jopa Vähästäkyröstä asti. (Kujansivu s.22-24). Talkoot saivat työväentalojen rakennusprojekteissa uudenlaisen merkityksen. Ne oli ennen vanhaan liitetty elannon hankintaan maaseudulla (mm. peltotyöt), mutta nyt ne liitettiin myös huvitoimintaan, vapaa-ajan harrastuksiin.

Työväentalon rakentaminen oli merkittävä käännekohta monen työväenyhdistyksen historiassa. Rakennustalkoot olivat jäsenten voimannäytön ja yhteenkuuluvuuden esitys, sillä ne yhdistivät jäseniä toisiinsa ja toivat heidän ponnistelunsa myös ulkopuolisille nähtäväksi. (Väätäinen 1978, s.37, 77 ja Havuaho 1982, s.4, 33).

Vuosien uurastuksen jälkeen Palosaaren työväentalo otettiin käyttöön alkuvuodesta 1951. Palosaarelaiset olivat saaneet oman työväentalon yli kahdenkymmenen vuoden tauon jälkeen. Yhdistyksen jäsenet tunsivat ylpeyttä aikaansaannoksestaan. Onnellisuutta herätti etenkin se seikka, että työväentalo oli työväenyhdistyksen itsenäisessä hallinnassa ja sen itsensä omistama. (Kujansivu 1980, s.22-24 ja Tuomisto 1991, s.8).

Oman työväentalon myötä työväenkulttuuritoiminta virkistyi entisestään Palosaaren yhdistyksessä. Tanssi- ja ravintolatoiminta toivat rahaa lainojen maksuun ja talon käyttömenoihin. Myös näytelmä-, laulu-, lausunta- ja tanhukerhot pääsivät kunnolla vauhtiin. Niiden esityksiä nähtiin yhdistyksen järjestämissä iltamissa, mutta alkoivatpa kerhot liikua pienimuotoisilla kiertueillakin. Viihdetoiminnan lisäksi osallistuttiin yhä innokkaammin kunnallis- ja puolue toimintaan. (Kujansivu 1980, s.25-30). Oma työväentalo siis mahdollisti laajemman repertuaarin työväenkulttuurin toimintoja ja innosti jäseniä entistä aktiivisempaan osallistumiseen (vrt. Väätäinen 1978, s.38).

SDP:n rivit alkoivat hiljalleen eheytyä sodan jälkeen koko Suomessa, kun siitä erosi tai erotettiin SKDL:a lähellä olevia henkilöitä. SKDL:n voimakkaat vaateet irrottautua sotaajan politiikasta ja hallinnosta muuttuivat 40-luvun lopulle tultaessa lopulta sitä itseä vastaan. Muiden puolueiden arvostelupolitiikka heikensi lopulta SKDL:n omaa asemaa ja kiinteytti samalla entuudestaan mm. sosialidemokraattien rivejä. (Haataja & Hentilä & Kalela & Turtola 1976, s.280-284). Opposition eroaminen / erottaminen sekä demareiden eheytyminen tapahtui siis myös Palosaaren sos.dem. työväenyhdistyksessä 40-luvun loppupuoliskolla.

3.5. Viisikymmentäluvun puoluehajaannus ja Palosaaren työväenyhdistyksen taloudelliset vaikeudet

SDP oli vakiinnuttanut asemansa suomalaisen yhteiskunnan johdossa 50-luvulle tultaessa. Se muodosti yhdessä Maalaisliiton kanssa useita puna-multahallituksia. Ulkopolitiikassa

jäätiin idän ja lännen välisen kylmän sodan ulkopuolelle, mutta samalla pyrittiin muodostamaan toverilliset suhteet Neuvostoliittoon. Talouden saralla elettiin vakauttamispolitiikan aikaa. Toisaalta 50-luvulla vallitsi taantumuksellinen ilmapiiri. Porvaristo yritti kaikin keinoin heikentää työmarkkinajärjestöjen valtaa, sillä se pyrki takaisin suurempien luokkaerojen aikaan. (Haataja & Hentilä & Kalela & Turtola 1976, s.299-306).

Porvariston painostuksen lisäksi SDP joutui taas myös sisäisten erimielisyyksien pelikentäksi. SAK:n väki ei ollut tyytyväinen sosialidemokraattisen puolueen saavutuksiin hallituksessa ja vaati tämän vuoksi enemmän valtaa puolueessa. Vuoden 1956 yleislakon riittämättömät saavutukset aiheuttivat myös heissä närää. Sisäinen riitely ja ulkoinen painostus johtivat lopulta sosialidemokraattisen puolueen hajoamiseen vuonna 1957. Puolueesta erottamisten seurauksena nk. skogilaiset perustivat vuosikymmenen lopussa oman puolueen TPSL:n (Työväen ja Pienviljelijäin Sosialidemokraattinen liitto) ja he saivat vallan myös SAK:ssa. Sosialidemokraattiseen puolueeseen jääneet nk. leskisläiset erosivat tai erotettiin SAK:sta ja tämän vuoksi he perustivatkin oman ammatillisen keskusjärjestön SAJ:n (Suomen Ammattijärjestö). Keskinäisten voimamittelöiden vuoksi osapuolilta jäi melkein kokonaan huomioimatta työläisten olosuhteisiin huonontavasti vaikuttanut talouden laskusuhdanne. (Haataja & Hentilä & Kalela & Turtola 1976, s.306-331).

Sosialidemokraattisessa puoluekentässä ja ammattijärjestöissä vallitsi siis 50-luvun loppupuoliskolta lähtien hajaannus ja alennustila. Yhteiskunta eli samaan aikaan myös lama-aikaa. Nämä seikat eivät voineet olla vaikuttamatta sosialidemokraattisen puolueen ja työväenyhdistysten suosioon ja toiminnan kiinnostavuuteen. Palosaaren työväenyhdistys kun oli joutunut jatkuvaan velkakierteeseen. Toimintaa supistettiin ja energia kului raha-huolien kanssa kamppailuun. Yhdistyksen silloinen puheenjohtaja Kaarlo Rodén ehdotti jo tontin ja talon myyntiäkin, mutta sitä vastustettiin kuitenkin voimakkaasti. (Kujansivu 1980, s.34-39).

3.6. Kuusikymmentäluvun suuret muutokset

Sosialidemokraattisen liikkeen hajaannus 50-luvun lopulla aiheutti sen, että työväenliike menetti lähes kokonaan poliittisen vaikutusvaltansa noin kymmeneksi vuodeksi. SDP:n kannatus laski huimasti. TPSL oli valmis yhteistyöhön porvareiden kanssa, mutta se ei saanut kuitenkaan kansalta vaadittavaa tukea. SKDL oli noussut Suomen suurimmaksi

puolueeksi vuoden –58 eduskuntavaalimenestyksellään, mutta se jäi kuitenkin ilman poliittista tukea. Samalla tavoin myös ammattiyhdistysliike oli vailla todellisia vaikutusmahdollisuuksia. (Haataja & Hentilä & Kalela & Turtola 1976, s.368-374).

Suomi eli 1960-luvulla suurten yhteiskuntamuutosten aikaa. Teollisuus ja maatalous koki tieteellis-teknisen kehityksen aiheuttaman rakennemuutoksen. Muutoksen seurauksena maaseudun työtön ja vähän koulutettu liikaväestö muutti suurena massana työn toivossa maalta kaupunkeihin tai Ruotsiin asti. Toisaalta pitkälle koulutetusta työvoimasta oli kova pula. Elettiin myös voimakasta taloudellisen vaurastumisen aikaa. Suuret yhteiskuntamuutokset ja rajoittamaton talouspolitiikka aiheuttivat kuitenkin hiljalleen tyytymättömyyttä kansassa. (Haataja & Hentilä & Kalela & Turtola 1976, s.355-361).

Sosialidemokraattisessa puolueessa esiintyi tyytymättömyyttä vallitsevaan poliittiseen alennustilaan ja sen tähden osa johtohenkilöistä vaihdettiin uusiin, tuoreisiin kasvoihin. Lisäksi uudelleen arvioitiin mm. puolueen suhdetta itänaapuriin. Uuden paasiolaisen linjan tultua puolueessa valtaan alettiin myös käydä eheyttämisen neuvotteluja SAK:n ja SAJ:n välillä, mikä johtikin järjestöjen yhdistymiseen vielä samaisen vuosikymmenen aikana. SDP:n alennustila päättyi eduskuntavaalivoittoon vuonna 1966. Se oli voittanut henkisen taistelun TPSL:n kanssa sosialidemokraattien kannatuksesta. (Haataja & Hentilä & Kalela & Turtola 1976, s.375-379).

Työväenpuolueiden päästyä taas valtaan ed. mainittujen eduskuntavaalien jälkeen ne alkoivat uudistaa suomalaista yhteiskuntarakennetta. Valtiolle annettiin merkittävä rooli talouden säätelijänä ja tukipilarina ja se alkoi puuttua talouden kehitykseen elvytys- tai jarrutuskeinoilla. Myös yhdistynyt ammattiyhdistysliike sai vaikutusvaltaisen osan talouden päätöksissä. Lisäksi 60-luvun loppupuoliskolta lähtien toteutettiin suuri koulutusjärjestelmän remontti ja lisättiin muutenkin yhteiskunnan tarjoamia palveluita. Myös sosiaaliturvan tasoa kohotettiin tuntuvasti. Uudistukset ja muutokset paransivat etenkin työväenliikkeen kannattajien asemaa ja taloudellista turvaa. (Haataja & Hentilä & Kalela & Turtola 1976, s.361-364).

Palosaaren työväenyhdistyksenkin talous saatiin kohentumaan kuusikymmentäluvulle tultaessa. Vaasan työväenyhdistys lahjoitti Palosaaren työväenyhdistykselle Kesämaan huvilakiinteistön saaristossa. Kesämaan tontti jaettiin pieniin osiin, jotka myytiin haluk-

kaille mökkitonteiksi ja tässä yhteydessä siis tontin rakennus annettiin palosaarelaisille. Palosaaren työväenyhdistys sai Kesämaan rakennuksesta omaan työväentaloonsa joitakin varaosia, kuten uuden katon. Loput purettavasta talosta myytiin saaren kesämökkiläisille heidän rakennustarpeitaan varten. Tästä tempauksesta saatiin mukavasti rahaa yhdistyksen tilille. (Kujansivu 1980, s.34-39 ja 47-48 ja Paassola 1996, s.153).

Yhdistyksen talous saatiin siis kuntoon, rahaa riitti pankkilainan poismaksuun ja jopa lahjoitettavaksi puolueelle. Tansseihin oli palkattu soittamaan vakituinen orkesteri, jonka kanssa jaettiin puoliksi tanssien tuotot tai mahdolliset tappiot. Opintokerhotoiminta alkoi saada tuulta siipiensä alle 60-luvulla. Työväenyhdistys keskittyi myös entistä enemmän varsinaiseen politiikan tekoon. Työväentalolla järjestettiin yleisiä keskustelutilaisuuksia ajankohtaisista aiheista ja kuukausikokouksiin kutsuttiin alustajia jäsenten mielenkiinnon herättämiseksi. Yhdistys otti aktiivisesti kantaa kunnallisiin ja valtakunnallisiin asioihin ja pyrki saamaan sekä rivijäsenet että ei-jäsenet mukaan politiikan tekoon. Kuusikymmentäluvun puoliväliin sijoittui myös työväentalon ensimmäinen laajennusurakka, joka vaati taas mittaamatonta talkootyötä yhdistyksen jäseniltä. Toimitila saatiin entistä parempaan kuntoon, joten sitä oli helpompi myös vuokrata ulospäin esim. bingoimintaan. Yhdistyksen jäsenmääräksi v.1969 merkittiin 163 henkilöä. (Kujansivu 1980, s.40-44).

3.7. Työväentalon suuri laajennus ja 70-luvun kukoistuksen kausi yhdistyksessä

Seitsemänkymmentäluvun alkaessa Palosaaren työväenyhdistyksen talous oli taas päässyt repsahtamaan. Talouden alamäestä huolimatta työväentalon jäsenistössä oli henkilöitä, joiden mielestäärkevin ratkaisu toiminnan elvyttämiseksi ja monipuolistamiseksi olisi työväentalon suuri laajennus. Puolustajien mielestä kaupungin varttuva nuoriso tarvitsi kipeästi huvi- ja tanssitiloja. Heidän mielipiteensä voitti ja yhdistykseen perustettiin taas rakennustoimikunta suunnitteluhommiin. Laajennukseen vaadittavaa rahaa kerättiin kokoon tansseilla ja tilojen ulosvuokrauksella. Lisäksi bingon peluu siirrettiin omiin nimiin (tosin se lopetettiin kannattamattomana parin vuoden kulutta). Rakennusprojekti vaati taas kerran jäseniltä paljon talkootyötä ja yhdisti heitä yhteisen päämäärän edessä. (Kujansivu 1980, s.49-55). Yleisestikin suomalaisia työväentaloja on jouduttu uudelleen rakentamaan ja korjaamaan monia kertoja. Toiminnan monipuolistuttua ja muututtua tiloja on laajennettu ja korjattu ajan vaatimusten tasolle. Työväenyhdistysten johtokuntien ko-

koukset ovat pyörineet pitkiäkin aikoja näiden rakennushankkeiden suunnittelun ja rahoituksen ympärillä. (mm. Pakarinen 1988).

Uuden osan Palosaaren työväentalolle rakensivat yksityiset rakennuttajat, mutta vanhan puolen kunnostukseen upposi satoja tunteja talkootyötä. Lähes kaksinkertaisiksi laajennetut toimitilat vihittiin käyttöön syksyllä v.1973. (Kujansivu 1980, s.49-55). Työväentaloille tyypillisesti se sisälsi nyt kokoustilan, ravintolan, suuren salin (joskaan siinä ei ollut varsinaista näyttämöä vaan pieni esiintymislava), narikan, varastotiloja ja talonmiehen asunnon (Tuomisto1991, s.8). Se oli myös kaupungin ainut sosialidemokraattinen työväentalo, sillä Vaasan työväenyhdistys oli joutunut myymään oman työväentalonsa jo v.1958 Vaasan suomenkielisen teatterille (Sadeoja 1983, s.136 ja Kujansivu 1980, s.58).

Kuten aiemminkin remontin jälkeen, yhdistyksen toiminta virkistyi taas huomattavasti. Energiaa ja intoa vapautui rakennushankkeelta muuhunkin toimintaan, kuten politiikan tekoon ja vaalityöhön. Yhdistys teki useita käytännön aloitteita ja ponsia mm. kunnanvaltuustolle ja puoluetoimikunnalle. Jäsenmäärä saavutti siihen astisen huippunsa, kun vuoden 1975 lopussa ylitettiin 300 jäsenen raja. (Kujansivu 1980, s.55-64).

Suurempien toimitilojen ansiosta voitiin tansseihin ostaa kuuluisampia esiintyjiä, mikä taas toi yhä enemmän väkeä paikalle ja tätä mukaa myös lisää rahaa yhdistykselle (Kujansivu 1980, s.55). Siihen aikaan piti käydä jo alkuillasta ostamassa liput ”työvikseltä”, mikäli tahtoi päästä sisälle vielä parin tunnin päästä. Suuret tähdet, kuten Erkki Junkkarinen ja Henry Theel saivat aikaan tukoksen Varisseläntiellä, kun kymmenien metrien jono luikerteli työväentalon ulkopuolella. Kävin itsekkin joskus pienenä tyttönä vanhempieni kanssa lauantai-iltana työväentalolla katsomassa miltä tilanne näyttää. Talo oli usein viimeistä neliometriä myöten täynnä.

Kaiken kaikkiaan 70-luku sujui siis Palosaaren työväenyhdistyksessä taloudellisesti hyvin, rahaa riitti jopa sijoituksiin ja lahjoituksiin. Toimintakin oli vakaan rahatilanteen myötä aktiivista ja monipuolista, joskin yhteiskunnan muuttumisen myötä hieman erilaista kuin ennen.

Työväenyhdistykset alkoivat vetää 60-luvun lopussa ja 70-luvulla puoleensa uudenlaisia jäseniä. TPSL:n menetettyä konkreettiset vaikutusmahdollisuutensa osa sen jäsenistä

siirtyi SDP:n joukkoihin. Ammattiyhdistysliikkeen eheytyminen näkyi ay-ihmisten paluuna puolueen toimintaan. SDP saavutti suosiota myös kokonaan uuden ryhmän eli keskiluokkaisten toimihenkilöiden piirissä. Akateemisissa piireissä vallinnut vasemmistolaisuus toi lisäksi koulutettuja nuoria mukaan organisoituun yhdistystoimintaan. (Haataja & Hentilä & Kalela & Turtola 1976, s.378, 413-416). Näitä nuoria kiinnosti erityisesti opintokerhotoiminta, jonka piirissä he saivat käsitellä ajankohtaisia kansallisia ja maailmanlaajuisia ongelmia. Kisällien ja torvisoittajienkin musiikkiperinne heräsi hetkeksi henkiin, mutta laulut olivat nyt piirun verran vakavampimielisiä. (Itkonen 1997, s.78 ja Havuaho 1982, s.16). Iltamat olivat kuolleet jo 60-luvulla, mutta puhdas tanssitoiminta jatkoi kuitenkin menestystään (Kurkela 1983, s.49).

3.8. Sdp:n uudistuminen 70-luvulla

SDP ja SAK vakiinnuttivat paikkansa suomalaisen yhteiskunnan keskeisinä vaikuttajina ja suunnannäyttäjinä viimeistään 70-luvulla. TPSL menetti lopullisesti vaikutusvaltansa, kun useimmat siinä toimineet sosialidemokraatit siirtyivät takaisin SDP:hen. Ammattiyhdistysliikkeen eheytyminen toi sosialidemokraattiseen puolueeseen takaisin aiemmin siitä eronneita ay-henkilöitä. Kolmanneksi SDP sai paljon uusia jäseniä toimihenkilöistä, jotka eivät kuuluneet perinteiseen työväenluokkaan eivätkä olleet ”syntyneet” sosialidemokraateiksi. Nämä olivat eräänlaista sivistyneistöä, moni heistä oli saanut akateemisen koulutuksenkin. Haatajan ym. muiden mukaan edellä mainitut uudet jäsenet sulautuivat melko saumattomasti yhteistyöhön puolueen vanhojen jäsenten kanssa. (Haataja & Hentilä & Kalela & Turtola 1976, s.403-418). Näin ehkä olikin puolueen johdon tasolla, mutta luultavasti henkilöiden erilainen tausta ja kulttuuri törmäsivät yhteen ainakin paikallisyhdistyksen tasolla. Yksi haastatteleman henkilö kertoo myöhemmin tästä erilaisten jäsenten kohtaamisesta.

Seitsemänkymmentäluvun viimeisiin vuosiin tultaessa Palosaaren työväenyhdistyksen menestys ajautui hiljalleen laskusuuntaan. Jäseniä jouduttiin jatkuvasti erottamaan maksamattomien jäsenmaksujen vuoksi. Parhaimmista vuosista oli pudotusta jopa seitsemäläkymmenellä henkilöllä. Toinen selitys jäsenmäärän laskulle oli se, että jäsenistö vanheni koko ajan eikä kuolleiden tilalle tullut enää riittävästi uutta porukkaa.. (Kujansivu 1980, s.65-67). Ihmisten innostus poliittiseen toimintaan laski 70-luvun lopulla yhtä nopeasti kuin se oli aikanaan alkanutkin (Itkonen 1997, s.7).

3.9. Kohti vuosituhannen vaihdetta: talouden ja toiminnan hidas hiipuminen

Kahdeksankymmentäluvulla Palosaaren työväenyhdistyksen toiminta oli vielä suhteellisen vilkasta, huolimatta ympäröivän yhteiskunnan rajusta muuttumisesta. Myös kotka- ja naisjaostot toimivat silloin vielä aktiivisesti. Tanssitoimintaa jatkettiin edelleen kerran viikossa ja se toi rahaa toiminnan pyörittämiseen ja talon ylläpitämiseen. Yhdistys sai myös ylimääräistä rahaa 80-luvun puolivälissä myytyään vanhan aktiivijäsenen yhdistykselle testamenttaaman asunto-osakkeen. Johtokunta kokoontui vuosina 1983-87 ennätysellisen monta kertaa, jopa kolmisen kertaa kuukaudessa. Yhdistys teki useita kannanottoja ja aloitteita sekä kunnallisella että valtiollisella tasolla. Kaikkiin vaaleihin osallistuttiin aktiivisesti sekä asettamalla ehdokkaita että tekemällä talkootyötä ehdokkaiden puolesta. (Mattila 2000, s.3-9 ja talousjaoston lehtileikekirja).

Yhdeksänkymmentäluvun alussa Suomi ajautui hyvin syvään lamaan ja työttömien määrä moninkertaistui. Epävarmuus omasta ja yhteiskunnan tulevaisuudesta saavutti koko Suomen kansan. Laman hellitettyä 90-luvun lopulla työttömyys jäi silti hyvin suureksi. Kenenkään ihmisen työpaikka ei ollut enää varma ja pysyvä, erilaisista osa-aika- ja määräaika-työpaikoista tuli enemmän sääntö kuin poikkeus. Yhteiskunnassa ei siis ollutkaan enää kaikki niin hyvin ja elämä turvallista. Tätä käännettä ei kuitenkaan saatu hyödynnettyä ja mobilisoitua ihmisten tyytymättömyyttä ja epävarmuutta SDP:n ja paikallisyhdistysten toimintaan.

Laman myötä myös Palosaaren työväenyhdistyksen toiminta hiipui hiljalleen. Tanssit eivät vetäneet enää riittävästi maksavaa yleisöä, minkä vuoksi niitä järjestettiin enää kerran kuukaudessa 90-luvulla. Lama lienee vaikuttanut ihmisten halukkuuteen, mutta ennen kaikkea taloudellisiin mahdollisuuksiin osallistua tällaisiin huvitilaisuuksiin. Monesti tanssit tuottivat jopa tappiota yhdistykselle. Lopullisen niitin tanssien arkun kanteen meinasivat lyödä uusi säännös, jonka mukaan jokaisella järjestysmiehellä tulee olla virallinen voimassa oleva järjestysmieskortti. Palosaaren yhdistys myi kuitenkin puhelinosakkeensa, jotta se sai organisoitua järjestysmiehilleen vaadittavan koulutuksen. Yhdistys sai vielä pientä tuloa työväentalon tilojen vuokraustoiminnasta. Uudelle vuosituhannelle tultaessa alettiin kokeilla myös mm. kirpputoritoiminnan pyörittämistä (pöytien vuokrausta halukaille). Kaiken kaikkiaan taloudenpito nousi 90-luvulla jatkuvaksi päänvaivaksi, koska

entinen rahasampo tanssit oli ehtynyt. Työväentalon korjausten ja ylläpitokustannusten vuoksi jouduttiin kajoamaan jopa yhdistyksen säästöihinkin rankalla kädellä. (mm. Uusi Vaasalainen 13.9.00, s.13 ja Pohjalainen 17.9.00, s.3).

Poliittinen into ei kuitenkaan kadonnut yhdistyksen aktiivien piirissä 90-luvullakaan eikä uuden vuosituhannen koittaessa. Etenkin vaalityöhön osallistuttiin edelleen hyvin ahkerasti. Johtokunta kokoontui kuitenkin paljon harvemmin kuin vain vuosikymmen aiemmin. Jäsenmäärän jatkuvasta pienenemisestä tuli talouden heikon tilan lisäksi toinen suuri murheen aihe. Kahdenkymmenen viimeisen vuoden aikana jäsenmäärä oli pudonnut edelleen noin sadalla, ollen vuosituhannen vaihteessa noin 130. Ja näistäkin 130:stä henkilöstä aika iso osa oli nk. vapaajäseniä, joilta ei enää peritä jäsenmaksuja. Yhdistykseen on toki liittynyt uusiakin jäseniä, mutta tämä ei ole tapahtunut niin nopeassa tahdissa kun vanhoja jäseniä on poistunut listalta eri syistä. (Demari 14.9.00, s.18 ja Uusi Vaasalainen 13.9.00, s.13 ja Pohjalainen s.17.9.00, s.3 ja Vaasa Tidning 4/2001, s.10).

Yhdistyksen puheenjohtaja (v.2001) perää kaikilta jäseniltä yhteenkuuluvaisuutta ja mehenkeä, joiden hän katsoo olevan tänä päivänä kadoksissa. Hän toivoo useampien jäsenten aktiivisempaa osallistumista yhdistyksen toimintaan. (Pohjalainen 17.9.00, s.3). Myös entinen taloudenhoitaja kaipaa lisää aktiivisuutta järjestötoimintaan ja peräänkuuluttaa ennen kaikkea vanhan ajan talkoo-henkeä yhteisten tilaisuuksien järjestämiseen (UV 13.9.00, s.13).

Passiivisemmillekin jäsenille on jaksettu koko ajan järjestää jonkinlaisia tilaisuuksia osallistumiseen. Lähes poikkeuksetta joka vuosi Palosaaren työväenyhdistys on järjestänyt työväentalollaan pikkujoulun ja vappujuhlan. Näiden juhlien ohjelma on koostunut poliittisista puheista / katsauksista, mutta myös viihteellisemmästä ohjelmasta, kuten lausunnasta ja kuorolaulusta. Huomattavaa on, että useat juhlien esiintyjät ovat olleet viime vuosina yhdistyksen ulkopuolelta tulleita henkilöitä tai ryhmiä. Yhdistyksen toimintaan osallistumisen on mahdollistanut myös monena vuotena tehty yhteinen laivamatka Uumajaan. Uuden vuosituhannen alku huipentui syyskuussa v.2000 työväentalolla järjestettyyn yhdistyksen 70-vuotisjuhlaan. (mm. Mattila 2000, s.3 ja pikkujoulujuhlien 1995 & 1998 ohjelmat ja 70-vuotisjuhlien ohjelma).

Palosaaren työväenyhdistyksen toimintaa on siis yritetty ylläpitää vaikeuksista huolimatta. Yhteishengen rippeistä on yritetty pitää kiinni mm. yhteisten juhlien avulla. Seitsemänkymmentävuotisjuhlien ansiosta yhdistys sai hyvin palstatilaa paikallisissa lehdissä, mikä tietenkin toimii myös samalla mainoksena. Tuntuu kuitenkin, että yhdistyksellä on tänä päivänä enemmän murheita kuin ilonaiheita. Työväentalon ylläpitäminen ja jatkuvat pienet remonttitarpeet vaativat rahaa, jota ei siis tällä hetkellä enää kovin paljon mistään tule. Joidenkin henkilöiden mielestä Palosaaren yhdistyksen vähäisetkin varat tulisi suunnata ensisijaisesti poliittisen toiminnan tukemiseen, eikä työväentalon kustannuksiin. Tämän vuoksi työväentalon myymisestä / säilyttämisestä onkin käyty keskustelua parin viime vuoden aikana. (Mattila s.9 ja jäsentiedote 1/2000).

3.10. Käännekohtat Palosaaren sos.dem. työväenyhdistyksen ja työväenyhteisön historiassa

Palosaaren sos.dem. työväenyhdistys lasketaan perustetuksi siis vuonna 1930, sillä vuoden 2000 syksyllä juhlittiin yhdistyksen 70-vuotisjuhlia. Taiston aikaa ei suoranaisesti lueta tämän yhdistyksen historiaan, mikä johtunee varmasti siitä seikasta, että Taisto esiintyi välillä myös kommunistisena yhdistyksenä. Henkilökohtaisesti haluaisin antaa Taistolle enemmän arvoa Palosaaren sos.dem. työväenyhdistyksen ja etenkin työväenyhteisön historian tekijänä, sillä se kuitenkin muurasi peruskiven palosaarelaiselle työväen toiminnalle.

Näen Palosaaren sos.dem. työväenyhdistyksen ja työväenyhteisön 70-vuotisessa elinkäärässä neljä suurempaa käännekohtaa, jolloin mm. yhdistyksen tai työväentalon olemassaolo on ollut jonkinlaisessa tienhaarassa tai jopa kokonaan uhattuna.

Käännekohtat ovat seuraavat:

1. Yhteisön poliittiset suuntaristiriidat ja omaisuustaistelut (1940-luvun alku ja v.1945-46)
2. Oman työväentalon rakentaminen: jäseniä yhdistävä projekti ja toiminnan mahdollistaja (1950-luvun alku)
3. Työväentalon suuri laajennusprojekti: talouden , yhteisön ja toiminnan vakautus (1970-luku)

4. Talouden ja toiminnan hiipuminen: jäsenkato ja työväentalon myymisen uhka (1990-luku ->)

Työväenyhdistys Taiston aikaan työväentoiminta oli Suomessa ja Vaasassa vielä melko uutta. Viime vuosisadan eli 1900-luvun alkupuolella perustettiin työväentaloja huimalla vauhdilla. Erot työväenluokan ja ylempien luokkien välillä olivat suuret. Samankaltaiset elämäolosuhteet ja realiteetit yhdistivät luonnollisesti työläisiä toisiinsa. Työväenyhteisön yhteistoiminta oli osin pakon sanelemaa, osin yhteistä vapaa-ajan viettoa ja osin vahvaa aatteen paloa. Porvaristoyhteisön ja työväenluokan yhteisön erimielisyydet näyttyivät raaimmillaan Kansalaissodassa ja Lapuan liikkeen vuosina.

Poliittisten suuntaristiriitojenkin aikaan palosaarelainen työväenyhteisö oli vielä melkoisen yhtenäinen ja homogeeninen yhteisö. Työläisten arkielämää hallitsivat edelleen välttämättömyyksien kanssa taistelu, köyhyys ja kova työnteko. Osaa ennen yhtenäisestä työväenyhteisöstä yhdisti kuitenkin nyt sosialidemokratian aate ja tätä myötä myös uusi vihollinen, kommunismi. Taistelu työväenluokan jäsenistä kävi kuumana. Aseena taistelussa käytettiin vihaa ja erontekoa.

Oman työväentalon rakentaminen 40-luvun lopulla kiinteytti Palosaaren sos. dem. työväenyhteisöä. Talon suunnittelu ja rakentaminen oli yhteisen talkoovoiman ja yhteisen aatteen näytös ja osoitus. Työväentalo oli jäsenelle kuin toinen koti. Oman talon aikaansaaminen ja ylläpito innostivat aina vain aktiivisempaan työväenkulttuuritoimintaan. Talkootoiminta ja yhteisön kiinteys oli saavuttanut sen astisen huippunsa.

Työväentalon lukuisat laajennusprojektit yhdistivät ja kiinteyttivät työväenyhteisöä uudestaan ja uudestaan. Näin se ei päässyt rapistumaan. Kuitenkaan esim. talon suuren laajennuksen aikoihin 1970-luvulla työväenluokka ei ollut Suomessa enää niin homogeeninen kuin vuosisadan alkupuolella. Työläisten arkipäivä ja elämäntilanne eivät enää olleet samankaltaisia, samasta muotista. Työväenaate oli alkanut saada vastakaikua myös mm. hyvin koulutettujen joukossa. Näiden uusien ja erilaisten jäsenten mukaantulo mursi varmaankin osaltaan perinteistä, kiinteää työväenyhteisöä.

Vuosituhanen vaihteeseen tultaessa on vaikuttanut siltä, että lähes kaikki (Palosaaren) työväenyhdistyksen toiminnot ja etenkin työväenyhteisön perinteiset siteet olisivat mu-

rentuneet. Jäseniä ei yhdistä enää yhteinen elämäntilanne tai yhteinen vihollinen ja aatteestakin saattaa olla monenlaisia erilaisia näkemyksiä. Talkoohenki on hiipunut ja työväenaatteen liekki on sammahtanut. Työväentalon lahoaminenkaan ei saa enää jäsenistöä liittymään yhteen kuten ennen vanhaan. Työväentalolla ei ehkä ole enää samanlaista merkitystä jäsenistölle kuin aiemmin, sillä nykyjäsenet eivät ole olleet rakentamassa tai ”maksamassa sitä. Voidaan väittää, että kun kiinteä työväenyhteisö ja yhteisöllisyys murtui, kuihtui myös tarve yhteisön kodin eli työväentalon ylläpitämiseen.

4. TYÖVÄENYHDISTYKSEN TOIMINNAN JA TYÖVÄENYHTEISÖLLISYYDEN MURENEMINEN

Työväenkulttuurin esittävät muodot ovat muuttuneet ja uudistuneet kautta historiansa. Alkuaikoina 1800 - luvun lopulla työväenkulttuuri oli porvarisjohtoista. Porvareiden tarkoituksena oli tarjota työläisille sivistystä ja jalostuksellista ajanvietettä. Saavuttaessa 1900 -luvulle työläiset ottivat itse johtaa työväen toiminnan ja perustivat lukuisia työväenyhdistyksiä ja työväentaloja. Venäjän sortovuosien ja kansalaissodan jälkeen yhdistysten toiminta muuttui piirun verran viihteellisempään suuntaan: torvisoitto muuttui tanssimusiikiksi tai jopa haitarijazziksi, perustettiin tanssilavoja ja järjestettiin innolla ohjelmallisia iltamia. Sotavuosina ei saanut iloita, joten tanssikiellon takia jouduttiin tanssimaan salassa. Ohjelmalliset viihdytyskiertueet rintamalle olivat kuitenkin hyväksyttäviä. Sodan jälkeisinä vuosina saapuivat kisällit, jotka lauloivat itse sanoittamiaan pilkkalauluja yhteiskunnallisista tai maailmanpoliittisista asioista. (mm. Itkonen 1997, s.74-77).

Kuusikymmentäluvulla maamme joutui valtavan rakennemuutoksen kouriin ja viimeistään vuosikymmenen lopulla kisällit ja iltamat vetelivät viimeisiään. Toisaalta 60-luku oli yleisestikin maailmalla poliittisen radikalisoitumisen aikaa, mikä näkyi työväenkulttuuri-toiminnan piristymisenä ja uudelleen heräämisinä. Aktiivisuuden nousu ei kestänyt kuitenkaan kauan, se oli pikemminkin vuosikymmenen kestävä pyrähdys. (Itkonen 1997, s.77-79). Viimeistään 80-luvulla herättiin ihmettelemään jäsenkatoa ja kiinnostuksen puutetta työväenyhdistyksen asioihin. Suomalainen yhteiskunta oli muuttunut kovasti sen sadan vuoden aikana, minkä työväenliike oli sen mukana matkannut. Syitä työväenyhdistysten toiminnan ja työväenyhteisöllisyyden murenemiseen on haettava ennen kaikkea yhteiskunnan muuttumisesta, työväenliikkeen ja työväenluokan elinehtojen muutoksesta.

4.1. Työn ja työelämän muutokset

4.1.1. Suuri rakennemuutos

Suomi oli hyvin pitkään agraarinen maa, sillä teollistuminen saavutti meillä jalansijaa vasta huomattavan myöhäisessä vaiheessa. Agraariväestöä ja teollista väestöä yhdistivät monet tekijät, eikä työväestöstä ole koskaan historiassamme muodostunut niin ominta-keista saarekettä kuin esimerkiksi Englannissa (Roos 1990, s.483). Suomalaisen työläis-

ten joukko on saanut alkunsa paljolti maaseudun tilattomasta liikaväestöstä, joka muutti kaupunkeihin teollisuuden palvelukseen. Kaupungeissa he asuivat omilla työväen asuinalueilla. (Alestalo 1990, s.215-218).

Maailmansotien välisenä aikana Suomessa erottui selkeästi kolme eri luokkaa: talonpojat (maanviljelijät), työläiset ja yläluokka, kun taas keskiluokka loisti vielä poissaolollaan. Suomi oli siis vielä luokkayhteiskunta, jossa sosiaaliluokat erottuivat selkeästi toisistaan ja periytyivät ”isältä pojalle”. Jatkuvuus helpotti ihmisten sijoittamista suhteessa toisiinsa ja yhteiskuntaan. Elettiin selkeässä sääty- tai kastiyhteiskunnassa. (Alestalo 1990, s.215 ja Kalela 1988, s.4).

Toisen maailmansodan jälkeen Suomi pääsi ripeästi mukaan jo aiemmin muualla länsimaissa alkaneeseen taloudelliseen kehitykseen. Metsä- ja puunjalostusteollisuus kehittyi pikaisesti Suomen kasvavan talouden perustaksi. Elinkeinorakenteen muutos oli poikkeuksellisen raju etenkin vuosina 1960-85. Maatalousväestön osuus koko väestöstä kaventui huimaa vauhtia ja samalla palveluelinkeinoissa toimivien osuus kasvoi hyvin nopeasti. Huomattavaa on, että vaikka teollisuuden työntekijöiden osuus väestöstä oli lähtenyt jo muualla länsimaissa laskuun, niin se Suomessa nousi vielä 80-luvun alkupuolelle saakka. Elinkeinorakenteen muutos saavutti Suomen siis keskimäärin myöhemmin kuin muut länsimaat, mutta muutoksen lähdettyä käyntiin se olikin poikkeuksellisen nopea. Maataloudesta leipänsä saavien osuus väheni kolmasosaan v.1960-85, teollisuuden osuus pysyi suunnilleen samana, mutta palveluelinkeinoissa toimivien määrä lähes tuplaantui ed. mainittuina vuosina. (Alestalo 1990, s. 215-216 ja Kortteinen 1990, s.194-195 ja Karisto & Takala & Haapola 1989, s.41-42). Tuskin samat henkilöt kuitenkaan pysyivät koko ajan teollisuuden palveluksessa, vaan osa heistäkin siirtyi palveluiden piiriin. Maataloudesta tuli sitten väkeä sekä ed. tilalle teollisuuteen että suoraan palveluihin.

Elinkeinorakenteen muutos näkyi väistämättä myös ammattirakenteen muutoksena. Samaisena edellä mainittuna ajanjaksona (v. 1960-85) palkkatyöntekijöiden kasvu oli rajua, vuonna 1985 heitä oli jo 85% ammatissa toimivista henkilöistä. Toimihenkilöiden ja etenkin julkisella sektorilla työskentelevien määrä lisääntyi myös huimasti. Tämä muutos toi Suomeen uuden luokan eli keskiluokan. Voidaan väittää perinteisen työväenluokan koon pienentyneen, koska osa sen jäsenistä siirtyi uuteen heterogeeniseen keskiluokkaan. Työväenluokka muuttui myös sisältä päin, kun koulutetut ammattityöläiset syrjäyttivät

ammattitaidottomat sekatyöläiset. Kaiken kaikkiaan Suomi siirtyi siis vain muutamassa vuosikymmenessä maanviljelijöiden ja työväenluokan yhteiskunnasta työväenluokan ja keskiluokan yhteiskunnaksi. (Alestalo 1990, s.217-218 ja Karisto & Takala & Haapola 1989, s.109).

Elinkeinorakenteen muutos ja sosiaalisen liikkuvuuden mahdolliseksi tuleminen alkoivat hajottaa suomalaisen sääty-yhteiskunnan perustaa 60-luvulta lähtien. Ihmisiä ei enää pystytty aukottomasti sijoittamaan määrättyyn selkeärajaiseen sosiaaliluokkaan, joka olisi periytyvä ja josta ei olisi ulospääsyä. Alestalo ei katso luokkayhteiskunnan kuitenkaan kokonaan hävinneen Suomestakaan, sillä edelleen hän näkee esimerkiksi poliittisten puolueiden ankkuroituvan jonkinasteiseen luokkarakenteeseen (mutta ei ehkä niin selvärajaiseen ja itsestään selvään kuin ennen). (Alestalo 1990, s. 215-220). Onkin sitten jo ihan eri juttu, pystyvätkö tai haluavatko ihmiset edes hahmottaa oman luokkansa epäselvästä luokkarakenteesta tai suostuvatko he esimerkiksi äänestämään tai muuten elämään ”sen mukaisesti” (vrt. Hynynen 1989, s.20).

4.1.2. Työväenluokan yhteinen identiteetti himmenee

H6: Isähän oli aktiivi... siinähan me ollaan oikeastaan tota niin kakarat klapistu kintuissa kaiken aikaa mukana...

K: Sitten on varmaan turha kysyä miksi sä olet tullut just Palosaaren työväenyhdistyksen toimintaan. Että se on kai tullut äidinmaidosta?

H6: Kyllä se on tullut joo, sanotaan isänmaidosta, joo.

H4: Kyllä mä mukana aikasemminkin jonkun verran olin mukana lähinnä vanhempien mukana ja kuljin joskus jossakin juhlissa ja tommosissa...

K: No sitten on varmaan turha kysyä miksi sä olet tullut juuri Palosaaren työväenyhdistyksen jäseneksi.

H4: Se on sitten tavallaan vanhempien perintöä sanotaan näin, ei tullut mieleenkään mikään muu yhdistys.

H3: Kyllä se on meidän (lasten) kanssa, että ne ei ole tuota niin missään puolueessa jäsenenä, mutta niin kyllä aatteeltansa on kuitenkin niin samaa, että en tiedä onko ne sitten kasvanut sieltä (kotoa).

Vielä 1900-luvun alkupuolella työväenluokka erottui Suomessa omaksi luokakseen, joka tosin oli historiansa vuoksi saanut siis paljonkin vaikutteita agraarisuudesta. Silloinen luokkayhteiskunta eli jonkinlaisessa ristiriidassa: yhtäläinen äänioikeus myös työläisille oli toteutunut jo vuonna 1906, mutta silti työväenluokka eli sorrettuna täydessä taloudellisessa alistussuhteessa (Kalela 1988, s.8). Työväenluokan sisäistä kiinteyttä ylläpitivät jäsenten samanlaiset elin- ja asuinolosuhteet sekä pakonkin sanelema fyysinen ja henkinen eristäytyminen yläluokasta tai porvareista. Työväenluokan jäsenten arkipäivää yhdistivät köyhyys ja välttämättömyksistä kamppailu sekä paikallisuus. Perheen tausta, luokka-asema, määritti usein myös sen jälkeläisten tulevaisuuden. (Parikka 1987, s.123-131 ja Kalela 1981, s.353). Lapset otettiin jo pienestä pitäen mukaan työväenyhdistyksen toimintaan ja työväentalolle. Työläisaate siirtyi näin luonnollista tietä eteenpäin vanhemmilta lapsille. Muuta vaihtoehtoa ei siihen aikaan oikein ollutkaan. Elintason nousu työväestönkin jäsenten keskuudessa aiheutti sen, että heidän ei enää tarvinnut taistella elämisen välttämättömyyksien kanssa, köyhyys alkoi hellittää, eikä se ollut enää koko työväestöä yhdistävä ominaisuus. Köyhyys ei toki hävinnyt yhteiskunnasta, mutta se muuttui enemmän absoluuttisesta köyhyydestä (todellinen puute mm. ruuasta) suhteelliseksi köyhyydeksi (keskimääräisen kulutuksen alapuolella oleva). Kuluttaminen tuli mahdolliseksi myös työläisille, eikä sen määrää tai laatua pystynyt suoraan yhdistämään työhön. Näin alkoivat heiketä myös taloudelliseen asemaan perustuneet sosiaaliset hierarkiat. (Kalela 1987, s.3-4 ja Kalela 1988, s.5 ja Karisto & Takala & Haapoja 1989, s.51).

Elinkeinorakenteen muutos pakotti (tai mahdollisti) monen ihmisen työn ja asuinpaikan vaihdoksen. Alueellinen ja sosiaalinen liikkuvuus (muutto esim. maalta kaupunkiin ja maanviljelijästä tehtaan työntekijäksi) oli varmastikin monelle aluksi enemmän pakon sanelemaa kuin vapaa-ehtoisuuteen perustuvaa. Samoihin aikoihin ammattikoulutus tuli taloudellisesti mahdolliseksi yhä useammalle työväenluokan nuorelle. Roos katsookin juuri koulutuksen valinnan olevan vapaaehtoista siirtymistä kohti elämäntavan muutosta. Puoskarin mukaan koulutus tuo mukanaan kriittisyyttä järjestö- ja organisaatiotoiminnan arvioimiseen ja valintaan (Roos 1990, s.481-482 ja Puoskari 1985, s.62 ja Noro 1/89, s.2-8).

H5: Ei välttämättä enää tämän päivän maanviljelijä ole tota keskustalainen, kyllä se voi yhtä lailla olla sosialidemokraatti ja kokoomuslainen yhtä lailla. Silloin se tuntui aivan utopistiselta kun mä olin nuori.

Yhteiskunnan suuri rakennemuutos ja siihen liittyvät ilmiöt heikensivät siis entisen työväenluokan (ja haastatellun mukaan muidenkin luokkien) yhteistä identiteettiä, kun jako meihin ja heihin heikkeni. Henkilön tulevaisuuden koulutus, työ tai asuinpaikka eivät olleet siis välttämättä enää ennustettavissa tämän taustastaan tai sosiaalisesta perimästään, koska sosiaalinen liikkuvuus luokkien välillä oli tullut mahdolliseksi. Työväestöä ennen yhdistäneet asiat, kuten paikallisuus ja köyhyys, olivat rapautuneet. Työ ei enää määrittänyt kokonaan työläisen muuta elämää, työn perusteella ei voitu enää varmuudella kertoa työntekijän elämäntavasta ja elämänpiiristä, kuten harrastuksista. Lähes kaikista työntekijöistä oli tullut palkansaaajia, mikä kertoo vain heidän suhteestaan työhönsä, mutta ei suhteesta työn ulkopuolisiin asioihin. Työ ei siis enää ollut identiteettiä kokonaisvaltaisesti rakentava asia. Sosialidemokraatit ottivat ilolla vastaan sääty-yhteiskunnan päätymisen ja tasa-arvoistumisen, mutta eivät huomanneet menettäneensä samalla työläisten kollektiivisen jatkuvuuden. Työväenluokkaa oli totuttu pitämään itsestäänselvyytenä, joka jäisi automaattisesti henkiin yhteiskunnan muutoksista huolimatta. (Kalela 1988, s.10-12, 60 ja Kalela 1986, s. 101-102,115 ja Parikka 1987, s.142-144 ja Puoskari 1985, s.63-64).

4.1.3. Muuttunut työelämä

H2: Nykyisin tuota ehkä viimesen kymmenen viidentoista vuoden aikana niin ihmiset on tullut niin kiireiseksi tuota oman päätyönsä takia, että se tahtoo rasittaa kyllä tollasta yhdistystoimintaa aika paljon...

Työn sanotaan muuttuneen fyysisestä henkisemmäksi. Suorittava, jopa fyysisesti raskas työ on väistynyt kasvavan henkisen työn, paperityön tai informaatiotyön tieltä. Jälkiteollisessa yhteiskunnassa tehdään enemmän töitä aivoilla ja sosiaalisilla taidoilla kuin fyysisillä ominaisuuksilla. Henkinen työ ei kuitenkaan ole välttämättä helpompaa tai vähemmän rasittavampaa kuin fyysinen työ. Ajatustyötä ja sosiaalisia vuorovaikutustaitoja vaativa työ saattaa olla hyvinkin väsyttävää. Olen huomannut sosiaalityöntekijänä toimiesani, että vietän illat ja viikonloput mieluiten oman perheen parissa tai yksikseen.

”Kauniiden ja rohkeiden” passiivinen tuijotus irtaannuttaa raskaasta työpäivästä. Ystävi-
en kanssa ei riitä enää energiaa jutella puhelimesta saati sitten tavata. Mitkään sosiaaliset
harrastukset eivät jaksakaan kiinnostaa, sillä päivä sosiaalityön asiakastyössä on täyttänyt kai-
ken sosiaalisuuden tarpeen.

*H4: ...mutta kyllä mä uskon, että tällaisia näkökantojakin ihmisillä on. Että tuota se
työpaikka on semmoinen että ei halua että siellä tiedetään...*

K: Et pelättäs niin kun ehkä työn puolesta sitten?

*H4: Niin työn puolesta tai jotakin ettei saa ylenemismahdollisuuksia tai että on, että jo-
tenkin on väärän suunnan aate.*

*H2: Kakskyt kolkytuotta takaperin jolloin lakkoiltiinkin tosissaan niin silloin kyllä se
antoi sitä yhteishenkeä paremmin kun nykyisin.*

K: Mistä se johtuu sitten ettei sellasta löydy enää, onko siinä jotain pelkoja vai?

*H2: Ne pelkää kaikki työpaikkansa menettämisen puolesta, koska nykyään niin helposti
annetaan lopputili... ja se kyllä paljon juontaa siihen, että ihmisistä on tullut välinpitä-
mättömiä yhdistystoimintaa kohtaan että ne ei uskalla, ei enää moni uskalla esiintyä edes
tuota niin oikein poliittisen leiman allakaan.*

Työssäkäyntiä on pidetty normaalina, toivottavana asiana. Paineet työssäkäyntiin ja itsen-
sä elättämiseen tulevat suomalaisesta yhteiskunnasta (protestanttinen työetiikka), se on
iskostunut lähes poikkeuksetta jokaisen suomalaisen päähän. Työtä siis toivotaan ja hae-
taan muidenkin syiden kuin vain elannon vuoksi. Työ on edelleen tärkeä asia ihmisille.
Varsinkin pysyvä, jatkuva työ tuo varmuutta ja turvallisuutta työntekijän elämään. Tämän
päivän epätyypilliset ja alueellisestikin liikkuvat (joustavat) pätkätyöt sekä pitkäaikais-
työttömyys estävät ihmisen ankkuroitumista sekä työpaikkaan että työkaveriinkin, mutta
myös jopa asuinpaikkaansa ja vapaa-ajanharrastuksiin. Tällainen irrallisuus heikentää
myös osaltaan poliittisiin liikkeisiin tai järjestöihin juurtumista ja saa aikaan ”poliittista
kodittomuutta”. Kodittomuus näkyy esimerkiksi nk. liikkuvien
äänestäjien lisääntymisessä. (Kalela 1981, s.426 ja Väärälä 3/1996s.7-8 ja Ihalainen
1979, s.87-88). Tämän päivän työläiset saattavat myös joutua salaamaan poliittisen kan-
tansa pelätessään työpaikkansa menettämistä tai työsyöjintää. On nähty kuinka helposti
nykypäivänä annetaan lopputilejä, eikä varmoja ja pysyviä työpaikkoja enää olekaan.

Tämän vuoksi jotkut katsovat, että on viisaampaa esiintyä poliittisesti neutraalisti työnantajan silmien edessä tai muussakin elämässä.

4.2. Television läpimurto

Paassola kuvaa kirjassaan työväen vapaa-ajan toimintoja silloin ennen vanhaan. Iltaisin keräännuttiin urheilukentälle pelaamaan korttia tai pallopelejä tai keskusteltiin pihossa ja kahviloissa maailmanpolitiikasta. Työväentalosta muodostui luonnollisesti työväen omaehtoisen toiminnan keskus, siellä soitettiin, laulettiin, näyteltiin ja urheiltiin. (Paassola 1996).

K: Miten sä vietät sitä vapaa-aikaa tänä päivänä?

H6: Mä tapaan maata tossa sohvalla missä sä istut!

K: Jaha, lempiharrastus.

H6: Ja (puoliso) makaa tuolla toisella sohvalla toisessa huoneessa että

K: Kumpikin kattoo omaa tv:tä vai?

H6: Molemmilla on omat tv:t ja videot, joo.

H3: ...myöhemmässä vaiheessa kun tuli televisiot ja kaikki tämmönen niin ei tahtonut saada porukkaa niin...

K: Mitä muita asioita sä näät että yhteiskunnassa on muuttunut kun ei enää ihmiset tule mukaan työväenyhdistyksen toimintaan?

H3: Kyllä se suurin syy on tuo televisio...

H4: Silloin 50-60 luvulla televisio ei vienyt aikaa. Sehän vie leijonan osan nyt.

H6: Kyllä se oli melkoinen mullistus (television tulo). Mutta silloin oli sitten ihan yhtä lailla tota niin siihen aikaan oli että radiosta tuli, että sieltä tuli nää lastentunnit, mitä meikäläiset kuunteli torstaisin kello viis vai kuusko se oli, niin radion ääreen piti kuunnella ja tämmöstä, että niin niin, mutta kuitenkin että sen oli niin kun helpompi sulkea kun tv:n. Ja silloinhan se oli justiin, että niin kun ihmisetkin kanssakäyminen oli paljon niin kun, enempi kuljettiin ja kierrettiin ja kylästeltiin ja toimittiin, kun ei sitä tv:tä ollut...

Kuusikymmentäluvulle saavuttaessa alkoi erilaisten kodinkoneiden esiinmarssi.

Televisionkin voittokulku oli tyrmäävä. Se valloitti tiensä lähes jokaiseen suomalaiseen kotiin ja se asetettiin olohuoneeseen kunniapaikalle. Television merkitys ihmisten (muidenkin kuin työläisten) vapaa-ajan toimintojen muuttajana oli varmasti suurempi kuin mitä ensi alkuun voisi kuvitellakaan. Television myötä vähenivät spontaanit kyläilyt ja vierailut ja ihmisten välinen luonnollinen kanssakäyminen heikkeni.

H3: Sitä saadaan sitä tietoa ja touhua tuolta televisiosta, ei sitä tarte lähteä mistään hakemaan.

K: Ne tulee valmiina sieltä

H3: Ne tulee valmiina sieltä tuutista ja ...

Työväenkulttuuritutkimuksessa on huomattu television merkitys myös työväenyhdistyksen toiminnan tai työväenkulttuurin murtajana. Televisio heikensi etenkin työväenyhdistystoiminnan perustaa eli sen paikallisuutta ja itse tekemistä. Kun porvarillinen kulttuuritarjonta oli vielä kallista tai aatteellisestikin kaukaista työväestölle, tyydyttiin kulttuurinälkä itse tekemällä omilla työväentaloilla. Televisio tuli hyvin pian taloudellisesti mahdolliseksi kaikille. Se ei ollut minkään luokan omaisuutta, sillä se oli suunnattu massalle (massakulttuuri). Työväestö yleensä, mutta myös työväenyhdistysten rivijäsenet (reuna-alueet) jäivät mieluummin koteihinsa television ääreen, kun lähtivät työväentaloille itse tekemään ja harrastamaan. Television tarjonta tuli valmiina ulkopuolelta annettuna ja muotoiltuna. Se oli helppo ajanviete, eikä vaatinut minkäänlaista osallistumista tai sitoutumista katsojaltaan. (Kurkela 1983, s.71-72 ja Kalela 1986, s.173).

On esitetty, että televisio viimeistään kuihdutti työväenyhdistyksille taloudellisesti tärkeät ohjelmalliset iltamat ja osittain myös tanssitkin. Toiminnan surkastuminen tapahtui samaan tahtiin, kun television näkyvyysalue laajeni. Iltamaviihdettä ja muuta viihdettä sai nauttia televisiolupamaksun hinnalla omassa olohuoneessaan lähes koska vaan. (Pekkola 1991, s. 11 ja Itkonen 1997, s.77 ja Gronow 1969s. 66). Iltamat ja tanssit olivat työväenyhdistyksille hyvin tärkeä työväentalon toiminnan ja ylläpidon rahoituslähde, pelkkä aate kun ei riittänyt laskujen maksamiseen. Vielä yhdeksänkymmentäluvulla ollessani työväentalon tansseissa lipunmyyjänä television merkityksestä vapaa-ajanvietteenä puhuttiin paljon. Televisio ei ollut uusi keksintö, mutta se oli vakiinnuttanut asemansa työläisten vapaa-ajankäytössä. Nekin harvat, jotka viitsivät vaivautua lauantai-iltana työvä-

entalolle, saapuivat sinne vasta Napakympin jälkeen. Nykyisin Bumtsibum saattaisi varmasti ajaa saman asian.

Ennen televisioita työväentalolla oli tärkeä merkitys työväenyhteisölle myös joukkotiedotuspaikkana. Siellä saattoi lukea lehtiä, joita ei ollut varaa tai ei uskallettu omaan kottiin tilata. Passiivisinkin työläinen sai siellä kuin itsestään tietoa esimerkiksi puolueen päämääristä ja maailman tapahtumista. (Havuaho 1982, s.36). Televisio voitti tässäkin suhteessa työväentalon, sillä se on joukkotiedotustehtävässään ylivoimainen. Televisio tavoittaa kerralla jopa parikin miljoonaa suomalaista, eikä heidän tarvitse tiedon saamiseksi kovin paljon ponnistella. Uutiset ja viihde pursuavat eteemme, kun vain hieman napista painamme.

4.3. Kulutuksen ja kulttuuritarjonnan laajeneminen

Suomalaisten vapaa-aika lisääntyi 60-luvulla siirryttäessä viisipäiväiseen työviikkoon (Karisto & Takala & Haapoja 1989, s.174). Elintason paraneminen muutti työläisenkin perheineen kuluttajiksi. Yksityinen kulutus kasvoi huimasti, kun suuri työläisten massa saavutti tämän iki-ihanan houkutuksen. Kuluttamisesta tuli nopeasti yksi keskeinen elämän sisältö, vapaa-ajanvieton keino. Huomattavaa on, että kulutusmarkkinoilla työläinenkin toimii yksilönä, sillä palvelut etsivät yksilöitä, eikä sosiaaliluokkia tai ryhmiä. (Pariikka 1987, s.140 ja Kalela 1987, s.5 ja Kalela 1981, s.354).

K: No miksei ne tuu mukaan toimintaan, jotka äänestävät sosialidemokraatteja?

H5: Mä oon huomannut sen, että niillä on kaikkea muuta, siis ei kuule riitä, ei ne koe kuitenkaan tätä haastavaksi. Että siinä on oma vapaa-aika, oma hyvinvointi, siis liikunta.

K: Muutakin toimintaa, kilpailevaa toimintaa.

H5: Niin, niin.

K: Ooksä miettinyt mitä syitä, mitä siinä on syitä, miksei ihmiset enää osallistu tai miksei heitä työväentoiminta kiinnosta?

H1: ...nyt on niin paljon tarjolla sellasia paikkoja mihkä mennä, mitä tehdä ja mitä olis kivempi kun mennä johonkin kokoukseen.

H6: Kun nykyään niillä tenavilla pitää olla niitä harrastuksia niin valtavasti, että ne vanhemmat on kiinni niitten lasten harrastuksissa.

Mahdolliseksi tullut monipuolinen harrasteiden maailma muutti monen työläisenkin ja tämän perheen ajanviettotapoja. Taloudellinen vaurastuminen mahdollisti sen, että saatettiin valita maksullisiakin vapaa-ajan toiminnan muotoja harrasteiksi. Vapaa-ajanvietteitä ei tarvinnut enää välttämättä hakea nurkan takaa, sillä henkilöautojen yleistyminen mahdollisti vaivattoman liikkumisen jopa naapuripitäjään. Yleensäkin autoistuminen ja lopulta myös massaturismin leviäminen kaiken kansan keskuuteen laajensi työläisen näkökulmia entisajan paikallisista, oman asuinalueen asioista kansallisiin ja kansainvälisiin asioihin. Pienenevät etäisyydet ja taloudellisten olosuhteiden paraneminen toivat loputtoman vaihtoehtojen skaalan työläisen vapaa-ajan käytölle. (Parikka 1987, s.143 ja Pekkola 1991, s.11).

H1: ...siellä (ei saa selvää) istutaan vaan kapakassa lasin kanssa siellä...silloin mä muistan kun silmät leives niin kovaa. Nuoria flikkojakin oli kapakoos. Mä olin aina sitä ennen nähnyt sen että, että niin on sellasia vähän vanhempia ja miehiä jotka lähinnä siellä oli...ja tänä päivänä se on hurjasti touhu toisenlaista, siellä ei ookaan muita kun niitä nuoria.

K: Voiko tulkita niin, että ihmiset kyllä käy vielä tansseissa, mutta menevät kuuntelemaan niitä kovempia nimiä?

H2: Niin, niin. Mikäs se nyt on se Merikarvialla, se niin. Siellä kun on kaks ja kolmekin kovaa solistia samana iltana, niin kyllä siellä ihmisiä on. Täältä menee linja-autolla sinne asti, mutta ei ne viitti tuohon (työväentalolle) kävellen tulla.

K: Miksei ihmiset käy enää tansseissa talolla?

H5: En mä tiedä. Niin, ne käy ravintolassa ja tommosissa, isoilla lavoilla.

Musiikin kuuntelu ja tanssitoiminta siirtyi monessa paikassa työväentalolta ravintoloihin tai myöhemmin vielä suuriin tanssikeskuksiin. Työläisilläkin oli nyt varaa käydä kaupallisissa huvipaikoissa. Myös ilmapiiri ravintoloiden ympärillä oli muuttunut sallivammaksi. ”Alkoholistimiesten” lisäksi sinne uskalsivat nyt myös tavalliset ihmiset ja etenkin naiset ja nuoret. Ravintola oli poliittisesti aatteeton paikka, eikä sinne menoa tarvinnut selitellä

itselle tai muille. Siitä oli tullut mukava tanssi- ja ajanvietepaikka, työväentalon vahva kilpailija. (Kurkela 1983, s.71-72).

Perinteiset työväenkulttuurin muodot ja työväenyhdistyksen yhteisöllinen toiminta saivat siis usein väistyä kaupallisen toiminnan tieltä. Työväentalojen laulu- ja soitto- ja elokuva-perinne hukkui lähes kokonaan vastaavan kaupallisen toiminnan tulvan alle. Aatteen pällolla tehty julistava työväenmusiikki ei kiinnostanut suuria levytuottajia, sillä sen kaupalliset markkinat olivat liian pienet. Levy-yhtiöiden ensisijaisena intressinä ei ole huolehtia erilaisten alakulttuurien säilymisestä. (Gronow 1969, s.68-69).

Kaupallisen puolen lisäksi myös julkinen, yhteiskunnallinen sektori vei osan työväenyhdistysten toiminnoista. Työväentalojen näyttämöiden ja soittoryhmien kilpailijoiksi tulivat yhteiskunnan tukemat ja ylläpitämät teatterit ja orkesterit. Nämä ennen niin porvarilliset, korkeakulttuuriset laitokset muuttuivat yhä useammin työläistenkin vapaa-ajanvieron kohteiksi. Paikalliset yhdessä tekemisen muodot korvautuivat yhteiskunnan yksilöille tarjoamalla kulttuuripalveluilla. Työväenliike oli toki tähännyt julkisen sektorin tehtävien kasvattamiseen ja ihmisten kaikenlaiseen tasa-arvoistumiseen, mutta sen toteutuminen toisaalta rapautti työväenliikkeen omaehtoista työväenkulttuuria. (Kurkela 1983, s.71-72 ja Kalela 1986, s.103-106). Julkinen sektori, lähinnä kunta, tarjosi yhdistysten käyttöön myös erilaisia vuokratiloja, mikä sek in osaltaan hiljensi työväentalojen elämää. Se oli pakotettu kilpailemaan sekä julkisten että kaupallisten vuokratilojen tarjoajien kanssa. (Havuaho 1982, s.41).

4.4. Yhteisöllisyyden mureneminen, kohti yksilöllistymistä

Yhteiskuntatieteissä on puhuttu paljon perinteisen yhteisöllisyyden murtumisesta ja ihmisten yksilöllistymisestä tai yksilöitymisestä. Syy- ja seuraussuhteita ei ole ollut helppo laittaa oikeaan järjestykseen ja tuskin sellaista järjestystä tässäkin tapauksessa pystytään osoittamaan. Kaiken kaikkiaan voidaan kuitenkin osoittaa yhteisöllisyyden murtumisia, joilla on väistämättä ollut myös vaikutusta työväenyhdistyksen kiinteyteen ja työväenkulttuurin murenemiseen.

Jari Ehrnrooth kuvaa 1900-luvun alun työväenliikkeen ihannoineen itsensä kollektiivista rakentavaa työläistä. Tämä työläinen sai identiteetin ja yhteenkuuluvaisuuden tunteen

yhteisöstään: sen ryhmähengestä, konsensuksesta, perinteestä ja historiasta (Ehrnrooth 1992, s.372-373). Tällainen Ehrnroothin kuvaama työläinen on kuitenkin modernin yhteiskunnan aikana hiljalleen kuollut sukupuuttoon.

4.4.1. Arvomaailman muutos

H1: ...tällainen yhteisymmärrys, niin se on kaatunut jo pitkästi näitten optioitten ja osakkeitten, että joka vain ostaa jostakin paikasta osakkeita ja koittaa niillä selvitä joko hävitä tai voittaa...

H4: ...ja sitten yleensä semmonen passivoituminen, että ihmiset on ruvennu enemmän ajattelemaan niin kun omaa itteensä ja omia asioita hoitamaan. Itsekkyys.

...

K: No sä oikeastaan jo tossa mainitsit tän oman edun tavoittelun et niin kun

H4: Niin ja itsekkyys yhteiskunnassa.

K: Niin millä lailla sä oot niin kun, miten sä näet että se on muuttunut tää tai milloin?

H4: No tässä 90-luvulla muutosta tuli. Näkeehän sen nyt tässä ammattiliittojen välisessä tässä palkkakilpailussakin, niin kilvan ollaan joku haluaa että meidän liitto on niin ja niin paljon arvokkaampaa työtä ja meidän pitää saada enemmän kun noiden muitten.

K: Tämmönen jonkinlainen solidaarisuus sitten kuollut?

H4: Solidaarisuus on vähentynyt. Ei nyt kuollut, mutta vähentynyt.

H5: Mun mielestä se semmonen auttaminen ja yleensäkin se semmonen sosiaalinen kanssakäyminen on huomattavasti vähentynyt.

H6: Eikä ihmiset välitä toisistaan, ei ne edes välitä. Senhän näkee työpaikoillakin mitä se on, niin se on niin kuin oman edun vaan, että kun minä saan ja minä pääsen, ei edes työ-kaverista ole väliä...

...

H6: Tuossakin työpaikassa missä mä oon...ne on niin väl (sana jää kesken) siis jotenkin kylmää touhua... että se on vaan se oma minä ja edellä.

...

H6: Että jotenkin että ihmiset on kyllä niin jotenkin niin, jotenkin niin en mä tiedä onko ne kylmiä vai välinpitämättömiä vai että se mikä ei kosketa ittee ei liikuta.

H6: ... nää on niitä, niitä, jotka nyt on keski-ässä, niin niin, niitä kiinnostaa vaan tota niin niin se, että heidän lapsensa saa sen saman ja niiltä jää niin kun toisin sanoen voi sanoa elämä elämättä, kun ne ei mitään muuta kun pienestä asti kilpaile. Ne kilpailee ja siinä se on sitten justiin, se tulee ihmisestä kylmä ja välinpitämätön mitään kohtaan, koska se on vaan se voitto...

Kuusikymmentä luvulla työläisestä tuli kuluttaja, jonka vapaa-ajan käytöstä alkoivat kilpailla työväentalojen lisäksi lukuisat kaupalliset ja julkiset toiminnat. Havuahan ja Kalelan mielestä työläisten arvot porvarillistuivat, mikä näkyi mm. erilaisten valintojen teossa. Oman edun tavoittelusta tuli yhteistä etua mielenkiintoisempi arvo. (Kalela 1986, s. 8 ja Havuaho 1982, s.72-73). Haastateltujen mielestä kaikenlainen oman edun tavoittelu, itsekkyyys, välinpitämättömyys ja kylmyys on vallannut alaa ihmisten keskuudessa. Yhtenä syynä arvojen muuttumiselle pidettiin kaikenlaisen kilpailun suosimista yhteiskunnassa, minkä lapsi oppii viimeistään päiväkodissa ja koulussa. Hänet opetetaan pienestä pitäen tavoittelemaan voittoa ja paremmuutta toisten kustannuksella ja tämän myötä ajattelemaan vaan itseään ja omaa etuaan. Itsekkääksi ja omillaan toimeentulevaksi kasvanut ihminen ei kanna huolta tai vastuuta muista ihmisistä tai yhteiskunnasta. Itsekkyyys näkyy haastateltujen mukaan mm. nykypäivän palkkakilpailussa, jossa jotkut ammatinharjoittajat vaativat huimia palkankorotuksia ajattelematta ollenkaan muita ihmisiä tai yleistä tilannetta. Oma työtä pidetään jotenkin arvokkaampana muiden työhön verrattuna. Myös tämän päivän optioiden ja osakkeiden maailma (häviäminen tai voittaminen) kuvastaa vallan saaneita itsekkyyden ja oman edun arvoja.

K: Tuleeko sulle vielä ajatuksia mieleen minkä takia työväenyhdistystoiminta ei enää tänä päivänä kiinnosta sillä lailla ihmisiä kun ennen vanhaan? Niin kun se aktiivinen toiminta?

H2: En, en, en kyllä keksi mitään muuta kun ne vain että niin sanottu vanha, vanha kunnon talkoohenki niin se on ihmisiltä kuollut ihan tyystin ja silloin jos on talkoohenkeä, niin kyllä ne silloin meneekin tollaseen paikkaan ja ne haluaa silloin tavatakin toisiansa paremmin. Mutta kun kaikesta asioista, ei sellasta enää nykysin oo, ettei niistä pidä maksaa. Sielläkin taidetaan jo maksaa puheenjohtajallakin palkkaa...mutta nykysin siellä ilmeisesti pitää maksaa kaikille, ennen kun ne tekee mitään.

K: Että semmonen yhteishenki ja talkoohenki

H2: Se on kadonnut kokonaan, joo. Se pitää ihmisellä nykysin aina olla jotakin hyötyä jos se jotain tekee. Jos vähänkään nostaa takapuolta tuolista, niin siitä pitää pikkusen maksaa.

K: Miten se näkyisi käytännössä (yhdistyksen kiinteyden tai yhtenäisyyden häviäminen)?

H4: No lähinnä niin kun yhdistystoiminnassa, että kyllä siellä enemmän sanotaan viime vuosisadan 90, 80, 70-80-luvulla niin kyllä talkoisiinkin porukkaa tuli paljon aktiivisemmin kun tänä päivänä...

H5: No tota mä ainakin toivon että se, sillonhan yks aika, miten mä koen sen niin sitä ei oikein paljon sitä talkoohenkeä nyt tällä hetkellä ehkä oo, enemmän sitä on ollut paljon enemmän, mutta mä ainakin toivon että se vielä palaa.

Haastateltujen mukaan arvomaailman muutos näkyy myös työväenyhdistyksen toiminnassa. Kaikenlainen pyyteetön talkoohenki, yhteisöllisyys, yhteenkuuluvaisuus ja solidaarisuus ovat rapautuneet viime vuosisadan loppuvuosikymmeninä. Yhdistyksen jäsenet eivät tunne enää samanlaista yhteenkuuluvaisuutta kuin ennen, eivätkä he saavu enää talkoisiin suurena porukkana. Joidenkin haastateltujen mielestä tämän päivän ihmiselle pitää olla kaikesta osallistumisesta ja tekemisestä jotakin hyötyä ja mieluiten tietenkin rahallista hyötyä.

H2: Ja yks on, yks on tämäkin tämän hetkinen tilanne tämä Sonera-juttu, että kyllä rahaa löytyy silloin kun siellä on osakkeenomistajan rahat on menossa, menossa tuota niin kuumille kiville... kaikilla kansanedustajilla nytkin niin on Soneran osakkeita.

H3: Sitä on jo tuolla yläpäässä aika paljon sellasta... ei ajatellakaan paljon mitään muuta kun siellä vain omia etujaan. Kyllä semmonen on tullut munikin mieleeni monta kertaa.

K: Onko se jotenkin uusi ilmiö? Että sitä ei oo ollu silloin, sanotaan

H3: Ei, kyllä se on tullut aivan näinä lähivuosina tullu justiin.

H5: No tota voi sanoa suoraan, että ihan näissä kunnallisissa päättäjissä niin muutama on, jolle tuntuu että se oma etu on ensimmäisenä, siis että täytyy jotenkin hyötyä asioista.

H4: Niin saattaahan olla, että ne valitut ja ei just valtuustotasolla mutta eduskuntatasolla, ne on aivan niin kun etäännytynyt äänestäjistä, sen jälkeen kun sinne eduskuntaan valittu niin ehkä ei pidetä riittävästi yhteyttä äänestäjiin.

Hyödyn ja oman edun tavoittelu koskee haastateltujen mukaan myös joitakin tämän päivän poliitikkoja. He eivät aina näytä muistavan olevan juuri äänestäjiensä äänenkäyttäjiä ajaessaan siekailematta omia itsekkäitä etujaan. Poliittisten päätösten takana saattaa piillä ”oma lehmä ojassa”. Pertti Paasio pitää huolestuttavana sitä, että poliitikkojen sanotaan vieraantuneen tavallisesta kansasta ja sen arkipäivän ongelmista. Esimerkiksi kansanedustaa pidetään liian usein ”Helsingin herrana”, eikä kunnan asukkaiden mielipiteiden ja tarpeiden edustajana valtakunnallisella tasolla. (Kivimäki, 3/2001, s.8).

H5: Me ollaan niin helposti kato tuomitaan sitten nämä poliitikot eikä niin kun ymmärretä tai tajuta, että mehän sitä voidaan, mehän ne valitaan sinne, mehän pystytään vaikuttaa pitämällä yhteyttä näihin poliitikkoihin, et se on ihan meistä kiinni.

H2: ...mutta oikein hävettävän alhaalla oli se äänestysprosentti. Mutta siihen, siihen ne jää sitten kyllä kaikki (äänestämiseen) tuota niin toiminta ja sitten vaan odotetaan sitä kun kuuta nousevaa sitä hyvää tulosta sitten tuolta muualta päin.

Monet nykypäivän ihmiset ovat heittäneet haastateltujen mukaan vastuun politiikan teosta ja yhteiskunnan tulevaisuudesta kokonaan poliitikoille. He käyvät, jos käyvät, äänestämässä ja jättävät sen jälkeen asioiden hoidon kokonaan valittujen poliitikoiden kontolle ja arvostelevat sitten kyllä poliitikoiden työtä. Haastateltujen mukaan edustajansa kanssa voi ja pitäisikin vaihtaa mielipiteitä ja ajatuksia vaalien välillä. Työväenyhdistyksellä on tärkeä rooli tämän mahdollistajana ja toteuttajana. Ihmisille tulisi siis ennen kaikkea tarjota tilaisuuksia muuhunkin vaikuttamiseen kuin vain äänestämiseen, mutta lisäksi työväenyhdistyksen pitäisi peräänkuuluttaa jokaisen vaikuttamisoikeutta ja -vastuuta. (Hynynen 1989, s.15, 94 ja Kalela 1986, s.151).

4.4.2. Perinteiset työväenasuinalueet

Vielä viime vuosisadan alkupuoliskolla työläiset asuivat paikallisilla, eristyneillä työväen asuinalueilla. Monet tehtaot, kuten Vaasan puuvillatehdas tai Vaasan Strömbergin tehdas,

rakensivat työläisilleen omia asuinalueita. Vaasan puuvillatehdas rakensi kaiken kaikkiaan noin kymmeneen eri otteeseen asuintaloja ja -alueita vuosien 1857 – 1945 välillä. Tehtaan johdolle, herroille, oli tietenkin omat asuinalueet ja kartanot. Työläisten asunnot olivat ahtaita. Ahtautta lisäsi se, että asuntojen kalleuden vuoksi yhdessä huoneessa asui jopa neljäkin vuokralaista yhdessä, asuinolosuhteet olivat siis tämän päivän vaatimusten mukaan surkeat. (Nikula 1957). Ahtaat ja ankeat asuinolosuhteet pakottivat työläiset vapaa-aikana ulos asunnoistaan: pihoille, urheilukentille ja kahviloihin, väistämättäkin tapaamaan muita ihmisiä. (vrt. Paassola 1996).

Asuinalueet (talojen ryppäät) olivat suhteellisen pieniä, minkä vuoksi lähes kaikki tunsivat toisensa. Yhteiset käymälät, saunatilat, leipomohuoneet ja pesutuvat varmistivat sen, että työläiset joutuivat koko ajan spontaanisti tekemisiin toistensa kanssa. Nämä luonnolliset, arkiset tapaamiset synnyttivät asuinalueilla myös suunnitellumpaa yhteistoimintaa, kuten erilaisia juhlia. (Kalela 1981, s.182 ja Kalela 1986, s.103-106 ja Väätäinen 1978, s.101 ja Talve 1969, s.36-39 ja Karisto & Takala & Haapoja 1989, s.106-107).

Tehtaalaisten arkipäivä pyöri tehtaan ja sen asuntojen ympärillä. Tehdas hoiti monia nykyään julkiselle sektorille kuuluvia tehtäviä. Tehtaan kättilö auttoi synnytyksessä, jonka jälkeen lapsi kävi tehtaan päiväkodissa ja koulussa, oppi tehtaan työläiseksi työn tekemisen kautta, asui ja vietti vapaa-aikansa tehtaan lähellä tehtaan asuinalueella, käytti tehtaan ruokalaa ja terveydenhuoltoa ja lopulta tuli vielä haudatuksikin tehtaan hautausmaalle. Tehdas ja oma asuinalue toivat perinteisen työläisen elämään ennustettavuutta ja varmuutta. (Parikka 1987, s.131-132, 136 Karisto & Takala & Haapola 1989, s.103-105).

Yhdessä olemista oli luonnollista jatkaa työväentaloilla, jotka joskus sijaitsivat jopa tehtaan alueella ja olivat vieläpä tehtaan perustamia. Ne tarjosivat yksinkertaisesti tarvittavaa tilaa ja viihtyisän ympäristön työläisten yhdessä tekemiselle ja olemiselle, eikä työväentalolla käymisen tarvinnut olla useimmille työläisille sen kummemmin perusteltavissa (toisin kun aktiiveille, aatteellisille). Työväentalot olivat tuohon aikaan työläisille kuin toinen koti tai olohuone. (Havuaho 1982, s.35).

4.4.3. Asumisen muuttuminen: lähiöiden esiinmarssi ja koteihin vetäytyminen

Perinteiset, eristyneet työväen asuinalueet alkoivat hävitä 50-60 luvuilla. Työläiset muuttivat rappeutuvilta, huonokuntoisilta asuinalueilta kerrostaloihin, uusiin asuinlähiöihin. Roosin mukaan ”sodanjälkeisen jälleenrakennuksen ja nousun sukupolvi” (noin 1920-luvun puolivälin ja 1930-luvun lopun välissä syntyneet) irtautui keuhkoista, ilman mukavuuksia olevista vuokra-asunnoista ja alkoi säästää omaa kotia varten. Tämä sukupolvi koki aktiivi-iässään aitiopaikalta elämän muuttumisen ja taloudellisen vaurastumisen. (Roos 1987, s.54-55). Uusiin koteihin eli lähiöiden viihtyisiin ja tilaviin kerrostalo-asuntoihin hankittiin omat pesukoneet, televisiot, uunit, pakastimet ja muut vempaimet. Enää ei tarvinnut käyttää yhteisiä käymälöitä tai leipomotiloja. Yleisissä saunoissakaan ei ollut enää pakko käydä, koska omassa asunnossa oli tilava pesuhuone ja lämmintä vettä riittämiin. Taloyhtiö saattoi kyllä rakentaa yhteisen saunan saunan ystäville, mutta sitä käytti nyt enää yksi perhe kerrallaan. Luonnolliset kontaktitilanteet asuinalueella vähenevät ed. mainittujen muutosten vuoksi oleellisesti. (Havuaho 1982, s.40 ja Parikka 1987, s.146 ja Kalela 1987, s.8).

K: Miten sä vietät sitä vapaa-aikaa tänä päivänä?

H6: Mä tapaan maata tossa sohvalla missä sä istut!

K: Jaha, lempiharrastus.

H6: Ja (aviomies) makaa tuolla toisella sohvalla toisessa huoneessa että

K: Kumpikin kattoo omaa tv:tä vai?

H6: Molemmilla on omat tv:t ja videot, joo. Että niin niin, mun täytyy sanoa siis että mulla ei oo harrastuksia mitään muuta kun kerran kuussa... voi sanoa, että ei mulla oo mitään harrastusta.

K: Että oot kotipiirissä nyt senkin edestä?

H6: Aivan, ja aivan liikaa.

H1: Kyllä mä kotona aika lailla viihdyn ja käyn (sukulaista) kattomassa aina silloin tällöin.

K: Eli sä oot niin kun keskittynyt nyt enemmän sitten omaan perheeseen?

H2: Omaan perheeseen, joo, se on kaikesta parasta. Nyt on hyvää aikaa kuule, paras aika on menossa.

Kerrostaloasunnosta lähdetään aamulla omalla autolla töihin ja palataan illalla kaupan kautta kotiin. Asuminen, työ ja vapaa-aika eivät tapahdu enää kaikki samassa tilassa, eikä niillä ole välttämättä mitään tekemistä keskenään. Enää ei tarvitse poistua omasta kodista ulos tai yleisiin tiloihin, koska kotoa löytyy kaikki tarvittavat koneet ja vempheet ja koti on ennen kaikkea tilava ja viihtyisä. Lähiöt ovat täynnä viereen rakennettuja kerrostalokomplekseja, joissa asuu valtavat määrät ihmisiä. Ihmisten paljoudesta ja omiin asuntoihin vetäytymisestä seuraa, että kaikki eivät enää tunne toisiaan, tuskin edes omaa naapuriaankaan. Asuntojen ja asuinalueiden muuttuminen johti väistämättä entisen luonnollisen yhteisöllisyyden katoamiseen, ihmisistä ja perheistä tuli yksinäisiä atomeita ja familismi sai vahvan otteen suomalaisista. (Kurkela 1983, s.71-72 ja Kalela 1986, s.100 ja Kalela 1987, s.8 ja Parikka 1987, s.142,146 ja Karisto & Takala & Haapoja 1989, s.99). Kuten haastatteluotoksista ilmenee, entiset ja nykyiset työväenaktiivitkin ovat vetäytyneet yhä enemmän omaan kotiin, omaan yksityiseen tilaan, pois julkiselta työväentalolta. Kodissa on mukava olla ja siellä viihdytään. Oman perheen parissa vietetään ”elämän parasta aikaa”.

K: Milla lailla sä vietät tänä päivänä vapaa-aikaasi, mitä sä harrastat tai mihin sä kuulut?

H3: Se on pääasiallisesti tollasta saaritoimintaa, siihen se menee... me ollaan mökillä kun me sinne vappuna mennään niin me tullaan joskus tässä joskus syyskuussa pois... käytännössä asutaan siellä.

...

H3: No kyllä pääasiallisesti kahdestaan ollaan kyllä, (ei saa selvää) tulee sitten jotakin vieraita kutsuttua ja tommosta kavereita ja siellä on hyvät naapurit joittenka kanssa siinä höpötellään.

...

H3: Ei me asuta sitten siellä talvella kuiteskaan, käydään vaan.

K: Millä tavalla sä vietät sitten sun vapaa-aikaa tai millä lailla sä käytät sun muun ajan kun sen mitä sä oot työväentalolla?

H4: ...oikeastaan leijonan osa menee tuossa saaritouhussa. Siellä on erilaisia kunnostustöitä ja veneiden kunnostusta ja talvella moottorikelkkailussa ja tämmösessä se menee vapaa-aika.

...

H4: No kyllä mä kesäaikana niin lähes joka viikonloppu ja arkisinkin... kyllä mä talvella-kin semmonen sanotaan nyt pari kertaa kuukaudessa (käyn mökillä).

Koteihin vetäytymisen lisäksi myös kesämökkien yleistymisen rapautti työväenkulttuuria tai ainakin vähensi luonnollista työväentalolla käyntiä. Jos työväentaloa saatettiin ennen kutsua työläisen toiseksi kodiksi, niin saarimökit veivät tämän aseman 60-luvulla ainakin vaasalaisten työläisten keskuudessa (huom. italian kieli: la seconda casa = kesämökki, suora käänös: toinen koti). Kuten jo aiemminkin olen maininnut, hyvin moni vaasalainen viettää lähes kaikki vapaa-ajat sula-aikana (ja jotkut talvellakin) mökillään, tai saarella kuten vaasalainen sanoo. (vrt. Paassola 1966, s.22 ja Kalela 1981, s.78). Kesämökillä oleilu ja puuhastelu, kunnostustyöt ja remontit sekä veneily ja moottorikelkkailu haukkaavat suuren osan joidenkin haastateltujen vapaa-ajasta. Mökillä asustetaan lähes koko kesä, mutta myös talvella jäiden tultua siellä käydään ahkeraan. Mökille ei välttämättä vetäydytä kuitenkaan täyteen yksinäisyyteen, sillä siellä saatetaan viettää aikaa mm. tuttavien ja saarinaapureiden kanssa. Yksi haastateltu kertoi, että hän jäi joskus aktiiviaikoi- naan juhannuksena ja saarikaudenpäättäjäisinä kaupunkiin pitämään työväentalolla tansseja mökittömille ihmisille. Kokemuksesta tiedän, että mökilliseltä vaasalaiselta on suuri uhraus, jos hän suostuu jäämään pois mökiltään näinä juhlapyhinä. Työväenyhdistyksen toiminnan, yhteenkuuluvaisuuden ja talkootyön on täytynyt silloin merkitä paljon kysei- selle henkilölle.

4.4.4. Alueellinen liikkuvuus ja muutto

Perinteisiltä työväen asuinalueilta muutettiin siis uusiin lähiöihin. Mutta voimakasta ja nopeaa on ollut myös muutto maalta kaupunkiin tai jopa ulkomaille asti. Suuren raken- nemuutoksen aikaan lähes koko Suomi muutti johonkin, pois yhteisöstä, pois tutuista ympyröistä. Suurperheen (suurempi kuin ydinperhe), suvun, naapuruston ja työväenyhteisön jäsenet muuttivat erilleen toisistaan ja pirstaloituivat sinne tänne. Turvallinen, kiinteä turvaverkko hajosi ja ihmiset ja ydinperheet joutuivat oman onnensa nojaan. Historialli- suus ja jatkuvuus katkesi ja sosiaalinen ankkuroituminen yhteisöön ja paikkaan heikkeni. (Noro 1/89, s.2-8 ja Puoskari 1985, s.62 ja Karisto & Takala & Haapola 1989, s.42-44, 95, 117)

Alueellinen liikkuvuus siis yksilöllisti tai jopa yksinäisti ihmisiä. Välimatkojen vuoksi perinteiset yhteisölliset siteet höllentyivät pakostakin. Alueellisen liikkuvuuden, mobilisaation vuoksi perinteiset oma apu-verkostot, talkoot ja muut yhteisvastuun ja yhteenkuuluvuuden osoitukset heikkenivät. (Kalela 1981, s.67 ja Väättäinen 1978, s.78-79 ja Havuaho 1982, s.33). Omassa ydinperhepiirissä tai ihan yksikseen oli nyt selviydyttävä kaikesta siitä, mihin ennen sai yhteisön apua ja tukea. Oli tehtävä yksin myös elämää koskevat päätökset. Mahdollisuuksien viidakosta oli valittava esimerkiksi puolisonsa tai koulutuksensa, mutta itse oli myös vastuu näistä valinnoistaan kannettava. (Kalela 1986, s.172 ja Kalela 1987, s.6 ja Väärälä 3/96, s.8).

4.4.5. Työväen homogeenisuuden rapautuminen

Työväestön homogeenisuus otettiin ennen työväenyhdistyksessä ja työväentalolla itseltään selvyytenä. Homogeenisen luokan jäsenet tunsivat yhteisen taustansa ja arkisten elinolo-olosuhteidensa vuoksi luonnollista yhteenkuuluvaisuutta. Yhdistyksissä ja työväentaloilla satsattiin yhteenkuuluvaisuuden tunteen säilyttämiseen mm. yhteisen aatteen korostamisella työväestön jäsenille. Vuosisata sitten jokaisella luokalla tai kansanryhmällä oli omat talonsa, oli nuorisoseurantaloja, kirkkoja, suojeluskuntataloja ja työväentaloja. Työväentalon rakentaminen oli tärkeä työväestön yhteenkuuluvaisuuden osoitus ja keino. Kansalaissodan aattona vuonna 1916 Suomessa oli jopa 940 työväentaloa (Smeds 1987, s.234 ja Demari 30.1.97, s.21). Valkoisten porvariain painostuksen ja häirinnän alla oli joskus hyvinkin uskaliaasta käydä työväentalolla. Omien kokoontumispaikkojen lisäksi työväenliikkeellä oli omat urheiluseurat, osuuskaupat, näyttämöt ja orkesterit. Rajaa porvareihin ylläpidettiin agitaatiopuhein sekä jäsenten valvonnalla ja kurilla, porvareiden piirissä tavattua rangaistiin jopa erottamalla työväenyhdistyksestä. Työväenkulttuurin jäsenet elivät omaa, erillistä elämäänsä. (Kalela 1981, s.107-108, 181 ja Väättäinen 1978, s.4-5, 59, 81-86, 107-108).

H6: Sen huomaa sen selvän muutoksen siis tuolla koska se lähti menemään siihen, että sieltä alkoi, niin kun sinne tuli niin kun uus en mä sano sukupolvi sinällensä, että ei ne nyt ollut mua nuorempia jos nyt ajatellaan mun ikäsiä ne oli mua vanhempiakin jopa... niin niillä oli aivan niin kun eri tyyli, siis ne tuli valmiille. Ne tuli niin kun tavallaan valmiille, niitten ei enää, talo oli velatonkin ja sillä lailla ei ollut enää sitä yrittämisen pakkoa...sitä vanhempaa väkeä rupes niin paljon varmaan närästäämään se touhu... se oli jotenkin niin

erilaista, se oli niin kun enempi... yhtä perhettä... sitten yhtäkkiä tulee semmosia hirveen radikaaleja taikka niin siis että ne ei ollut tottunut, ne ei ollut rakentamassa sitä.

K: Sitä yhteisöä ja sitä taloa?

H6: Niin, niin. Että niillä oli niin erilainen se ajatusmaailma.

...

K: Luuleksa että se porukka on ollut sellasta joka on syntynyt sosialidemokraateiksi vai... vois kuvitella että jotkut ovat heränneet siihen, kun oli poliittisen aktivoitumisen kautta?

H6: Kyllä mä luulen että... ei ne varmasti ole ollut ihan sisäsyntyisiä siihen aatteeseen...

K: Niillä oli niin kun erilainen tausta?

H6: Niin. Enkä mä niin kun sillä mielellä liioin usko, että nekään niin kun millään lailla tuli, olis tullu porukkaa millään lailla niin kun ainakaan siinä mielessä, että ne olis mitenkään hajottanut tai sillälailla. Mut se oli vaan niin erilainen se tyyli ja tapa. Ja voi olla, että oma porukkakin oli vähän liian sisänpäin lämpenevä, että ne oli niin omansa puolta, sekin voi olla.

...

H6: ...vaikka ihmiset itessään (uusi porukka) oli ihan mukavia, ettei niissä niin kun mitään sinällensä vikaa ollut, mutta tota niin, se vaan tuntu siltä että se meni niin kun

K: Olisko joku tällanen että talkoohenki, yhtenäisyys?

H6: Se oli kadonnut, joo, kyllä.

H6: ...ja sitten tietysti kun se vanha kaartikin siitä rupes niin kun häviämään, niin se varmaan oli yks syy (lähtemiseen), että ei niin niin se sitten enää tuntunut niin mukavalta.

H2: ...sieltä sitten rupes tippumaan niitä jo siihen aikaan kun minä siellä vielä olin, niin niitä vanhoja aktiivisia jäseniä pois ja ne ei jaksanut enää, suoranaisesti ne oli niin kun jo täynnä sitä touhua, niin kyllä se mullekin, kyllä sen huomasi, et se itellekin tulee se raja eteen, että tiettyyn pisteeseen saakka sitä on, sitten rupes tympäsemään se, että aina piti lähteä ja tuota ei ollut sitä kotielämää oikeastaan ollenkaan.

...

*H2: Se ei ihan antanut niin paljon, mitä siltä toivoi... ois niin kun halunnut, että siellä olis ollut enemmän sitä talkoohenkistä porukkaa aina mukana. Ois ollut mukava semmo-
nen yhteishenki.*

Työväenluokan perinteiset piirteet hävisivät, kun selkeä luokkajako hämärtyi. Palkkatyöläisten määrä kasvoi huimasti, mutta samalla niiden joukko muuttui moninaiseksi, heterogeeniseksi. Palkkatyöläisiä tai työväenyhdistyksen jäseniä ei enää yhdistänyt toisiinsa sama historia, eristyneisyys tai alistettu asema. Työväenluokka säätymäisenä ryhmänä rapautui myös koulutuksen tultua mahdolliseksi kaikille. Elämäntavasta tuli valinta, se ei ollut enää historiallisesti määrätty. Nuoren koulutuksen valintaan vaikuttavat toki vieläkin vanhempien ammatti ja koulutus, mutta ei niin itsestään selvästi kuin vielä viime vuosisadan alkupuolella. (Puoskari 1985, s.62 ja Parikka 1987, s.140-142 ja Noro 1/89, s.2-8 ja Roos 1990, s.481-482 ja Hynynen 1989, s.88-91).

Haastatellun mukaan Palosaaren työväenyhdistykseenkin alkoi tulla uudenlaista, erilaisen taustan omaavaa porukkaa, joka ei ollut ehkä ”syntynyt sosialidemokraateiksi” ja joka ei ollut ollut rakentamassa tai maksamassa työväentaloa (vrt. s.35). Tämän erilailla ajattelevan porukan tyyli ja tavat vierastuttivat tai jopa närästyttivät joitakin vanhoja aktiiveja, vaikka uudet ihmiset olivat sinällään ihan mukavia. Toisaalta vanha aktiivijoukko saattoi olla haastatellun mukaan hieman sisäänpäin lämpenevää, eikä uusilla jäsenillä ollut välttämättä kovin helppoa päästä siihen mukaan. Näiden kahden erilaisen porukan näytti olevan vaikea löytää yhteistä säveltä tai yhteenkuuluvaisuuden tunnetta. Jotkut vanhat aktiivit jäivätkin sitten hiljalleen pois yhdistyksen toiminnasta. Tuttujen lähteminen sai myös muut vanhat aktiivit lähtemään. Ainainen kotoa lähteminen ja työväentalolle meneminen myös väsytti pidemmän päälle.

4.4.6. Homogeenisuuden rituaalit ja symbolit

Ilmonen muistuttaa Durkheimin väitteestä, jonka mukaan yhdenmukaisuuden tunne ihmisten kesken laimenee heti kun he jäävät omiin oloihin. Erilaisilla rituaaleilla, kuten kouksilla ja juhlilla, voisi yrittää tukea jäsenten yhteistä identiteettiä. (Ilmonen 2/89, s. 109 ja Väättäinen 1978, s.80-86). Palosaaren työväenyhdistyksessä on yritetty pitää yllä edes jonkinlaista yhteenkuuluvaisuutta säännöllisillä joulujoulu- ja vappujuhilla. Niissä uusilla ja vanhoilla jäsenillä on mahdollisuus tutustua toisiinsa.

Palosaaren työväenyhdistyksessä on otettu aikojen kuluessa käyttöön myös joitakin aatetta ja yhteenkuuluvaisuutta osoittavia symboleja: yhdistyksen kantolippu, pöytäviiri, punaiset takit tanssien henkilökunnalle ja hihamerkki, joka myös ed. mainittuun takkiin

kiinnitettiin. Yhdistyksen lippu hulmuu edelleen juhlatilaisuuksissa ja jokavuotisessa vappumarssissa. Pöytäviiriä jaetaan kunnianosoituksena ansioituneille jäsenille. Tanssien henkilökunnan punaiset takit poistettiin käytöstä joskus 1990-luvun alussa, kun olin itsekin tansseissa töissä. Samoihin aikoihin, ainakin vähäksi aikaa, tanssien lehtimainoksesta jätettiin yhdistyksen logo pois. Etenkin punaisten takkien poisjättäminen herätti keskustelua. Toisten mielestä takki piti olla, jotta tanssijat erottaisivat selkeästi järjestysmiehen, sillä pieni laatta rinnassa ei näkynyt kovin hyvin. Toisten mielestä punaisen takin poisjättäminen murensi samalla jotain perinteistä. Se oli heidän mielestään sosialidemokratian aatteen tärkeä symboli. Takin poistajien ajatuksena oli, että puolueeseen sitoutumattomat matti meikäläiset karsastivat ehkä voimakkaita puoluesymboleja, eivätkä tämän vuoksi tulleet tansseihin. Asia ratkaistiin sillä tavalla, että jokainen sai pitää takin päällään jos itse halusi. Aika nopeasti se jäi kuitenkin kokonaan pois käytöstä.

Kun olin itse lapsena Nuorissa Kotkissa jäsenenä, kajautimme jokaisen kotkaillan päätteeksi Kotkamarssin. Lisäksi pidimme yllämme (myös muualla kuin Kotkien tilaisuuksissa) punaista Pienten piiri – paitaa. Myös erilaiset pinssit ja rintamerkit olivat silloin kovassa huudossa, teimmepä niitä joskus itsekkin. Aloitin kerhossa vertaisohjaajana (vanhempien ohjaajien apu) joskus kahdeksankymmentäluvun puolivälissä. Muistan, että opettelimme silloin vielä erilaisia kotkalauluja ja myös paitoja oli vielä jonkin verran käytössä. Tarvikevalikoimaan oli tullut myös Nuoret Kotkat - logolla varustettuja sukkia ja reppuja. Yhdeksänkymmentäluvun alussa pidimme kaverini kanssa kerhoa noin tusinalle murrosikää lähestyvälle pojalle. Emme laulaneet enää Kotkamarssia viikottain, mutta koska se laulettiin edelleen kaikilla liiton leireillä, yritimme opettaa tai muistiin palauttaa sen pojille edes ennen näitä leirejä. Jotkut heistä oppivatkin laulun, toiset eivät naurun purskahduksiltaan pystyneet keskittymäänkään ollenkaan. Laulun sanat olivat ehkä liian mahtipontiset ja kaukaiset 90-luvun nuorelle: ”Nuoret Kotkat työläisaate, teitä kutsuu taistohon”, ”punainen on lippuvaate niin kun isäin ollut on, alla sen nyt astukaatte, siitä voiman, ponnen saate” ja ”kaikki aatteellesi anna, eespäin lippuasi kannan” ym. Punaiset paidat olivat myös jääneet pois käytöstä. Työväenyhdistyksen tai Nuorten Kotkien jäseniä yhdistävät homogeenisuuden symbolit siis katosivat hiljalleen toinen toisensa jälkeen.

4.4.7. Sekundaariset siteet ja satunnaiset roolit

Ihminen voi tuskin kokonaan elää ihan yksikseen, ilman muita ihmisiä tai vain oman ydinperheensä kanssa. Perinteisten yhteisöllisten siteiden tilalle muodostui hiljalleen uusia sekundaarisia siteitä. Nykypäivän ihmisellä saattaa olla useita erilaisia ja hetkellisiä siteitä toisiin ihmisiin, joilla ei kuitenkaan ole välttämättä mitään tekemistä toistensa kanssa. Nykypäivän siteet ja monet roolit eivät periydy perheestä tai työstä, vaan ne voivat olla melkein pä satunnaisia. Nämä uudenlaiset siteet sitovat jäsentänsä tai tuovat roolin tälle vain tapaamisen (kuten golfin peluun tai shoppailemisen) ajaksi, ne eivät ole kovin pysyviä eivätkä tuota osallistujalleen välttämättä pysyvämpiä yhteisöllisyyden tai yhteenkuuluvaisuuden muotoja. (Väärälä 3/96, s.8 ja Kalela 1986, s.103-106, 141-142, 153-154).

H6: Voi joskus tuntu siltä, että siellä asu (työväentalolla). Joskus tuntu tosiaan, että siellä asu... kyllä voi tuota melkein sanoa, että me melkein asuttiin talolla... että kyllä siellä siis kiinni oli, kyllä.

...

H6: Kun mä itekin ihmettelen sitä, että kuinka mä oon siis jaksanut silloin tenavat raa-hata mukana ja joka kissanristiäisiin sinne mennä (työväentalolle) ja touhuta...

Vanhat aktiivit viettivät ennen huomattavia aikoja työväentalolla. He arvioivat talolla kuluneen aikaa aktiivisimpina aikoina yhteensä noin vuorokauden verran viikossa. Etenkin talon rakennus- ja remonttiaikoina siellä oltiin kaikki vapaa-ajat. Nykyään aktiivit viettävät talolla keskimäärin tunnin-pari viikossa. Monesti hekin ovat olleet ennen, etenkin tanssiaikoina, hieman enemmänkin työväentalolla.

Vanhat ja uudet aktiivit ovat siis saaneet käyttöönsä paljon vapaata aikaa, joka vietettiin ennen työväentalolla. Useimmat haastatellut käyttävät tämän vapautuneen lisäajan perheen ja kodin piirissä. Huomattavaa on, että vanhat aktiivit ovat irtautuneet melkein pä kaikesta työväenaatteellisesta toiminnasta. Uudet aktiivit saattavat kyllä käyttää vielä isonkin osan vapaa-ajastaan aatteellisiin ja poliittisiin harrasteisiin mm. erilaisissa johtokunnissa ja lautakunnissa. Muutamat haastatellut harrastavat paljon yksinään, ilman minikäänlaista harrasteen ympärille kehittyntä yhteisöä tai yhteen kokoontumista. Jotkut kuuluvat harrastepiireihin, jotka kokoontuivat esimerkiksi viikoittain. Harrastepiirin ih-

misiä yhdistää siis kiinnostus samaan harrastukseen, mutta ei välttämättä mikään muu asia kuten poliittinen ajattelu, arvot, tausta, työ, koulutus tai luokka-asema.

5. RAPAUTUMISEN TILASTA EHEYTYMISEEN, UUSIUTUMISEN VAATI- MUS

5.1. Tosiasioita

H5: No tietysti sekin, että meillä jäsenistö on aika vanhaa, se yks syy (miksei enää osallistuta). En mä sitä sano, etteivätkö osallistu kokoukseen, mutta mutta...

H6: Ja sitten ne toverit, jotka ovat vielä paikanpäällä, niin niitä on melkein lähtenyt sillä viisii pois että en mä, meidänkään yhdistyksestä ei oo niin paljon eronnut. Mutta se on tuo, tämä tämä luonnollinen poistuma, joka on tehnyt sen, saanut aikaan.

Palosaaren työväenyhdistyksen jäsenmäärä on pudonnut huippuajoista, parin kymmenen vuoden takaa melkein kolmasosaan. Samoin koko puolueen eli SDP:n jäsenmäärä on pudonnut parissakymmenessä vuodessa lähes puoleen ja jäsenten keski-ikä on kohonnut 58 vuoteen. Varsinaisesti puolueesta eronneita on vähän. Osa poistuneista jäsenistä on kuollut ja osa on jättänyt jäsenmaksunsa maksamatta ja tämän vuoksi erotettu. Huomioitavaa on, että uudetkin jäsenet ovat usein vähintään keski-ikäisiä. Jäsenkato ei ole kuitenkaan vain Palosaaren työväenyhdistyksen tai emäpuolueen ongelma, sillä samaa tahtia ovat vähentyneet myös Vasemmistoliiton, Kokoomuksen ja Keskustan jäsenmäärät. (Demari 21.2.97, s.32 ja Demari 15.1.01, s.9-11).

Työväenyhdistys tai työväenyhteisö alkaa heikentyessään murentua sen reuna-alueilta eli rivijäsenistä. Nämä käyvät harvoin yhteisissä tilaisuuksissa eivätkä ole kiinnostuneita ottamaan vastaan luottamustehtäviä. Rivijäsenet eivät välttämättä tunne riittävän vahvaa yhteenkuuluvaisuutta tai solidaarisuutta yhdistystä ja sen yhteisön muita jäseniä kohtaan, eivätkä näin ollen ole myöskään kovin kiinnittyneitä näihin. (Kalela 1986, s.111-112 ja Havuaho 1982, s.41 ja Ilmonen 2/89, s.114). Tällä tavoin on siis käynyt myös Palosaaren työväenyhdistyksessä. Vanhojen ja uusien aktiivien väliltä näyttää puuttuvan yhteenkuuluvaisuuden ja tuttuuden tunne.

Työväestön homogeenisuus tai työväenyhdistyksen jäsenten homogeenisuus näyttävät olevan menneiden talvien lumia. Suomi on kohdannut rajun rakennemuutoksen ja elintason kohoamisen. Selväraja- ja säätyläiset luokat ovat mennyttä elämää, kuten myös pe-

rintainen, paikallinen kiinteys ja yhteisöllisyys. Palosaari on muuttunut nuoren ja keski-ikäisen työväestön kaupunginosasta opiskelijoiden ja vanhusten kaupunginosaksi. Kaikki entiset teollisuuslaitokset on siellä suljettu. Alkuaikoina monet Palosaaren työväenyhdistyksen jäsenet työskentelivät näissä tehtaissa ja asuivat Palosaarella. Nykyään yhdistyksen jäsenet työskentelevät ja asuvat joka puolella Vaasan kaupunkia. Palosaaren yhdistys ei siis koostu enää vain palosaarelaisista. (vrt. Väättäinen 1978, s.104-105). Yhteiskunnallisesti ja paikallisesti muuttuneet tosiasiat ovat väistämättä vaikuttaneet työväenyhdistyksen toiminnan ja työväenyhteisöllisyyden murenemiseen. Ongelmana on, miten tämän päivän ihmiset ensinnäkin saadaan mukaan työväenyhdistyksen toimintaan ja toiseksi miten heidän välilleen saadaan luotua kiinteä toiminnallinen yhteisö. Tai onko tähän enää tarvettakaan?

5.2. Liikkeen elinkaari

On esitetty väite, jonka mukaan jälkiteollisessa yhteiskunnassa syntyy eräänlainen kylästäymispiste, jonka aikana hylätään vanhoja organisaatioita ja liikkeitä ja haetaan tilalle uusia, tuoreita liikkeitä. Vanhasta liikkeestä tulee kiinnostamaton tai sitä ei enää tarvita uudenaikaisessa yhteiskunnassa. (Ilmonen & Siisiäinen 1998, s.7).

Hynynen taas korostaa, että ideologiat, aatteet tai niistä syntyneet liikkeet kuolevat harvoin kokonaan. Ne voivat kuitenkin olla pitkiäkin aikoja pois muodista tai yhteiskunnallisesti vähemmän tärkeitä, tarvittavia tai kiinnostavia. Aaltoliikkeen tavoin ne vuorotellen ehtyvät ja virkistyvät. Hynynen mielestä 70-luvun loppu ja 80-luku oli yleismaailmallisesti ehtymisen kautta poliittisissa ja aatteellisissa liikkeissä. (Hynynen 1989, s.9,13).

Ilmonen näkee liikkeen elinkaareissa useampiakin jaksoja kun vain ehtymisen ja virkistymisen. Hän puhuu erityisesti liikkeen elinkaaresta, mutta laajentaisin sen kuvaamaan myös esimerkiksi yksittäisen työväenyhdistyksen (kuten Palosaaren työväenyhdistyksen) elinkaarta. Ilmonen mukaan liike (tai esim. paikallinen työväenyhdistys) elää perustamisensa jälkeen ensiksi alkuhapuilon kautta, jolloin tavoitteet, toimintatavat ja -muodot ovat vielä hakusessa. Palosaaren työväenyhdistyksessä jouduttiin alkuhapuilon aikana taistelemaan useampaan otteeseen yhdistyksen aatteellisesta ja poliittisesta kodista. Alkuhapuilon jälkeen liike siirtyy vahvan mobilisaation kauteen. Näin tapahtui myös Palosaaren työväenyhdistyksessä, kun oman työväentalon rakentaminen ja sen jälkeinen aika

herättivät jäsenissä valtavan innostuksen ja aktiivisuuden aallon. Kolmannessa vaiheessa liikkeestä tulee vakiintunut ja institutionalisoitunut. Myös Palosaaren työväenyhdistyksestä kasvoi hiljalleen toiminnallisesti vakiintunut ja taloudellisesti vakaa organisaatio ja monien mielestä hyvinkin pysyvä instituutio. Neljännessä, mutta ei välttämättä viimeisessä vaiheessa liike rapautuu tai kuluu, se ei enää vastaa yhteiskunnan nykytilaa ja sen tavoitteet ovat toteutuneet tai hämärtyneet. Näin voidaan ajatella käyneen myös Palosaaren työväenyhdistykselle. Sen perinteinen työväenyhteisö ja yhdistystoiminta ovat rapautuneet yhteiskunnallisten ehtojen ja olosuhteiden muuttuessa. Rapautuminen on Ilmosen mukaan seurausta siitä, että yhdistys ei ole pysynyt yhteiskunnan ripeässä muutosvauhdissa tarpeeksi hyvin mukana, se on ajautunut jälkijunaan. (Ilmonen 1998, s.22).

Elinkaari on siis kaari, ei jana. Kaaren voi ajatella pyöreäksi viivaksi, jolla ei ole varsinaista loppua, koska se alkaa aina vain uudestaan ja uudestaan. Liikkeen rapautuminen ei ole siis välttämättä kaiken loppu, kuolema. (Ilmonen 1998, s.22). Vanhat liikkeet (tai yhdistykset) voivat joskus talvehtia eli olla talviuudessa tai –horroksessa. Liikkeen on ollut joskus jopa pakko vaipua talvehtimistilaan, kun esimerkiksi kommunistinen liike oli kielletty Suomessa viime vuosisadan alkupuoliskolla. Kielto on nk. poliittinen mahdollisuusrakenne, joka tässä tapauksessa esti liikkeen toimimisen. Poliittinen mahdollisuusrakenne syntyy myös silloin, kun jollekin liikkeelle on selvää tilausta tai nostetta yhteiskunnassa. Palosaaren työväenyhdistyksenkin elinkaari voi siis jatkua, viimeistään silloin kun poliittinen mahdollisuusrakenne muuttuu sille positiiviseksi. Yhdistys voi toki itsekin yrittää vaikuttaa omaan jatkuvuuteensa, kuten jo aiemmin on tullut esille, esim. ylläpitämällä sosiaalisia siteitä ja verkostoja, joiden varaan yhdistys ja yhteisö ennen kaikkea rakentuvat. (Ilmonen & Siisiäinen 1998, s.10-11).

5.3. Uusiutuminen on hengissä pysymisen ehto

Yhteiskunnallisen liikkeen (tai yhdistyksen) voisi siis ajatella kehittyvän ja taantuvan siis tietyn elinkaaren mukaan. Elinkaaren päässä työväenyhdistystä ja sen työväenkulttuuria ja työväenyhteisöä kohtaa mureneminen ja / tai talvehtiminen. Välttääkseen täydellisen kuihtumisen ja säilyttääkseen jatkuvuutensa niiden tulee sitkeän toiminnan lisäksi pysyä yhteiskunnallisessa muutosliikkeessä mukana. Ympärillä tapahtuneet toimintaympäristön ja toimintaehtojen muutokset on otettava huomioon. Ilmosen mukaan olemassaolo jatkuu ja saadaan uusia jäseniä eli lyhyesti sanottuna säilytetään mobilisaatiokyky, mikäli liike

tai yhdistys pystyy osoittamaan itselleen selkeän identiteetin. Lisäksi sen tulee pystyä muodostamaan ja ylläpitämään sosiaalisia vuorovaikutusverkostoja jäsenten välillä. (Ilmonen 2/89, s.109 ja Ilmonen 1998, s.16). Hengissä säilymisen avaimia ovat siis jatkuva kriittinen itse arviointi ja toimintatapojen uusintaminen.

Suomalaisen työväenliikkeen tai –yhdistyksen tai – kulttuurin on väitetty jääneen jälkeä muutoksen tahdista (mm. Toiviainen 1979, s.121). Vuonna 1987 Helsingin puoluekokouksessa uusitussa SDP:n periaateohjelmassa huomioidaan maailman muuttuminen. Ohjelmassa korostetaan liikkeen muutoksen ja uusiutumisen välttämättömyyttä useaan kertaan. ”Elävä yhteys ihmisten arkeen ja...edellyttävät sosialidemokraattiselta liikkeeltä avoimuutta ja uudistuskykyä”. Yhteiskunnallisista ongelmista huomioidaan erityisesti köyhyys tai syrjäytyminen, joka on muuttunut kokonaista luokkaa ja ryhmää yhdistävästä tekijästä joitakin yksilöitä ja väliinputoajia koskevaksi tekijäksi. Köyhyys on muuttunut, mutta se ei ole kuitenkaan hävinnyt mihinkään. (Hynynen 1989, s.121-129).

5.4. Tarvitaanko sos.dem. työväenliikettä ja työväenyhdistystä vielä?

H6: ...Ja sitten jos nyt ajatellaan, että miksi ei niin kun demarien toimintaan niin, enkä mä nyt, tietysti se on varmasti joka puolueessa samanlainen kato, mutta puolueet on liian tasapäistyneitä. Että niin ei näillä oo enää niin kun, siis ottaa niin kun kenenkä puolueen ja kuuntelee niitten puheita, niin nehän on kaikki samanlaisia.

K: Kaikki puhuu samaa.

H6: Niin.

K: Et semmonen oma selkeä identiteetti puuttuu?

H6: Se puuttuu täysin.

H6: Että niin kun kattoo noita päätöksiä, mitä poliitikot sitten tekee, niin ne on kompromisseja. Ne ei oo aina välttämättä ollenkaan niin kun, tietysti kompromissejakin jossakin vaiheessa tarvitaan, mutta että niin kun ne tärkeät mitkä on aikanaan asetettu, niin ne on niin kun hämärtynyt että niitä ei enää sillä lailla oo.

H5: Voi sanoa, että itekin joskus tuntuu että sanosin suoraan että tylsää olla demari, kun on jotakin oikein negatiivista tapahtunut niin kun tiedotusvälineissä ja tämmösiä tapahtumia, niin silloin ajattelee, että voi hyvä ihme kaikkea meitäkin tähän liikkeeseen kuuluu.

H2: ...kun ne kuulis vain, että kuka on puolueen puheenjohtaja, niin ei ne enää sen jälkeen olis enää innostuneita ollenkaan.

K: Niin että ne kattoo sitä julkisuuskuvaa sitten enemmän?

H2: Niin, että minkälaista porukkaa siellä on.

Joidenkin haastateltujen mielestä sosialidemokraattisen puolueen identiteetti on tänä päivänä jotenkin himmeä tai epätarkka. Puolueen tavoitteet tai päämäärät eivät ole selkeästi nähtävissä eivätkä ne erotu riittävästi muiden puolueiden vastaavista. Jatkuva kompromissien teko tasapäistää puolueita ja saa näyttämään ne ihmisten mielissä liian samanlaisilta. Tasalaatuisesta ”puoluemassasta” ei ole helppo löytää itselleen mielenkiinnon ja samaistumisen kohdetta. Puolueen kuva siis vaikuttaa siihen, miten paikalliset työväenyhdistykset ja yhteisöt saavat uusia jäseniä.

H6: Ihmisillä on liian hyvä olla. Niillä on liian hyvät olot kaikilla.

H5: Ehkä se on että tänä päivänä niin meillä on aika hyvä yhteiskunnan tuki kaikella tapaa. Että se, että niitä niitä etuuksia ei enää tarvitse niin kun työväenyhdistysten kautta hakea tai tai viedä niitä asioita eteenpäin. Niitä on monta muuta kanavaa niin mä ajattelisin että

K: Tarkotaksä sitä, että työväenyhdistys on jotenkin saavuttanut suurimman osan niistä tavoitteistaan mitä sillä on ollut vai että on tullut muita kanavia missä...?

H5: Mun mielestä on saavuttanutkin aika paljon, kun ajattelee mitä asioita on saatu aikaan...

H1: Menneet kunnallisvaalit olivat Vaasakin aika onnettomat, ihan suoraan sanottuna. Se on tuollanen paikka kun Ristinummi oli vissiin heikoimpia äänestyspisteitä. Ja Ristinummi on uudelleen rakennettu uus asumisalue, siellä on kaikki uutta, siellä on nämä hoitopaikat ja muut uutta, niin ne vissiin aivan tuntuu niin ettei ne tartte enää mitään. Et ne on kaikki on nyt jo.

K: Joo. Niin et ne tykkää et kaikki on, on mitä tarvitaan.

H1: Niin.

H1: ...ja varsinkin nuoret, kun ne huomaa sen, että ei se leipä ookaan niin kirkas eikä se rahansaanti ookaan niin kirkas niin kun oli meikäläinen, kun oli että helposti porkkanavarkaisiin meni, että sai jotain syötävää.

Sosialidemokraattinen puolue on saavuttanut suurin piirtein kaiken, jonka se asetti tavoitteekseen Forssan kokouksessa v.1903 tehdyssä periaateohjelmassa. Kun hyvinvointivaltio saatiin rakennettua ja sille siirrettiin suurelta osin myös solidaarisuuden tehtävä, tehtiin samalla ikään kuin puolueen päämäärät tyhjiksi. Solidaarisuuden liittäminen hyvinvointivaltion tehtäväksi ja yleinen tasa-arvon lisääntyminen yhteiskunnassa murensivat siis työväenliikkeen ideaa ja ydintä. (Lindén 1997, s.6 ja Hynynen 1898, s.6-9 ja Ilmonen 1998, s.36 ja Kalela 1986, s.8-9, 103-106).

Haastateltujen mielestä ihmisillä menee nykyään niin hyvin, etteivät he enää näe mitään suurempaa parannettavaa yhteiskunnassa. Nykypäivän ihminen ei joudu kärsimään varsinaista nälkää tai kurjuutta, koska yhteiskunnan tukiverkko pitää häntä pinnalla. ”Liian hyvät oltavat”, saavutetut edut passivoittavat ihmisiä. Ei nähdä sitä, että kaikilla ei kuitenkaan mene nytkään hyvin tai että itselläkin voi joskus mennä vielä huonosti. Hyvinvointia pidetään ikään kuin itsestään selvyytenä.

K: Ootko sitä mieltä että tämmöstä työväen yhteistoimintaa tai työväenyhdistystoimintaa vielä tarvitaan tänä päivänä?

H5: Kyllä.

K: Mihän sitä tarvitaan, mitä asioita ajamaan?

H5: No ehkä nyt sekin tietenkään, nythän mulla on niin lähellä tämä, että kun on näitä omia työväentaloja niin kun meilläkin nyt Palosaarella... niin et me saatat se säilytettyä... sehän on kohta menetetty kulttuuri jossei jotakin niin kun säilytetä...

K: Joo, niin että perinteiden vaalimiseksi?

H5: No sitäkin.

K: Ja sit ihan että onko jotakin sellasia asioita yhteiskunnassa mihin niin kun, mitä ajamaan tarvitaan erityisesti työväenliikettä?

H5: No mun mielestä on vielä.

K: Mitä asioita ne olis?

H5: Edelleenkin mä sanon, vaikka vaikka tuota meillä on hyvä sosiaaliturva ja kaikki tämmöset niin, meillä on huonosti voivia ihmisiä tänä päivänä ja mä ajattelin, että ne pitäis olla justiin meidän, me sosialidemokraatit jotka välitettäs ja kannettas niistä huolta.

K: Tarvitaanko sun mielestä tänä päivänä vielä työväenyhdistystä tai työväen tämmöstä yhteistoimintaa?

H3: Ehdottomasti!

...

K: Mitkä asiat yhteiskunnassa vois olla vielä sellasia joihin tarvitaan erityisesti sosialidemokratiaa?

H3: Nimenomaan ton sosiaalipolitiikan toiminnan lisäämiseksi ja kohentamiseksi ja hoitamiseksi.

K: Et siellä sosiaaliturvan ja sosiaalipolitiikan alalla ei ole vielä kaikki hyvin?

H3: No koko ajan kehitty maailman meno ja sitä mukaan pitää kehittää sosiaalisia juttuja kans, ei siitä mihkään pääse. Ja niistähän nimenomaan työväestön on pidettävä huoli.

...

H3: ...ja nimenomaan nuorille nuorille asumisjutut on tärkeitä...pitäs heti saada nuorille kunnon asunnot...

H3: Ja nimenomaanhan tuo työttömyys on nyt yks asia, joka on kauhea juttu nuorille...kyllä se on, kyllä se on niin monelle nuorelle niin paha juttu, juttu, kun pitäis alata rakentaa perhettä ja tällasta ja mistään ei oo mitään tietookaan työttömänä ja. Se on niin vaikea juttu hoitaakin tuo että. Mutta siinähän sitä tarvittas, siinähän sitä tarvittas justiin nimenomaan sosialidemokraatteja.

H6: ...sanotaan on paljon työttömyyttä, että joka ei oo itestä kiinni. Niin jotenkin pitäis vähän niin kun puolueen ryhdistäytyä ja tehdä jotain tosissansa... niin kun sanotaan ja mitä nyt on ymmärtänyt niin se on kauheinta mitä elämässä voi olla ihmisellä on työttömyys. Koska niin kuitenkin, siitähän tota niin ihmisen se perusturvallisuus rakentuu, siitä että on työtä.

K: Ja se olis niin kun erityisesti sitä sosialidemokraattien asiaa tai pitäis olla?

H6: Kyllä mun mielestä niin pitäis olla. Ainakin niitten tärkeimmästä päästä.

K: Tarvitaanko sun mielestä tämmöstä työväen yhteistoimintaa tai työväenyhdistystä tänä päivänä vielä?

H4: Kyllä niitä ehdottomasti tarvitaan.

K: Mitkä olis ne asiat mihin, mihin tuota työväenyhdistystä tarvitaan tänä päivänä? Mitä asioita ajamaan?

H4: No lähinnä näitä kunnallispolitiikassa ja tuota tuossakin terveyspalveluiden parantamista ajatellaan, eläkeläisten asioita kunnallispolitiikassa ja sitten valtion, valtion suuntaan eduskunnan, Vaasastakin on eduskunnassa, niin heihin olla aktiivisesti yhteydessä ja valtakunnan lainsäädäntöön ehdottaa parannuksia.

...

K: Eli tällasiin paikallisiin, paikallisiin asioihin vaikuttaa, mutta sitten myös edustajien kautta

H4: Joo, myös valtakunnallisiin asioihin, mutta enemmän mä olisin sitä mieltä, että enemmän pitäis vaikuttaa näihin paikallisiin, kunnallisiin päättäjiin.

K: Mitä tuota, minkälaisia asioita sitten on vielä mihin työväenliikettä tarvitaan? Mitä asioita ajamaan?

H1: No kyllä työväenliikettä tarvitaan ajamaan vielä näitä asioita, koska sä tiedät että tänä päivänä omistava puolue haluaa aivan isomman, jos siis tänäkin päivänä sanotaan annetaan tämä sokeripaketti, niin se haluaa seuraavalla kertaa kaks sokeripakettia. Ja sitten taas kolme. Ja aina se on otettava jostakin pois. Työläiselle ei tahdottaisi antaa mitään.

K: Eli puolustamaan työläisen oikeuksia?

H1: Etuuksia, just.

Kaikkien haastateltujen mukaan työväenliikettä ja työväenyhdistystoimintaa tarvitaan vielä tänäkin päivänä. Se mihin niitä tarvitaan, mitä asiaa ajamaan, vaihteli kuitenkin hieman vastaajasta riippuen. Erilaiset sosiaalipoliittiset kysymykset, kuten sosiaaliturva, terveyspalvelut, työttömyys ja asuntopoliittikka saivat laajan kannatuksen. Näiden parantaminen nähtiin erityisesti sosialidemokraattisen liikkeen tehtäväksi. Kannatusta saivat myös työväen perinteiden ja kulttuurin vaaliminen sekä työläisten etujen valvonta. Omistavan ryhmän ja työläisten välille nähdään syntyneen yhä syvemmän taloudellisen epätaasa-arvon ja työläisten katsotaan elävän pahassa alustussuhteessa.

Yksi haastateltu korosti, että paikallisen työväenyhdistyksen tulee paneutua etenkin kunnallisten asioiden ajamiseen. Paikallisten, läheisten asioiden katsotaan koskettavan kaikkia ja siksi myös kiinnostavan useimpia ihmisiä edes jollain tavoin. Onkin korostettu, että paikallisen työväenyhdistyksen kannattaa lähteä hakemaan toiminnan oikeutustaan ja tarpeellisuuttaan juuri paikallisista tarpeista ja ongelmista. Oman terveysaseman saaminen Palosaarelle on ollut jo pitkään Palosaaren työväenyhdistyksen tärkeimpiä tavoitteita. Yhteen aikaan otettiin kovasti kantaa Palosaaren vapaa-ajan alueen Mansikkasaaren asuttamista vastaan. Koska yhdistyksen jäsenet ovat tänä päivänä kaikkialta Vaasasta, on mielenkiinto kohdistunut luonnollisesti myös laajemmalle kunnan asioihin. (Pohjalainen 17.9.00, s.3 ja Vaasa Tidning 4/01, s.10).

Uudesta periaateohjelmasta näkee, että sosialidemokratian perimmäiset arvot ovat pysyneet samoina, ne ovat jääneet elämään yhteiskunnan muutoksesta huolimatta.

”Sosialidemokratia on aate, jonka ihanteena ja päämääränä on vapauden, tasa-arvon ja solidaarisuuden yhteiskunta...”. Näillä kolmella saralla riittää periaateohjelman mukaan aina vain parantamista. (Hynynen 1989, s.121). Yhteiskunta ei siis ole vielä valmis periaateohjelman eikä haastateltujen mukaan. Sosialidemokratiaa ja työväenyhdistyksiä katsotaan tarvittavan jatkossakin.

5.5. Katto korkeammalle, seinät leveämmälle

K: Mitkä ne vois olla ne asiat, jotka tänä päivänä sais ihmisen sosialidemokratian piiriin? Millasia ne vois olla ne arvot, mitä niillä ihmisillä on, jotka sitten liittys puolueen ja yhdistyksen piiriin? Millasia sä itse ajattelet, että niiden ihmisten tulis olla? Millä lailla ajattelevia?

H3: No kyllä ne, kyllä ne pitäis olla kaikenlaisen kehittämisen, parempaan suuntaan joka puolella vaikka kuinka hyvin olis asiat...

K: Eli semmonen ihminen, joka olis valmis uudistamaan ja kehittämään yhteiskuntaa?

H3: Nimenomaan.

K: Mitkä ne olis ne asiat, jotka sitten yhdistäs ihmisiä niin kun työväenliikkeen piirissä? ...Mitkä asiat tai arvot on ne mihin niin kun vetoaisit siinä ihmisessä?

H5: No, mun tulee mieleen se KTV:n yks semmonen vaalilause, että huolenpitoa ihmisestä...semmonen välittäminen.

K: Et niin kun välittää muistakin kuin itsestään?

H5: Aivan.

K: Et vaikka itsellä menis hyvin, niin voi tehdä töitä muiden eteen?

H5: Kyllä, se on mun mielipide... mun mielestä tää vanhukset on semmonen asia, että niistä pitäs välittää...se ei oo yksin se, että olis hyvä eläke tai hyvä raha, siihen pitää sisältyä paljon muutakin.

K: Minkälaisia asioita, kerro lisää.

H5: Hmm, ootapas nyt. Jotakin, että heillä olis niin kun virkistystä, muuten että ne otettas huomioon eikä unohdeta laitoksiin. Käydään katsomassa.

K: Oisko joku tämmönen ihmisarvoinen elämä tai kunnioitus vanhempia kohtaan?

H5: Aivan, nimenomaan. Joo, ja sitten että, että heillä olis mahdollisuutta kaiken näköseen justiin virkistäytymiseen, kuntoutukseen, kaikki, kaikkea tämmöstä...

H5: Mä oon sitä mieltä, että me ajatellaan enempi niin kun ihmistä se kun että se raha ei mun mielestä merkitse niin paljon. Et se on se, periaatteet se, se että sillä ihmisellä olis hyvä olla tai että siis sen etu, edun ajaminen.

On sanottu, että Sosialidemokraattisessa puolueessa on katto korkealla ja seinät leveällä. Avoimuus on kaiken a ja o. Jäseneksi kutsutaan puolueohjelman mukaan kaikkia niitä ihmisiä, jotka hyväksyvät puolueen tavoitteet ja perimmäiset arvot. Jäsenen ei tarvitse välttämättä olla liikkeellä oman asemansa parantamiseksi, riittää kun on huolissaan ja kiinnostunut muista ihmisistä. (Hynynen 1989, s.121-129). Haastateltujenkin mukaan sosialidemokratian piiriin voisivat liittyä juuri sellaiset ihmiset, jotka ovat huolissaan muista ihmisistä ja välittävät ja huolehtivat heidän hyvinvoinnistaan. Oman edun tai ”kylmien arvojen” kuten rahan tavoittelua ei pidetä sosialidemokraatille sopivana.

Periaateohjelmassa puhutaan jokaisen kansalaisen oikeudesta inhimilliseen kasvuun. Kalelan mukaan työväenliikkeen oikeutuksen voisi tänä päivänä hakea ihmisarvoisen elämän luomisesta kaikille kansalaisille, siis myöskin syrjäytyneille tai syrjäytetyille. Ihmisarvoisen elämän luomisessa ihmisten oma aktiivisuus, oma tekeminen on tärkeää. (Hynynen 1989, s.121 ja Kalela 1986, s.187). Yksi haastateltu oli Kalelan kanssa samoilla linjoilla. Hänen mielestään juuri sosialidemokratian tai sosialidemokraatin tehtävä on tämän ihmisarvoisen elämän turvaaminen mm. vanhuksille, jotta heitä ei syrjäytettäisi tavallisesta arkipäivästä ja unohdettaisi laitoksiin.

Edellä mainitut sosialidemokratialle sovitettavat arvot ja päämäärät muistuttavat Sosiaalityöntekijäin Liiton eettisiä periaatteita: ihmisarvo, syrjäytymisen poistaminen, itsenäisyys, elämänhallinta ja asiakkaan osallisuus (Sostl:n kalenteri 2001, s.4). Kalela vaatii, että nyt pitäisi peräänkuuluttaa ennen kaikkea työssäkäyvien huolta ja vastuuta kaikista syrjäytyneistä (Kalela 1986 s.189).

H1: ...Niin mulla olis ensimmäisenä se, että mihkä mä perustaisin oman hommani, eli sellainen henkilö, joka elää siitä, että se hyödyksi käyttää toisten, toisen tekemää työtä ja saa sillä omaisuutta kasvatettua. Se on minusta ns. porvaripuolueen semmonen

K: Riistoa?

H1: Niin semmonen homma. Mutta joka sen työn tekee, niin sen pitäis olla sosialidemokraatteja... ja toinen puolue olis se taikka kolmas puolue olis se maalaisliitto, jotka elää kerta kaikkiaan siitä maataloudesta...

K: Eli periaatteessa kuka tahansa palkansaaja?

H1: Näin on. Joka myy oman työpanoksensa palkasta.

Yhden haastatellun mielestä periaatteessa kaikkien palkansaajien, eli niiden jotka myyvät työpanoksensa rahasta, tulisi olla työväenpuolueen jäseniä, koska se on ainut taho, joka ajaa juuri heidän etujaan. Hänen kärjistetyn näkemyksen mukaan Suomessa tarvittaisiin vain kolme puoluetta: omistavien puolue, maataloudesta elävien puolue ja palkansaajien puolue. Puolueen valinta tapahtuisi henkilön työn ja omistussuhteiden mukaisesti. Tämä ominaisuus yhdistäisi koko heterogeenisen palkansaajajoukon yhteisen, mutta korkean katon alle.

H2: Jos siellä aikoinansa sano mielipiteensä jossain vaiheessa, niin tuota, tai otti kantaa johonkin asiaan, joka ei kelvannut, esim. (silloinen kunnallinen luottamushenkilö) ja sitten yhen kerran kokouksessa sitten tuota kyselin jostakin asiasta, niin niin tuota (ed. mainittu henkilö) sanoi, että sinäkin oot täällä aina naputtamassa. Niin ei se oo mikään mukavaa. Jos jotakin asiaa kysyy, niin sanotaan että se on naputtamista eli

K: Sehän juur on yhteyshenkilö siellä, jonka pitäis kuunnella.

H2: Senhän pitäis hyvin auliisti kertoa kaikki asiat ja kuunnella mitä muilla on sanottavaa, mutta ei.

Yhteiskunnan muutoksen ymmärtäminen tulee periaateohjelmassa esille erilaisuuden ylistämisessä rikkaudeksi ja voimavaraksi. Puolueen jäseneksi tullaan nykyään hyvinkin erilaisten elämäkokemusten kautta ja erilaisista taustoista. Sosialidemokratian piirissä tulisi ohjelman mukaan hyväksyä ja sallia kaikenlaisten henkilökohtaisten vakaumusten, kuten uskonnon, erilaisuus ja kirjo. Sos. dem. Nuorten rintamerkkikin sen osoittaa: ”Kaikki erilaisia, kaikki samanarvoisia”. Paikallisen työväenyhdistyksen ja työväentalon toivotaan olevan sellainen paikka, jonka katon alla ja seinien suojissa tulisi voida vapaasti ja kriittisestikin esittää mielipiteensä ja ehdotuksensa. Myös uudet jäsenet uskaltavat helpommin juuri avoimen yhdistyksen toimintaan (Hynynen 1989, s.48-49, 128-129 ja Ilmonen 1989, s.109 ja Demari 15.1.01, s.9 ja Uutispäivä Demari 8.10.01, s.8-9). Joskus erilaisten mielipiteiden ja ajatusten esittämistä on saatettu pitää pelottavana ja uhkaavana, minkä vuoksi niiden esittäjä yritettiin vaientaa tai jopa erottaa yhdistyksestä. Tämä ei tietenkään tuntunut mukavalta erilaisen mielipiteen esittäjästä, joka katsoi olevansa vain kiinnostunut asioista. Tämän päivän työväenyhdistys joutuu kohtaamaan erilaisten mielipiteiden lisäksi myös jäsenten etnisen ja kielellisen erilaisuuden. Viime kunnallisvaaleissa Vaasassa sosialidemokraatitkin saivat listalleen kaksi maahanmuuttajataustaista ehdokasta.

Tänä päivänä saattaa olla jopa helpompi tulla uutena mukaan yhdistyksen toimintaan, koska vanhat sosiaaliset verkostot ja yhteenliittymät ovat rapautuneet. Yhteisöllisyyden mureneminen lienee murentanut myös niitä rajoja, joilla määritetään ketkä juuri tähän yhteisöön ja yhdistykseen voivat kuulua. Tämän päivän yhteiskunnassa ei pystytä enää osoittamaan yhtä oikeaa syntymätaustaa tai tapaa tulla sosialidemokraatiksi. Myös ajatukset puolueen ja työväenyhdistysten tavoitteista ja arvoista vaihtelevat, kuten haastateltujenkin mielipiteet osoittivat. Perinteisen työväenyhteisöllisyyden murenemisen toivoisi siis tuoneen mukanaan myös positiivisia asioita: väljyyttä, avoimuutta ja erilaisuuden sietokykyä.

5.6. Näkyminen ja esittäytyminen, avoimuus

K: Luuletko, että sieltä sitten poikisi ehkä uusia jäseniä (avoimista tilaisuuksista)?

H5: Mun mielestä siinä pitäis olla se semmonen... että ne kokee ja näkee, että ai että näähän on ihan mahtavia tilaisuuksia, noi demaritan on ihan hyviä ihmisiä, että kyllä mä vois in ni in kun samastua heihin.

Paikalliselta yhdistykseltä odotetaan selkeää ja samaistumiseen houkuttelevaa identiteettiä. Yhdistyksen periaatteellisia arvoja ja käytännön läheisiä tavoitteita täytyy kuitenkin tuoda tunnetuksi, esitellä, mainostaa ja tiedottaa. Esittelyn päämääränä on, että edes joku-
nen uusi ihminen samaistaisi itsensä yhdistyksen tai yhteisön identiteetin kanssa ja tulisi mukaan toimintaan. Julkisuus kertonee samalla yhdistyksen ja yhteisön avoimuudesta ja saattaa näin rohkaista epävarmaa henkilöä osallistumaan. (Kalela 1981, s.423-424 ja Kalela 1986, s.175).

H4: ... Mutta voi olla, että tuota tiedottaminen ei oo tarpeeksi tehokasta, että se on lähinnä semmosin hiirenkorkusin kirjaimin Uudes Vaasalaises tai Pohjalaises vaan... olis ehkä syytä tuota kerta pari vuodessa niin vähän isomminkin kirjaimin jossakin ilmaisjakelehdissä lyhyesti kertoa toiminnasta ja kehottaa tulemaan.

K: Niin että keitä ollaan?

H4: Joo.

K: Miten sitten sitä vietäs niin kun eteenpäin tätä tietoa, että on tämmönen talo ja tämmönen juttu?

H1: Niin, kyllä minä oon sitä mieltä, että meidän tulisi vähän mainostaa sitä ja

K: Missä?

H1: Niin vähän tällä viisii no se mainostaminen oli vähän ikävä sana, mutta tällasia tilaisuuksia kun oli tuolla viime vappuna, meillä oli Paavo Lipponen ja niin pois päin ja porukkaa aivan sali täynnä, sellasia tilaisuuksia meidän pitäis.

K: Että sais sitten niin kun lehtijuttuja aikaan?

H1: Näin on, siitä lehtijuttuja.

K: Ilmasta mainosta?

H1: (myöntelee)

H3: Joo, siis (avoimia) tilaisuuksia siinä mielessä, että ne, ne tuo, ne tuo yhdistykseen uusia jäseniä ja, ja, ja siinä saadaan tuota yhdistystä aina jollakin tavalla esille, vaikka siinä aihe olis aivan toisenlainen. Jos siinä olis sanotaan jotakin kunnallistekniikkaakin tuota julki tai jotakin muuta paikallisia, paikallisia olosuhteita, niin siinä samalla tulee aina, aina tulee tuota, niin jos niin kun jäseniäkin halutaan kalastaa tai jotakin muuta.

Siinä voidaan kylmästi yhdistyksen puheenjohtajakin vois tulla mainitsemaan, että tätä kautta me voidaan vaikuttaa...

K: Mut et sä ehdotit tällöisiä poliittisia tai yhteiskunnallisia tilaisuuksia, jossa olis ajan-kohtaisia teemoja ja, ja ilmeisesti, haluaisitko että niihin osallistuis sitten jäsenet tai myös rivijäsenet tai sitten myös muita ihmisiä?

H5: Kyllä. Aivan, aivan muitakin. Se vaan, että se ois se, se jotenkin tulis se imago tai se maine, että taas on Palosaaren työväentalolla tällöinen... että vois sanoa, että jaaha taas siellä työväentalolla on jokin tilaisuus, että mentäskös sinne kuunteleen...

Haastatellut toivoivat Palosaaren työväenyhdistyksen pitävän enemmän ääntä itsestään ja kuuluvan ja näkyvän paremmin eri tiedotusvälineissä sekä mm. järjestämällä enemmän kaikille avoimia tilaisuuksia. Yhdistyksen toimintaa ja tavoitteita voisi esimerkiksi esitellä lehdissä parisen kertaa vuodessa. Erilaisia tapahtumia pitäisi heidän mielestään mainostaa näkyvämmiin, ja niistä tulisi saada lehtijuttujakin aikaiseksi. Erilaisia avoimia tilaisuuksia tulisi mainostaa erityisesti kaikille avoimina. Avoimilla tilaisuuksilla ja julkisuudessa näkymisellä voitaisiin haastateltujen mukaan saada lisää osallistujia ja jäseniä, mutta samalla niiden avulla rakennettaisiin aiemmin mainittua positiivista ja samaistumiseen houkuttelevaa identiteettiä.

H4: Mutta tuolla nyt on vissiin jonkun verran ollut tuota torillakin ollut Palosaarella kun on ne toripäivätkin, siellä on kyllä käynyt ahkeraan väkeä yhdistyksen pisteessä.

K: Joo, et ehkä niin kun mennä sieltä talosta ulos esittäytymään?

H4: Talosta ulos, joo. Että monelle saattaa olla melko korkea kynnyks tulla siitä (työväentalon) ovesta sisälle.

Yhden haastatellun mukaan yhdistyksen tulisi lähteä myös konkreettisesti ulos esittäytymään. Työväenyhdistys voisi osallistua säännöllisesti erilaisiin yleisötapahtumiin, joita mm. Palosaaren torillakin parisen kertaa vuodessa järjestetään. Mentäisiin siis ihmisten pariin näyttäytymään ja ”olemaan saatavilla” eikä vain odotettaisi heidän saapuvan työväentalolle. Vieraan ihmisen saattaa olla helpompikin tutustua uuteen asiaan ja uusiin ihmisiin ei kenenkään maalla.

H6: ...johtokunta edes pitäis kokoukset siellä verhot auki. Niin sekin lisäis jo kiinnostusta, että hei että mikäs tuo on. Että, mutta, kun tosiaan verhot kiinni, niin ei edes ihmiset nää sinne sisälle...

Yhden haastatellun mielestä mielenkiinto työväenyhdistystä ja – taloa kohtaan saattaa joillakin herätä jo senkin pienen asian avulla, että työväentalolla pidettäisiin verhot auki ja kaikki tapahtumat järjestettäisiin talon alakerrassa suurten ikkunoiden takana täydessä valaistuksessa. Johtokunnan kokoukset on tavattu pitää työväentalon yläkerrassa, ikkunattomassa huoneessa, mutta tällä yksinkertaisella muutoksella työväentalo saisi heti lisää näkyvyyttä ja avoimuutta.

H4: ... mulla on semmonen kuva, että varmin konsti on yrittää semmosia, jotka aktiivisesti on työelämässä, niin kun työpaikoilta yrittää houkuttaa jäseniä.

K: Kehtaisitko mennä, uskaltaisitko mennä jutteleen työkaverille (yhdistyksen jäsenyydestä)?

H5: Miksen vois sanoa. Kyllä mä uskallan. Ei se siitä ei oo kiinni. Mutta en ehkä niin kuiteskaan näin meidän kahvihuoneessa, meitäkin on (suurehko luku), vaan et mä puhuisin niin kun nyt mä puhuisin sulle, että henkilökohtaisia keskusteluja. Sitä kautta niin kun pystyisin niin kun perustelemaan sen, että miksi ja että nyt me tarvittas tuota nuoria, nuorehkoja uusia jäseniä.

H1: No niitähän on tietysti sellasia mahdollisuuksia, että työpaikoilla puhuis politiikkaa... mun pitäis kattoa, että kenellekä mä meen sanomaan. Niin se on jo yks kynnyks siinä. Ettei sekään oo niin yksinkertasta.

K: Mut sä voisit mennä, jos sä tietäisit et se on niin vähän, ajattelee, ajattelee samalla lailla?

H1: Niin, niin, ja tiedän että se ei oo jäsen.

Monet haastatellut mainitsivat yhden vanhan, mutta hyväksi todetun keinon näkyä ja hankkia uusia jäseniä yhdistykseen tai osallistujia tapahtumiin. Heidän mielestään nykyjäsenten tulisi tänäkin päivänä puhua tutuilleen (esimerkiksi työpaikalla) työväenliikkeen tärkeydestä ja houkutella heitä mukaan työväenyhteisön toimintaan. Henkilökohtaisen kontaktin avulla pystyttäisiin kaikista parhaiten perustelemaan osallistumisen tärkeys ja

hyödyllisyys. Jotkut huomauttivat, että jäsenen kannattaa kuitenkin ensin hienotunteisesti kuulostella ja tunnustella tuttujaan, että keille kannattaisi puhua eli ketkä voisivat olla potentiaalisia sosialidemokratian kannattajia ja vaikuttamiseen halukkaita.

5.7. Osallistumisen mahdollisuus tilaisuuksien kirjossa

H5: Mun mielestä itsessään tää kokoustoiminta ei enää, ei oo oikeastaan pitkään aikaan enää sillä tavalla kiinnostanut. Mutta kuitenkin nuo sääntömääräiset nyt on pakko pitää...

K: Millasia ne olis ne poliittiset tilaisuudet?

H1: Minusta siellä olis tällasia jotain ministereitä ja, ja näitä olis käymässä aina silloin tällöin täällä Vaasaskin ja... minusta se olis kelle tahansa, silloin tulis ihmisiä paljon ja siinä vois tehdä propagandaakin siinä jonkun verran.

H5: ...Mutta tämmöset ajankohtaiset tai mä ajattelisin, että ajankohtaiset teemat, unohtamatta sitten kuitenkaan sitä, että sitä pitää olla semmosta hauskaakin, hauskaa ja

K: Mitäs ne olis ne viihteelliset toiminnot sitten?

H5: No tietysti, nyt mä edelleenkin sitä, et se joulujuhla ja puurot ja sopat varmahan tulee tänäkin jouluna taas. Ja, no en tiedä se vappujuhla. Se on nyt kuitenkin ollut työväentalolla kuinkahan monta vuotta se on ollut. Voihan se olla, että se jää, jää pois, jos se jää torille, muttei se välttämättä tarttis jäädä pois kuitenkaan työväentalolla, voishan se olla että se vetäs kuitenkin.

K: No mitäs miehille vois keksiä muuta (kun kokouksia)?

H1: Niin, no kyllä sitä vois sellasia kokoontumishetkiä olla esim. tikanheittoa ja niin pois päin, että aika kuluis siellä.

K: Vapaata yhdessäoloa?

H1: Niin.

H5: Mutta tietysti vielä sitä me ei oo kokeiltu, että sekin voitais tehdä, että tutustuminen johonkin näihin laitoksiin esim. Ruukinkartanoon (vanhainkoti)... se antas varmaan aika paljon ja sinne vois kyllä mielenkiinnosta tulla kuka vaan.

Osallistuminen ja vaikuttaminen sekä yhteisöön mukaan tuleminen muuttuvat sitä helpommaksi mitä enemmän siihen tarjotaan tilaisuuksia. Yksi ihminen tulee mielellään kokoukseen ottamaan kantaa ja lausumaan mielipiteensä, toinen taas inhoaa kokouksia, mutta tulee mielellään avoimiin tilaisuuksiin kuuntelemaan erilaisia esitelmöijä, alustajia tai luennoitsijoita. Kolmas ihminen ei viihdy ollenkaan tällaisissa asiapitoisissa tilaisuuksissa, mutta voisi mielellään jakaa talkoissa kirvesmiehentaitojaan, keittää soppaa tai leipoa pullia. Neljännellä on varttumassa pieni lapsi, jonka hän toivoisi harrastavan muuta kuin tietokoneella pelaamista. Tämä neljäs voisi olla kiinnostunut vetämään lasten kerhoa työväentalolla. Viides odottaa innolla yhdistyksen pikkujouluja ja vappujuhlia, koska siellä näkee tuttuja ja voi vaihtaa kuulumisia. Kuudes tahtoisiko kokoontua silloin tällöin työväentalolle vapaamuotoiseen sauna-, peli- ja jutusteluiltaan.

Haastatellutkin painottivat monipuolisen toiminnan tärkeyttä. Poliittisen tai yhteiskunnallisen toiminnan vastapainoksi toivotaan myös viihteellisempiä, vapaamuotoisempia tilaisuuksia. Yleisestikin on toivottu, että tämän päivän työväenyhdistystoiminnassa sallittaisiin ja hyväksyttäisiin useita erilaisia tapoja osallistua, eikä esimerkiksi kokousta pidettäisi illanviettoa tärkeämpänä ja arvokkaampana (Demari 15.1.01, s.9 ja Uutispäivä Demari 8.10.01, s.8-9).

H6: Olisko joku tomonen kurssien järjestäminen.

K: Millasia kursseja?

H6: Tommosia iltakursseja esimerkiksi ihmisille.

K: Mitä aiheita ne käsittelis?

H6: No ihan, ihan jotain järkeviä. Ihan tämän päivän jopa puusepän hommia tai ruokakursseja. Kato, sä saisit vedettyä niitä ihmisiä vähän eri sorttisia sisälle.

...

H6: ...Kun saa oppimaan ne ihmiset, että ne tulee jonkun tapahtuman ja asian (vuoksi) ... Ja tietysti aina se, että ne voi tehdä itte jotakin, että ne ei istu penkissä ja kuuntele pelkästään.

Yhden haastatellun mielestä yhdistyksen toiminta voisi olla myös osallistujaa hyödyttävää ja aktivoivaa. Talolla voitaisiin järjestää erilaisia käytännön taitojen kursseja, joilla voitaisiin houkutella työväentalolle myös yhdistykseen kuulumattomia ihmisiä. Tällä tavoin he

astuisivat talon kynnyksen yli ja tutustuisivat siihen, minkä jälkeen jotkut voisivat tulla jopa muuhunkin työväenyhdistyksen toimintaan mukaan.

H3: ...tekis jonkun kanssa tuota niin semmosen sopimuksen, että lähettäis yrittään ja tehtäs vaan tuollai, että puolet ja puolet talolle ja puolet (vakiorkesterille, kuten aiemminkin yhdistyksen historiassa)...

K: Niin että se, sä tuota, niihin tansseihin yrittäisit satsata niin kun uudestaan?

H3: Nimenomaan, nimenomaan.

...

H3: Se menis, se menis alussa aika heikoille kummaltakin tietysti... kun sitä jatkuvasti pyörittäis tolla tavalla niin, se on riskin kanssa siinä alussa niin.

K: Niin et sä näet sen siinä sen idean, että kun toiminta on jatkuvaa ja säännöllistä, niin sitten se tuottaa tuloksen?

H3: Näin on. Näin on.

H3: Joo se on, se on tietysti kans (kirpputori), että sitä, sitä ei pitäisi haudata sitä kun sitä kerran alkaa noin yrittään, niin se pitäs, ei se hetkessä tuu. Siinä pitäs olla pitkäjänteisyyttä, niin sekin vois alata pyörimään, siitäkin tulis jotakin aina (rahaa).

Yksi haastateltu peräänkuulutti sitkeyttä ja pitkäjänteisyyttä toiminnassa. Hänen mielestään tilaisuuksia tulisi järjestää uudestaan ja uudestaan, vaikka ne eivät saman tien muodostuisikaan menestykseksi. Monet ihmiset löytävät tapahtuman vasta sen säännöllistyttyä ja vakiinnuttua. Säännöllisellä toiminnalla on paljon merkitystä myös yhteenkuuluvaisuuden ja sosiaalisten suhteiden luomisessa.

K: Mutta sulla ei tuu mieleen nyt, että millasia tilaisuuksia siellä vois järjestää, että saisi ihmisiä? Haluaisitko, että se talo enemmän niin kun avautuis muillekin ihmisille kuin vaan omille jäsenille? Vai onko se tärkeää, että siellä omat jäsenet pyörii?

H2: ...se on sen verran kallista pitää sitä lämpöä siellä päällä että, että tuota, luultavasti sinne ei paljonkaan tällasia tilaisuuksia voi järjestää, jossa, jossa tuota olis vähänkään kaikki ilmasta... se on sen verran kallista lystiä nykyisin. Että, että jotain, jotain maksullista siellä pitäs olla, että saisi menot peitettyä. Mutta siihen, jos sinne pannaan joku maksu sitten sisäänpääsymaksu, niin ei sinne sitten enää kukaan tuu. Että vaikea sitä on löytää, löytää tuota mitään toimintaa tuolle yhdistykselle, joka, joka pitäs sen hengissä.

Yksi haastateltu taas ei kyennyt ollenkaan sanomaan millaisia tapahtumia tai tilaisuuksia Palosaaren työväenyhdistyksessä tulisi järjestää, koska hänen mukaansa järjestäminen maksaa nykyään usein enemmän kuin tilaisuudesta saadaan rahaa takaisinpäin. Maksuja tulee mm. työväentalon lämmityksestä. Yhdistys on ikään kuin pattitilanteessa: tapahtumien järjestäminen syö liikaa rahaa, mutta toisaalta jäseniä ja osallistujia ei voida saada kokoon ilman minkäänlaisia osallistumismahdollisuuksia.

5.8. Työväenyhdistyksestä kaikkien ikäluokkien koti

H3: En tiedä, kyllä siitä on monesti puhuttu, että tämä vanhempi kaarti jollakin tavalla kokoontuis, kokoontuis siellä ja tuota niin koittas kans vielä lyödä korttansa kekoon...

...

H3: ...säännöllisesti kokoontumaan siellä ja sitten sitä kautta tietysti osallistumaan, osallistumaan yhdistyksen yleisiin kokouksiin ja näin pois päin...

K: Kuinka usein sellanen tapaaminen vois olla?

H3: No kyllä se nyt kuukausittain saisi olla. Talvisaikaan.

H2: Minä kysyin tuota silloiselta (johtokunnan jäseneltä), että minä iltana me saatas tuota tulla työväentalolle pitämään niin kun veteraanit ja eläkeläiset jonkunlaista illanviettoa, että me ruvettais vaikka kerran kuukaudessa kerääntymään sinne...Niin tuota, ei löytynyt sitä yhtä iltaa kuukaudesta.

...

H2: ...sanottiin vain kylmän rauhallisesti, että ei tuota, tehän voitte tulla sinne kuukausikokoukseen. No eihän se oo sama, tulla kuukausikokoukseen. Kun olis vanhat känsät halunnut keskustella muustakin kun politiikasta. Ei se oo pakko aina puhua politiikkaa, se on sitä yhdessäoloa vaan olis ollut.

Joskus ilkeämielisesti sanotaan eläkeläisten olevan sosialidemokraattisen liikkeen toimivin ja aktiivisin kansanosa (mm. Kalela, 1981 s.372). Eläkeläisten toiminta onkin yksi uusi yhteisyyden muoto, joka on syntynyt perinteisen yhteisöllisyyden rapauduttua. Tällaisessa uudenaikaisessa yhteisössä tai kokoontumisessa (kts. aiemmin sekundaariset siteet) jäseniä yhdistää toisiinsa ehkä vain yksi asia kuten harrastus, ikä, vamma tai elämäntyyli.

Näihin yhteisöihin ei välttämättä enää synnytä, vaan ne valitaan yksilöllisin perustein. (Eräsaaren luento 31.1.95 ja Kalela 1986, s.103-106).

Pääasia kuitenkin pitäisi olla, että ihmiset yleensä kokoontuvat yhteen jonkin yhdistävän asian vuoksi, sillä sen johdosta voi parhaimmassa tapauksessa syntyä monenlaisiakin yhteisöllisyyden ja yhdessä tekemisen muotoja. Olen kuullut aiemminkin (kuin nyt haastattelussa) työväenyhdistyksen vanhojen aktiivien toivovan, että he voisivat tavata toisiaan työväentalolla silloin tällöin, vaihtaa kuulumisia ja pitää seuraa toisilleen. Monet halusivat edelleen ylläpitää aktiiviaikoina syntyneitä ystävyysuhteita. Yhden kuulemani suunnitelman mukaan näistä kokoontumishetkistä voisi poikia jopa jonkinlainen oma-apuverkosto: autettaisiin kauppareissulla tai käytäisiin vaikka katsomassa sairaana olevaa ystävää. Tällainen toiminta muistuttaisi jonkin verran perinteisen työväenyhteisön toimintaa. Kerääntyttäisiin yhteen arkipäiväisten asioiden ympärille, viihdyttäisiin yhdessä ja annettaisiin tarvitseville yhteisön jäsenille apua ja tukea.

Usein kehoitetaan panostamaan työväenyhdistyksen toiminnassa lapsiin ja nuoriin. Heissä sanotaan olevan koko maan tulevaisuus, joten miksei myös työväenyhdistyksen ja työväenyhteisön tulevaisuus. Saatetaan jopa peräänkuuluttaa jokaisen jäsenen henkilökohtaista vastuuta kasvattaa lapsensa sosialidemokratian arvojen ja periaatteiden mukaisesti: pyrkimään kaikessa toiminnassaan tasa-arvoon ja oikeudenmukaisuuteen, kunnioittamaan ja suvaitsemaan erilaisuutta sekä pyrkimään ihmisarvoisen elämän järjestämiseen kaikille ihmisille. Perusarvojen siirtämisen lisäksi toivotaan, että lapset otettaisiin pienestä pitäen mukaan poliittiseen toimintaan, jotta he oppisivat pitämään sitä luonnollisena asiana. (Koivisto 1979, s.123 ja Kalela 1981, s.424 ja Vaasa Tidning 4/01, s.10 ja Ojala 1991, s.23 ja Ihalainen 1979, s.97).

K: ... näetkö sä sitä tänä päivänä tärkeänä, että otetaan lapset mukaan toimintaan?

H4: No se olis tärkeää, mutta mä oon tehnyt semmosen havainnon, että jäseniä, perheelisiä oon nyt täs viimesen 20 vuoden aikana seurannut, niin ei se jälkipolvea siellä näy.

...

K: Jos ajattelee niin kun ihan niitä vaikka jotka käy kokouksissa, niin miksei ne ota lapsiansa mukaan sinne sitten?

H4: Mä en osaa sanoa miksei ota.

K: Koska mun käsityksen mukaan siellä on ennen vanhaan ollut lapsetkin mukana.

H4: On ollut, aivan pilvin pimein munkin lapsuudessani. Katsotaan nyt sitten...joskus noita vanhoja valokuvia joulujuhlissakin, siellä monta riviä etupenkissä istuu lapsia. Nyt on...aivan poikkeuksellista, jos jollakin on lapset mukana.

H3: Meidänkin (lapsi) oli mukana pienenä, kun se oli lapsi, niin sehän oli meidän mukana siellä...(lapsi) oli mukana aina.

H6: Mutta kyllä mun mielestä jos, jos halutaan ruveta jotakin tekemään, niin kyllä se on melkein niin, että niitä pitää pienestä saada sitten mukaan. Että sitä niin kun kasvetaan siihen toimintaan mukaan... Kuitenkin, että jos nyt ruvetaan ajattelemaan kokonaan niin kun uudelleenrakentamista ja elvyttämistä siihen toimintaan, niin kyllä se siitä nuorista kuitenkin on lähdettävä. Koska mä luulen, että tänä päivänä ei saada niin paljon aktiivisia keski-ikäisiä ihmisiä siihen toimintaan...

Moni haastateltu on sitä mieltä, että sosialidemokraattisen aatteen ja ajatustavan siirtäminen tapahtuu parhaiten vanhemmilta heidän omille lapsilleen. Sosialidemokraatteja voidaan synnyttää ja kasvattaa ennen kaikkea sosialidemokraattisessa kodissa. Joillakin haastatelluilla oli omakohtaista kokemustakin siitä, sillä he olivat pyörineet jo pienenä työväentalolla vanhempiensa mukana. Jotkut jäsenet olivat ottaneet myös omat lapsensa mukaan aktiivitoimintaan. Näin he olivat siis kasvaneet kiinni työväenaatteeseen. Tämän päivän jäsenet eivät kuitenkaan enää ota lapsiaan mukaan toimintaan siinä määrin kuin ennen vanhaan. Haastatellut toivoivat tähän epäkohtaan parannusta. Toisaalta tapahtumien luonteeseen pitäisi myös kiinnittää huomiota. Kokousten tulisi olla niin joustavia, että lapset voisivat olla niissä mukana. Jonkinlaiset koko perheelle suunnatut tapahtumat voisivat olla myös kokeilun arvoisia. Esimerkiksi ammattiliittojen järjestämät perhetapahtumat tai perhepäivät ovat tietääkseni onnistuneet Vaasassa oikein hyvin.

K: Eli lapsiin panostaa enemmän?

H6: Kyllä se, kyllä se melkein on ja mun mielestä justiin se, että tuota niin niin, kun kuvittelis sitäkin, että kun ajattelee lasten harrastuksiin minkä verran rahaa vanhemmat pannee, et olis joku semmonen harrastus...joka ei maksais mitään.

H3: ...niin meillä oli lentopalloverkko siinä pihassa, pelattiin sellasta ei nyt ihan laillista, mutta kuitenkin sellasta lentopalloa ja sitten oli tikanheittoa. Siinä saatiin, tuli taas nuo-

ria saatiin mukaan aika paljon. Tosin siitä nyt ei, no jäi siitä aktiivisestikin mukaan muutamia, muutamia aina. Mutta tuota, ainakin niille jäi henki, henki ja mieli kun siellä pyörittiin.

K: Ja ehkä sillä lailla, että talosta tulee tuttu, että sinne voi vielä palata myöhemminkin.

H3: Joo, joo.

Lapsille on mahdollista järjestää omaakin toimintaa työväenyhdistyksessä esim. Kotkakerhon muodossa. Lasten toiminta sosialidemokraattisessa liikkeessä ei ole varsinaista poliittista toimintaa, mutta se tukeutuu sosialidemokraattisiin perusarvoihin (Nuorten Kotkien internetsivut). Yhden haastattelun mielestä Kotkakerho on hyvä vaihtoehtoharrastus nykypäivän lapsille. Ensinnäkin kerhossa käyminen ei maksa varsinaisesti mitään ja toiseksi lapsi saisi harrastaa muutakin kuin sitä ikuista kilpailemista. Toisen haastattelun mukaan vapaamuotoisella ("ei nyt ihan laillisella") pelailulla on saatu ennenkin houkuteltua lapsia ja nuoria paikalle. Omana kerhoaikani neljän maalin ja sählyn peluu olivat kovassa huudossa. Vaikka Kotkakerhossa kävijät eivät siis kuulu puolueeseen tai työväenyhdistykseen, tulevat nämä asiat kuitenkin monelle lapselle tutuksi kerhotoiminnassa ja työväentalon kynnyksellä saattaa olla tulevaisuudessa heidän kohdallaan matalampi.

H1: Kyllä minä luulen, taikka se on minun mielipiteeni, että se ns. työväenaate ei niin helposti näistä nuorista nouse sellasia, joilla on niin kova aate, että se menee monen yli se aatteellisuus.

H2: Pitää olla aika erikoinen nuori, joka osallistuu johonkin puolue-toimintaan taikka, taikka tällaisen nuorisajaoston toimintaan... jos sä meet tuota niin tuollaseen ihan toimintaan mukaan ja sun kaverit saa tietää siitä, niin sua kyllä ruvetaan siitä pilkkaamaan... en mä tarkoita, että se on erikoinen jossain muussa mielessä kun vain siinä, että se on rohkea kun se osallistuu.

Haastatellutkin ovat huomanneet, että tämän päivän työväenliike ei kiinnosta kovin montaa nuorta, se ei ole nuorten parissa "in". Työväenliikkeen identiteetti saattaa olla nuorten silmissä epäselvä ja kiinnostamaton. Nk. yhden asian liikkeitä, kuten luonnonsuojelu- ja ympäristöliikkeitä vetävät varmemmin nuoria puoleensa. Työväenliikkeen kytkös poliittiseen päätöksentekoon saattaa Pertti Paasion mukaan vieraannuttaa nuoria siitä, koska se ei ole enää nuorten suosima puhdas vastarintaliike. Toisaalta juuri tässä kytköksessä poli-

tiikan tekoon piilee myös työväenliikkeen mahdollisuus houkutella nuoria jäseniä. Paasi-
on mielestä erilaiset yhden asian ryhmät ja aktiivit nuoret olisi saatava mukaan lailliseen
poliittiseen toimintaan. Anarkian sijasta nuoria tulisi kannustaa käyttämään demokraatti-
sia vaikutusteitä. (Kivimäki, 3/01, s.9).

K: Millasia nuorisotoimintoja?

*H1: ...me hommattaisiin, taikka puolue hommais oikeammin sellasia ulkomailta tällaisia
paikkoja, niin kun kielipaikkoja, että sais mennä sinne ja niin pois päin ja sitten tota so-
sialidemokraattinen puolue sais sitten vähän halvemmalla sen, näitä majoituspaikkoja.*

K: Mentaško sinne opiskeleen vai tutustuun?

*H1: Opiskeleen, niin. Esimerkiksi kesän ajaksi taikka tällä viisii tai jonnekin vaikka nyt
Saksaankin asumaan sinne ja sitten tuota*

K: Vähän niin kun sellasia vaihto-oppilaspaiikkoja?

H1: Aivan oikein sellasia...

Sanotaan, että nuorten mukaan houkuttelemiseen tulee käyttää värikkäämpiä ja tunteisiin
vetoavampia keinoja kuin muihin ikäluokkiin. Nuorten tulee saada tuntea, että juuri tämä
on minun juttuni, juuri tähän minä uskon ja tässä on minun yhteisöni. Palataan ikään
kuin työväenliikkeen alkujuurille, kun vedotaan nuorten tunteisiin ja solidaarisuuden ko-
kemiseen. Monien mielestä väriä ja aatetta pitäisi korostaa rohkeammin. Nykypäivän
nuorten informaatiokanavia internettiä ja sähköpostia voitaisiin käyttää esittäytymisessä
ja mainostamisessa enemmän hyödyksi. (Uutispäivä Demari 11.5.01, s.4 ja Uutispäivä
Demari 12.9.01, s.10 ja Uutispäivä Demari 8.10.01, s.8-9 ja Hynynen 1989, s.34 ja Ilmo-
nen 1998, s.35). Puoluetta tai yhdistystä voisi mennä esittelemään myös koulujen histori-
an ja yhteiskuntaopin tunneille, mitä on joskus tehtykin Vaasassa vaalien alla. Nuoria
kiinnostavat ennen kaikkea nuorten asiat, kuten opiskelu, minkä ympärille yksi haastatel-
tavakin kehittäisi nuorille sosialidemokraateille jonkinlaista vaihto-oppilastoimintaa.

5.9. Palosaaren työväenyhdistyksen ja – talon tulevaisuudennäkymät

5.9.1. Esimerkkejä muualta

Palosaaren työväentalon huonon kunnon ja yhdistyksen taloudellisten vaikeuksien vuoksi
on siis jouduttu viime aikoina miettimään työväentalosta luopumista. Talon korjaus- ja

rakennustöihin voi saada ja on saatukin avustusta eri lähteistä, mutta tällainen kerta-avustus ei auta jatkuvien ylläpitokustannusten hoidossa. Palosaaren yhdistys ei ole suinkaan ainut työväenyhdistys Suomessa, joka on joutunut taistelemaan rahavaikeuksien kanssa ja työväentalon kohtalosta.

Lempäälässä työväentalon toiminta on saatu pidettyä monipuolisena ja rikkaana, koska oman toiminnan lisäksi taloa vuokrataan myös hyvin paljon ulkopuolisten käyttöön. Talo on peruskorjattu kymmenisen vuotta sitten kodikkaaksi ja viihtyisäksi, jolloin sen varustetasoa parannettiin samalla tuntuvasti. Talon kunto pystytään pitämään hyvänä Lempäälän kunnan vuosittain myöntämällä 13000 – 15000 mk:n remonttiavustuksella. (Uutispäivä Demari 14.9.01, s.13). Lempäälän kunta on siis päättänyt avustaa arvokkaan työväentalon hengissä pysymisessä.

Kotkan työväentalosta tuli yhdistykselleen taloudellinen taakka 1980 – luvulla. Yhdistyksen jäsenet tekivät radikaalin ratkaisun perustamalla yhteisen kiinteistöyhtiön kaupungin kanssa. Kaupunki sai itselleen konserttitalon ja tuli samalla rahoittamaan työväentalon ylläpitoa. Uuden vuosituhannen vaihteessa kaupunki ja työväenyhdistys päättivät vielä uudistaa työväentaloa ja lähtivät korjaamaan ja rakentamaan taloon korkeatasoisia konsertti-, kokous- ja ravintolatiloja. (Uutispäivä Demari 27.7.01, s.5). Kotkan ratkaisu oli rohkea ja onnistunut. Vanha työväenkuulttuurin työssija lyöttäytyi onnistuneesti yhteen kunnallisen sektorin kulttuuripalveluiden kanssa.

Helsingin työväenyhdistys luopui 90-luvun puolivälissä taloudelliseksi taakaksi käyneistä ravintoloistaan. Se keskittyi työväentalon vuokratilojen remontoimiseen ja ruokapalveluiden kehittämiseen. Vanhan juhlasalin restauroimiseen saatiin jopa valtionapua. Riskien ja uhrausten avulla työväentalon talous on saatu vankalle pohjalle ja talosta on muodostunut suosittu kokousten ja kongressien järjestämispaikka. (Uutispäivä Demari 13.11.01, s.24).

Vaasan työväenyhdistys joutui luopumaan hienosta työväentalostaan ylisuurien velkojensa vuoksi jo vuonna 1958. Yhdistys osti puutalon, jonka tilalle se rakennutti suuremman asuintalon 1960-luvun alussa. Talon alakerrassa on yhdistyksen omat toimitilat. (Sadeoja 1983, s.136-138). Aika ajoin myös Palosaaren työväenyhdistyksessä on noussut esille ajatus työväentalon purkamista ja tontin muuttamisesta asuintalolle sopivaksi. Yhdistyksen omistamalle tontille rakennettaisiin sitten Vaasan työväenyhdistyksen mallin mukai-

sesti vuokratalo, jossa olisi myös omat kerhotilat yhdistykselle. Idean toteuttaminen vaatisi kuitenkin suuret rahavarat tai lainat.

5.9.2. Mielenpitoita Palosaaren sos. dem. työväenyhdistyksen tulevaisuudesta

Graduraporttini lopuksi haluan tuoda esille jokaisen haastatellun arvokkaat mielipiteet työväenyhdistyksen ja työväentalon tulevaisuudennäkymistä. Ne jakaantuvat puolesta ja vastaan, niistä erottuu toisaalta toiveikkuutta ja sitkeyttä ja toisaalta pelkoa ja pessimismiiä. Haastateltujen mielipiteiden kirjo kuvastanee hyvin kaikkien jäsenten, entisten ja nykyisten, ajatuksia.

K: Millasena sä näet niin kun Palosaaren työväenyhdistyksen tulevaisuuden, siis onko sillä vielä ihan yhdistyksenä, ei vielä talona, mutta yhdistyksenä onko sillä elinmahdollisuuksia tuollasena?

H2: (syvä huokaus). Jaa 'a, tuntuu kyllä hyvin hämärältä. Minä luulen, että siellä on jäsenmäärä aika pieneksi mennyt...

H2: Vaasassa ei oo enää, enää tuota kaks, kaks-kolme sellasta yhdistystä, jotka toimii jollakin tavalla ja se on vähän niin kun näitten voimien hajottamista kun on niin monta.

K: Tykkääksä, että ne vois yhdistyä sitten nämä yhdistykset?

H2: Kyllä se olis paljon parempi, että olis yks, yks hyvin toimeentuleva yhdistys. Mutta ei kai sitä aikaa kukaan pääse näkemään, eikä niin paljon pysty tekemään yhteistyötä lopulta, mutta tuota (huokaus)

K: Miksi ne eivät pysty tekemään yhteistyötä?

H2: Kun tuota on olemassa muutama semmonen, semmonen pyrkyrytppi, niin eihän, eihän siitä mitään tuu. Ne haluaa olla minä itte-tyyppiä ja silloin tuota ei tuu onnistumaan.

K: Millasena sä näet Palosaaren työväenyhdistyksen, niin kun sen yhdistyksen tulevaisuuden? Säilyykö se hengissä jatkossakin?

H1: Se on vähä sellanen homma että, että minusta tuntuu joskus siltä, että onko sillä tulevaisuutta. Kun huomaa sen, että ei oo niistä nuorista oo lähelle tulemaan oikein, niin kun oppimaan tätä yhdistystoimintaa eikä muutenkaan kun muuta kun niin tuota

K: Äänessä on niin kun pelkoa ja huolta?

H1: Näin on, näin on. Tietysti sehän on sosialidemokraattinen ajatusliike pysyy siitä huolimatta, olkoon sitä työväentaloa sitten tai ei. Mutta kun mä äsken siinä sanoin, että se olis kyllä hyvä, kun olis näitä pieniäkin, jotka keräis sen puolueen sitten kokoon.

H1: Esimerkiksi meilläkin Vaasassa on, on ollut niitä on ollut aika monta näitä pieniä yhdistyksiä... Että kyllä mä tykkäisin, että nämä voisivat yhdistyä, sais sellasen yhteisemmän. Esimerkiksi Vaasasta mä toivoisin, että olis niin kun elinkelpoista, et esimerkiksi tämä kun niin Palosaaren sos.dem. työväenyhdistys olis ja nämä muut olis vaan siinä mukana. Koska mä lähden sitä sillä viisii, että ne on kaks yhdistystä, jolla on jotakin omaisuutta, jolta, jolta, jolta on vaikee sitten kun ne yhdistykset yhdistyy niitä on vaikea niitä omaisuuksia siinä

K: Eli Palosaari ja mikä?

H1: Työväenyhdistys, Vaasan Työväenyhdistys.

K: VTY, joo.

H1: Niin. Ja mä olisin kyllä sitä mieltä, että näin vois. Ja jopa ei minusta oo, sekään paa hanttiin, vaikka olis yks työväenyhdistys. Kyllä mä siihenkin sovin. Mutta tietysti se sitten tulee niin kapiaksi se toiminta. sanotaan, että meillä olis kahdeksan henkilöä, niin ne kahdeksan sitten, johtokunta jossa olis esimerkiksi, johtas sitten koko hommaa, kun meillä tällä hetkellä on ainakin

K: Useampia niin

H1: Niin, että silloin olis enempi näitä johtamas.

K: Millasena sä näet tän Palosaaren työväenyhdistyksen tulevaisuuden, ihan niin kun yhdistyksen, ei välttämättä vielä työväentalon vaan yhdistyksen? Elääkö, elääkö vielä jatkossa?

H6: Yhdistyksen. Kun mä en tiedä elääkö se enää nytkään, onko siellä mitään enää. Että niin niin, ainakin mitä mä oon kuullut, että se on kauheen, että se ois mennytttä koko homma... tietysti kauhean hyvä on jos eläis ja vielä toimintaa löytyis ja toimintaan ihmissiä.

K: Pelkoa vähän äänessä?

H6: Joo kyllä, kyllä.

K: Jos puhutaan ihan Palosaaren työväenyhdistyksestä niin kun yhdistyksenä, ei vielä työväentalona. Tarvitaanko sun mielestä Palosaaren työväenyhdistystä vielä jatkossa ja mihin?

H5: Mä oon joskus aikasemmin sanonut tuota että, että mun mielestä Vaasassa vois olla yks ainut työväenyhdistys... mutta siihen kai se kaatuu, että meillä on oma kiinteistö ja työväenyhdistyksellä on tämä Vaasan työväenyhdistyksellä omat varansa.

K: Tykkääksä että on niin kun liikaa yhdistyksiä näin pienessä kaupungissa?

H5: Mun mielestä on. Ja sitä paitsi se ois semmosta, mä kokisin, että se ois semmosta antoisampaa se, että me yhdessä kokoonnuttaisiin ja sekin, että voimavaroja menee liian paljon hukkaan, tai no hukkaan lainausmerkeissä, jos tota meillä on monta yhdistystä.

K: Millasena sä näet Palosaaren työväenyhdistyksen tulevaisuuden, ihan jos ajattelee yhdistystä, ei taloa vielä?

H4: Niin, no kyllä jos ei nyt talohuolia oteta mukaan, niin kyllä mä näen, että Palosaaren yhdistyksellä tulevaisuus on. Ja varmaan todennäköisesti jäsenmääräkin saadaan pidetyksi suunnilleen nykytasolla.

K: Että eloon jää.

H4. Eloon jää, joo. Ei tässä nyt vielä kuolinkelloja soiteta. Se on eri asia sitten taas tämä toimitalo.

H4: Mulla on semmonen mielipide, että (yhdistysten) yhdistyminen ei varmaan lähimpään kymmeneen vuoteen niin ei onnistu. Se on kumminkin sen tuota, ne ihmiset on kumminkin, tämmöset yhdistykset niin, nehan on paljolti eri kaupunginosissa, niin ne kumminkin ajattelee, että oma yhdistys pystyy paremmin niin kun ajamaan tämän kaupunginosan asioita ja sitten jossakin yhdistyksessä saattaa olla tämäkin, et on kovinkin aktiivista, ha-lukkaita niin kun johtokuntaan ja sitten ei oo niin kun sellasta mahdollisuutta jos yhdistetään.

...

K: Et jotkut on niin kun vallanhalusia?

H4: Niin, vallanhalusia. Että mä en usko, että lähivuosina on mahdollista tämä, vaikka kyllä se tietysti järkevää olis kun, kun monen yhdistyksen jäsenmäärä jää pieneen, niin helpompi hoitaa asioita yhdessä, kun lyöttäydyttäis yhteen.

K: Millasena sä näet Palosaaren työväenyhdistyksen tulevaisuuden, jääkö se eloon? Ihan niin kun yhdistystä ajattelee nyt, ei työväentaloa vielä?

H3: Kyllä yhdistys jää, kyllä yhdistys jää, ei siitä mihkään päästä, kyllä se jää siihen.

Osa haastatelluista epäilee tai pelkää, että Palosaaren työväenyhdistyksen tulevaisuus ja hengissä säilyminen ovat vaarassa. Jäsenmäärän pieneneminen ja nuorten jäsenten puuttuminen huolestuttavat näitä haastateltuja niin paljon, että he pelkäävät yhdistyksen tulevaisuuden puolesta. Myös toiminnan kuihtuminen näyttää huonolta ennusmerkiltä. Muutama haastateltu on taas sitä mieltä, että Palosaaren työväenyhdistys, siis yhdistyksenä, jää kyllä eloon. Jäsenmäärän laskun uskotaan jopa pysähtyvän ja tulevaisuuteen luotetaan.

Useimpien haastateltujen mielestä Vaasan suomenkielisten sos.dem. työväenyhdistysten yhtyminen auttaisi yhdistysten hengissä säilymisessä. Joidenkin suunnitelmien mukaan kaikki neljä yhdistystä voisivat liittyä yhteen, kun taas joidenkin suunnitelmien mukaan jäljelle voisivat jäädä sekä Palosaaren että Vaasan työväenyhdistys, joihin kaksi muuta suomenkielistä yhdistystä yhtyisivät. Neljän yhdistyksen ylläpitämisen sanotaan olevan voimien tuhlausta ja hajottamista. Yhdistymisen jälkeen yhdistystoiminnasta saattaisi tulla antoisampaa ja ennen kaikkea saataisiin enemmän innokkaita tekijöitä yhteen.

Yhdistysten yhtymistä siis toivotaan kovasti, mutta sen käytännön toteutumiseen ei kuitenkaan kukaan haastatelluista usko ainakaan tällä näkymin. Yhtymisen uskotaan kaatuvan mm. siihen, että kahdella yhdistyksellä on vielä omaisuutta eli kiinteistöjä, joiden jaosta ei päästäisi yksimielisyyteen. Toiseksi joidenkin haastateltujen mielestä on olemassa liikaa vallanhaluisia henkilöitä, jotka eivät suostuisi siihen, että neljä johtokuntaa supistuisi yhdeksi johtokunnaksi. Tällöin kaikille halukkaille ei riittäisi enää johtokuntapaikkoja, puheenjohtajan paikasta puhumattakaan.

5.9.3. Mielenpitoita Palosaaren työväentalon kohtalosta

K: Mitä mieltä sä oot siitä, siitä kun on puhuttu, että se talo myytäsikin ja tontti myytäs pois?

H1: Kyllä, kyllä minä oisin tänä päivänä oon vahvasti sitä mieltä.

K: Että pitäs myydä pois koko homma?

H1: Niin... pistäs rahat pankkiin ja kattoo, että miten, miten me tätä toimintaa voidaan sitten jatkaa. Koska miellä ei oo mitään muuta menoo tänä päivänä muuta kun se yhdistyksen talon pitäminen, siihen meidän pitää kaikki voimavarat uhrata. Eikä tämä oo sitä varten tää työväenyhdistys. Se on aatteellinen puolue, joka pitäs sitä aatetta ajaa eteenpäin eikä työväentaloa kattoo, että se pysyy pystyssä. Se on minusta toisarvoinen asia.

K: No missäs sitten yhdistys järjestäs näitä tilaisuuksia sen jälkeen?

H1: Niin, siinä on sitten probleema. Joko sieltä saada paikka... tai sitten ostaa jostakin muualta. Mutta tuo on niin vanha talo, että se pian kallistuu meidän käsiin, eikä me voida tehdä sille mitään.

K: Eikö sitten näitä, onko sitä ikinä mietitty, että Vaasassa on kuitenkin muitakin työväenyhdistyksiä, että eikö niitä kiinnosta ollenkaan se, että tässä kaupungissa on yksi työväentalo olemassa?

H1: Joo, kyllä kuule niitä kiinnostaa, mutta ei oikein äveriäästi... kunnallistoimikunnasakin saa yrittää, että keräännytään työväentalolle eikä muualle.

K: Jaha, että saa väentää kättä, että tullaan edes omahan paikkaan?

H1: Niin, niin. Että sekin on vähän ikävää, jos suoraan sanoo. En tiedä, että onko siinä kahtalaista sorttia, että joko se on kateutta taikka, kateutta, taikka jotain muuta löydetään asiasta.

K: No mennään siihen työväentaloon nyt sitten jo, mistä sä jo aiemmin, aiemmin mainasitkin. Että mitä suunnitelmia on? Mitä sille tarttis tehdä?

H2: ...Varmaan pitää harkita sellasta toimenpidettä, että ne myis sen kiinteistön kokonaan ja, ja jollekin rakennusliikkeelle, joka siihen rakentas, rakentas joko kerrostalon ja josta varattas sitten sopiva toimitila yhdistystoimintaa varten. Ja tuota niin, niin niin, pääsisivät näistä velvotteista silloin.

...

H2: ...ja minä ainakin pahasti pelkään, että ennen kuin viis vuotta on mennyt tästä eteenpäin, niin tuolla paikalla ei työväenyhdistys enää toimi ja se on kiinteistö myyty. Se on pakko, pakon edessä ne joutuu sen myymään, se on saneerattu pois ja tuota se on ihan sen takia, että niillä ei oo markkaakaan jäljellä, jolla ne pitää sen lämpimänä ja se tuhoutuu sitten.

...

H2: ...se olis noloa, jos se menis siihen pisteeseen, että konkurssi.

K: No jos Palosaari sais näistä muista kavereita sitten, muuta kun VTY:stä?

H2: No ne on niin, ne on niin, ne niin on köyhiä taas kun kirkonrotta, että niille pitäis aina antaa... se pitäis vain saada sillä tavalla yhdistymään, että sais talkoohenkeä, olisivat taakamassa sitten muutaman miljoonan lainan, mutta sitäkään ei ilmeisesti sieltä löydy, että rakentais siihen jotakin.

K: Tykkääksä, että kunnan pitäis tulla enemmän vastaan tällasen talon ja yhdistyksen säilyttämisessä?

H2: Kyllähän se syytä olis. Koska niitä ei enää paljon oo näitä työväenyhdistyksiä. Niitähän on, niitähän on (työväentaloja) suojeltu ja remontoerattu muuallakin päin maailmaa.

...

H2: ...mutta tällasella alueella, niin kun Vaasas, joka on aika porvarillinen alue, niin mä luulen, että ei täällä löydy sen vertaa tahtoa...

K: Mitä mieltä sä oot nyt kun puhutaan, että talo pitäis myydä ja tontti pitäis myydä?

H3: Ei. Toisaalta mä oon ajatellut sitäkin, että niin, jos niin käy, jos vaikka joku rakennusfirma taikka joku sen ostaa, niin siitä täytyy saada semmonen hyvä kokoustila tai huoneisto, jossa se sais toimia yhdistys, että toiminta jatkuis.

K: Eli sulle, sä voisit luopua siitä talosta pakon edessä?

H3: Ei, ei.

...

K: Mutta siitä talosta, että sä mielellään säilyttäisit sen talon, mutta jos nyt on pakko myydä, niin sitten ainakin siitä pitäis saada ne kerhotilat sitten?

H3: Näin on. Jos se siihen menee, niin pakko siitä on se, että ei sitä muussa tapauksessa pidä myydä missään tapauksessa, siitä pitäis kyllä saada.

K: Tämmönen ajatus on joskus heitetty, että Vaasan suomenkieliset työväenyhdistykset tai ainakin osa niistä, niin niiden pitäis yhdistyä ja pitää yhdessä työväentaloa pystyssä?

Kuulostaako yhtään

H3: Siitä puhuttiin silloin kun, kun Vaasan työväentalo meni, että perustettais vain yksi, yksi aimut työväenyhdistys. Mutta mun mielestäni se on liian tuota niin kapea ala kuiteskin.

K: Mikä on sun mielipide, kannattaako sitä taloa säilyttää tai pitäskö se säilyttää vai mitä sille tehtäs?

H6: No en mä tiedä, semmosella tekohengityksellä niin ei suinkaan se siinä pysy pystyssä kuitenkaan montaa vuotta. Kun oikein ajattelee että, että sen takia, että eihän niitä rahoja tuota mistään hetkessä. Jos ei sitten puolue anna jotakin, jotakin tukiaisia, niin että se saadaan pystyssä pidettyä. Mutta jos ei siihen keksitä ja saada mitään toimintaa, niin eihän se pysy kun jonkun vuoden.

K: Pitäskö se säilyttää?

H6: No sanotaan, että ulkonäöllisestikään sehän ei oo kyllä mikään edustava eikä kaunis, sitä se ei oo. Että niin niin, se on tietysti kato tunneasiakin tää. Tietenkin pitäis, mutta kun järki sanoo, että siitä ei tuu mitään.

...

K: Missäs sitten sen jälkeen Vaasan Palosaaren työväenyhdistys toimis?

H6: No ei se oo mitään muuta kun joku kerhohuone korkeintaan jostakin... mutta senhän tietää silloin, että kyllä sekin sammahtaa ajan kanssa. Aina vaan mitä pienempiin ja pienempiin tiloihin, sitä vähempi sulla on mahdollisuuksia mitään ideoita toteuttaa millä mahdollisesti se lähtis elpymään se toiminta ja saatas sitä. Että silloin se on kyllä ihan kerta kaikkiaan Palosaaren työväenyhdistyksen loppu.

K: Mitäs mieltä sä olet tästä, tarvitaanko sitä Palosaaren työväentaloa sellasena kun se on?

H5: Se on mun mielestä semmonen kokoontumispaikka, mutta jos siellä se home rupiaa olemaan... niin siinä pitäs paljon tehdä. Että en mä tiedä auttaako se, että me saatas korjausavustuksia... sitten mä luulisin, että vaikka sanotaan ja minäkin oon ollut sitä mieltä jossakin vaiheessa, että kun ja joskus, että jos siihen rakennetaan jotakin taloa, niin silloinhan me kuitenkin voitais saada siitä niin kun huoneisto toiminnan niin kun jatkamiseen, että eihän se itsessään se toiminta välttämättä loppu, mutta minä kyllä vähän epäilen.

K: Meinaaksä, että se talo olis sitten jonkun ihan muun omistuksessa, että se niin kun myytäs se tontti?

H5: Niin, että se myytäs se tontti ja siihen rakennettas jotakin... mutta sieltä sitten voitais saada osake... mutta mä luulen, että silloin se kyllä vähän jotenkin lopahtais se.

K: Et sä koet jotenkin kuitenkin tärkeänä sen, että on se oma talo olemassa?

H5: Kyllä, kyllä se jotenkin on tuota. Ja kun se on aimut vielä Vaasassa.

...

H5: ... että sekin (yhdistysten yhtyminen) niin kun puhuis sen puolesta, että säilytettäis tämä työväentalo, niin silloin meillä olis yks paikka missä kokoontua. Ja sitä niin kun saat, saat tuota niin kuntoon ja.

K: Että olis niin kun paremmat elinmahdollisuudet kun oltas yhdessä? Että olis enemmän tekijöitä?

H5: Joo.

Kaksi haastatelluista oli sitä mieltä, että nykyisten taloudellisten realiteettien valossa Palosaaren työväenyhdistyksen olisi ehdottomasti ja pikaisesti myytävä työväentalonsa ja tonttinsa ulkopuoliselle. Toisen mielestä yhdistys joutuu tuhlaamaan liikaa varoja ja voimia talon ylläpidon pohtimiseen, kun niitä pitäisi suunnata enemmän varsinaiseen aatteelliseen toimintaan. Talosta pitäisi päästä eroon niin kauan, kun se on edes jonkinlaisessa kunnossa vielä. Toinen heistä on vakuuttunut, että mikäli taloa ja tonttia ei myydä nyt, niin yhdistys ajautuu muutamassa vuodessa niin heikkoon tilaan, että ne tullaan realisoidaan pakolla. Hän katsoo vapaaehtoisesta talosta luopumisen olevan kunniallisempaa yhdistyksen maineelle. Muiden vaasalaisen työväenyhdistysten apuun he eivät jaksaa uskoa työväentalon säilyttämisessä.

Osa haastatelluista on taas päinvastoin sitä mieltä, että he toivoisivat edelleen taistella talon säilyttämisen puolesta. Toimintaa tulisi sitkeästi yrittää jatkaa ja talon säilyttämiseen tulisi hakea apua yhdistyksen ulkopuoleltakin. Palosaaren työväentalo on ainut sosialidemokraattinen työväentalo, kokoontumispaikka Vaasassa, minkä vuoksi sen puolesta tulisi yhden haastatellun mukaan taistella. Talon menettämisen myötä menetettäisiin myös yksi kulttuuri, kuten samainen haastateltu aiemmin mainitsi. Toinen henkilö pukee sanoiksi varmasti useamminkin haastatellun ja yhdistyksen jäsenen ajatukset. Tunne puhuu työväentalon säilyttämisen puolesta, mutta toisaalta järki muistuttaa, ettei siitä enää tulisi mitään näissä olosuhteissa ja tässä taloudellisessa tilanteessa.

Kaikkien haastateltujen mielestä Palosaaren työväenyhdistyksen tulisi hankkia ainakin jonkinlainen kerhotila, mikäli se joutuu luopumaan työväentalostaan ja tontistaan. Ensimmäisenä vaihtoehtona olisi hankkia tai vaatia huoneisto tontille rakennettavasta kerrostalosta, mutta jos tämä ei onnistuisi, niin sitten jostain muualta. Kerhotilat rajoittaisivat jonkun verran järjestettävää toimintaa, mutta toisaalta jotkut painottivat sitäkin, että tä-

män hetkistä tilaa ei enää sellaisenaan tarvita, koska mm. suuri sali on tullut tarpeettomaksi tanssien lopahdettua. Kaksi henkilöä (jotka mieluummin säilyttäisivät työväentalon) kuitenkin pelkää pahoin, että koko työväenyhdistyksen toiminta tulee sitten hiljalleen kokonaan lopahtamaan, mikäli yhdistys muuttaa pieniin kerhotiloihin.

H4: (huokaus). No mä oon tuota ollut tässä pari vuotta, mä oon sitä mieltä ollut talon kohtalosta, että se on taloudellinen realiteetti, että se tontti pitäis muuttaa rahoiksi ja rakentaa siihen joltakin miltä lie pohjalta sitten joku asuintalo ja liiketiloja ja yhdistykselle kerhohuone. Mutta nyt siellä oli tuota... syyskokous, niin siellä nyt kertomassa muista mahdollisuuksista, että olis saatavissa yhteiskunnan niin kun rahoitusta siihen peruskorjaukseen ja mahdollisesti laajennettas ja tehtäs kosteuskartoitukset ja mahdollisesti laajennettas ja saatas jotenkin asuintiloja ylöspäin ja josta saatas sitten vuokratuloja, että pystyttäs jatkamaan... Nyt mulla on niin kun pikkusen siinä mieli muuttunut, että selvitetään ainakin nää, että jos on tuota jotakin taloudellisia mahdollisuuksia niin kumminkin voitais jatkaa sen talon ylläpitoa. Tuo on niin perinteikäs talo, että monelle jäsenelle on tunnekysymys se, että on kova paikka, jos ruvetaan purkamaan.

Tällä hetkellä työväentalon (ja näin siis joidenkin mielestä myös yhdistyksen) tulevaisuus on siis vaakalaudalla. Ulkopuolinen henkilö tarjoutui syyskokouksessa v. 2001 selvittämään julkisen tuen mahdollisuutta kosteus- ja homekartoituksen tekemiseksi talolla. Lisäksi hän lupautui selvittämään julkisen tuen saamisen mahdollisuutta työväentalon remonttiin, uudelleenrakentamiseen ja lämmitysjärjestelmän muuttamiseen. Joidenkin jäsenten haaveissa olisi rakennuttaa tontille uusi entistä ehompi työväentalo, jossa olisi hyvät sosiaalityilat ja useita ulosvuokrattavia huoneita. Tämän lisäksi talossa olisi muutama vuokra-asunto, joista saataisiin säännöllistä vuokratuloa yhdistykselle. Jonkinlaisen ratkaisun aika työväentalon tulevaisuudesta on väistämättä edessä.

6. LOPPUSANAT

Työväenyhdistyksen toiminnan ja työväenyhteisöllisyyden murenemiseen voidaan löytää lukuisia erilaisia syitä, mutta niiden järjestystä tai tärkeyttä ei voitane selittää aukottomasti. Työväenyhteisön, työväenkulttuuritoiminnan tai työväenyhdistystoiminnan murenemiseen ovat vaikuttaneet yhtä lailla mm. työelämään ja asumiseen liittyvät muutokset, elinolojen parantuminen, television tulo, kulutuksen mahdollistuminen tai yleinen yhteisöllisyyden rapautuminen. Yhteiskunnan yleiset muutokset muodostavat kehyksen työväenyhteisöllisyyden tai työväenyhdistystoiminnan muutokselle.

Työväenyhdistyksen toiminta ja työväenyhteisön kiinteys kulkevat käsi kädessä. Mikäli työväenyhteisö lähtee rapautumaan, alkaa se näkyä heikompana sitoutumisena yhdistyksen toimintaan. Haurastunut tai murentunut yhteisö ei tunne yhteenkuuluvaisuutta eikä siltä löydy talkoohenkeä. Se on muuttunut koostumukseltaan myös heterogeenisemmäksi. Ilman kiinteää, talkoohenkistä työväenyhteisöä on myös loppujen lopuksi vaikeaa ylläpitää omaa työväentaloa, sillä se vaatii jäseniltään mm. taloudellisia ja ajallisia uhrauksia. Ilman yhteisöä ei ole siis yhteisön kotiakaan.

Tutkimusta varten haastatellut henkilöt olivat kuitenkin sitä mieltä, että työväenyhdistystoimintaa tai työväenliikettä tarvitaan ehdottomasti jatkossakin. Työväenyhdistystoiminta tai työväen yhteistoiminta olisi siis saatava kiinnostavaksi. Sen olisi uudistuttava ja pysyttävä ajan hermoilla. Yhteisön tai yhdistyksen toimintaan tulisi haastateltujen mukaan pyrkiä saamaan lisää jäseniä mm. korostamalla avoimutta, sallimalla heterogeenisuus ja erilaisuus, näkymällä ja esittäytymällä sekä luomalla selkeä samaistumiseen houkutteleva (ja muista erottuva) identiteetti. Tilaisuuksien ja tapahtumien moninaisuus ja monipuolisuus ovat myös tärkeä keino kiinnostuksen herättämisessä.

Haastateltujen ajatukset ja ideat ovat hyviä ja varmasti miettimisen ja kokeilemisen arvoisia. Uskon, että niiden avulla yhdistyksen toiminta saataisiin varmasti aktiivisemmaksi. Mutta miten eli millä keinoilla nykyisten, uusien ja miksei entistenkin jäsenten välille saataisiin uudelleen luotua sellainen vahva yhteisöllisyyden side ja talkoohenki, joidenka varassa työväenyhteisö, työväenyhdistys ja työväentalo eläisivät vielä pitkään. Mielestäni tulisi panostaa siis enemmän yhteisön sisäiseen kiinteeseen ja yhtenäisyyden luomiseen. Olisinkin toivonut pystyväni pureutumaan paremmin juuri tähän asiaan.

Työväentalon kohtalon ollessa tämän hetken kuumiin asia Palosaaren työväenyhdistyksessä olisin voinut ehkä pohtia vielä enemmän sitä, että voisiko Palosaaren työväenyhdistys tai työväenyhteisö pärjätä kokonaan ilman perinteistä kotiaan, omaa työväentaloaan. Onko siis oma koti kaiken yhteistoiminnan perusta.

LÄHDELUETTELO

KIRJAT JA ARTIKKELIT:

Alestalo Matti. 1990. Luokkarakenteen muutokset. Kirjassa: Riihinen Olavi (toim). Suomi 2017, s.209-226. Gummerus. Jyväskylä.

Ehrnrooth Jari. 1992. Sanan vallassa vihan voimalla: sosialistiset vallankumousopit ja niiden vaikutus Suomen työväenliikkeessä 1905-1914. Gummerus. Jyväskylä.

Gronow Pekka. 1969. Työväen lauluperinne. Kirjassa: Hako Matti (toim). Työväenliike kulttuuritekijänä, s.53-69. Tampereen Kirjapaino oy. Tampere.

Grönfors Martti. 1985. Kvalitatiiviset kenttätyömenetelmät. WSOY. Juva.

Haataja Lauri & Hentilä Seppo & Kalela Jorma & Turtola Jussi (toim). 1976. Suomen työväenliikkeen historia. TSL. Kansan Voima oy:n Kirjapaino. Joensuu.

Havuaho Osmo. 1982. Työväentalo Suomessa. Lähtökohtia työväentalotutkimukseen. TSL. Kansan Voima Oy. Joensuu.

Hirsjärvi Sirkka & Hurme Helena. 1991. Teemahaastattelu. Yliopistopaino. Helsinki. 5. painos.

Hirsjärvi Sirkka & Hurme Helena. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Yliopistopaino. Helsinki.

Hurri Olavi. 1969. Työväenliikkeen kulttuuriolemuksesta. Kirjassa: Hako Matti (toim). Työväenliike kulttuuritekijänä, s.76-82. Tampereen Kirjapaino oy. Tampere.

Hurri Olavi. 1991. Kansanvaltaa rakentamassa. Sosialidemokraattisen työväenliikkeen historiaa Pohjanmaalla. oy Kirjapaino ab. Vaasa.

Hynynen Pertti. 1989. Liike ja linja. TSL. Painokaari. Helsinki.

Ihalainen Lauri. 1979. Työväenliike ja luokkarakenteen muutokset. Vastaus työryhmän kysymykseen. Kirjassa: Karppinen Mikko (toim). Työväenliike 1980-luvun haasteiden edessä, s.76-98. Jyväskylän talvi. Jyväskylä.

Ilmonen Kaj. Työväenliikkeet ja yhteiskunnallinen identiteetti. Sosiologia 2/1989, s.104-114. 26. vuosikerta.

Ilmonen Kaj. 1998. Uudet ja vanhat yhteiskunnalliset liikkeet. Kirjassa: Ilmonen Kaj & Siisiäinen Martti (toim). Uudet ja vanhat liikkeet, s.15-42. Tammerpaino oy. Tampere.

Ilmonen Kaj & Siisiäinen Martti. 1998. Johdanto. Kirjassa: Ilmonen Kaj & Siisiäinen Martti (toim). Uudet ja vanhat liikkeet, s.7-14. Tammerpaino oy. Tampere.

Itkonen Hannu. 1997. Näyttämöllä järjestökulttuurin sukupolvet. Kirjassa: Lindén Jarmo (toim). Uuden huimauksen aika, s.73-82. KSL. Painotalo Miktor. Helsinki.

Kalela Jorma. 1981. Taistojen taipaleelta. Paperityöläiset ja heidän liitonsa 1906-1981. Paperiliitto ry. Tampereen Keskuspaino. Tampere.

Kalela Jorma. 1986. Näkökulmia tulevaisuuteen. Paperiliiton historia 1944 – 1986. Paperiliitto ry. Tampereen Keskuspaino. Tampere.

Kalela Jorma. 1987. Näkökulmia tulevaisuuteen. Paperiliiton historia 1944-1986. Opintosuunnitelma. TSL. Jaarli. Turenki.

Kalela Jorma. 1988. Työväen perinteisen elämäntavan mureneminen ja joukkoviestintä. Hakapaino. Helsinki.

Karisto Antti & Takala Pentti & Haapoja Ilkka. 1989. Elintaso, elämäntapa, sosiaalipolitiikka. Suomalaisen yhteiskunnan muutoksesta. WSOY. Juva

Kivimäki Oili. Lipussa on luteita, sitä pitää vähän ravistaa. Pertti Paasion haastattelu. Valtiotieteilijä 3/2001, s.7-9.

Koivisto Tellervo. 1979. Työväenliike ja luokkarakenteen muutokset. Vastaus työryhmän kysymykseen. Kirjassa: Karppinen Mikko (toim). Työväenliike 1980-luvun haasteiden edessä, s.123-124. Jyväskylän talvi. Jyväskylä.

Kortteinen Matti. 1990. Kohti informaatioyhteiskuntaako? Kirjassa: Riihinen Olavi (toim). Suomi 2017, s.191-208. Gummerus. Jyväskylä.

Kujansivu Keijo. 1980. Palosaaren sosialidemokraattinen työväenyhdistys ry. 50 vuotta. Tuokiokuvia ja tapahtumia Palosaaren sos.dem. työväenyhdistys ry:n 50-vuotistaipaleelta. Oy Kirjapaino ab.

Kurkela Vesa. 1983. Taistojen tiellä soiteltiin ja soiton tahdissa tanssittiin. Varkautelaiset työväeniltamat ja niiden musiikki työväen osakulttuurin kaudella. Työväen musiikki-instituutti. Gummerus. Jyväskylä.

Lindén Jarmo. 1997. Vasemmiston menetetty maine? Kirjassa: Lindén Jarmo (toim). Uuden huimauksen aika, s.5-19. KSL. Painotalo Miktor. Helsinki.

Nikula Oskar. 1957. Vaasan Puuvilla Oy 1856-1956. Frenckellin kirjapaino osakeyhtiö. Helsinki.

Noro Arto. Yksilöllistyvä palkkatyöläisyhteiskunta kyllä, entä posttraditionaaliset yhteisöt? Sosiologia 1/89, s.2-8. 26.vuosikerta.

Ojala Matti. 1991. Työväentalojen yhteistoiminnasta Suomessa. Kirjassa: Pekkola Tapio & Toivonen Pauli & Tuomisto Tero. Murrosaikoja työväentaloilla. Kotka, Helsinki ja Jorma Kilappa, s.23-27. Painokaari oy. Helsinki.

Paassola Albin. 1996. Muistoja Vaasan Präntööltä ja vähän muualtakin. Vaasan Työväenkulttuuriyhdistys ry. Upc Print. Vaasa.

Pakarinen Riitta. 1988. Helsingin työväentalon kahdeksan vuosikymmentä. Painokaari. Helsinki.

Parikka Raimo. 1987. Paikallinen työläisyhteisö, työväenkulttuuri ja työväenliike. Kirjassa: Hyrkkänen Markku & Vehviläinen Olli & Hannikainen Juha (toim). Väki voimakas 3. Näkökulmia työväen ammatilliseen ja paikalliseen historiaan, s. 119-151. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura. Kirjapaino Hermes oy. Tampere.

Pekkola Tapio. 1991. Kotka ja sen työväentalo 1960-luvulla. Kirjassa: Pekkola Tapio & Toivonen Pauli & Tuomisto Tero. Murrosaikoja työväentaloilla. Kotka, Helsinki ja Jorma Kilappa, s.9-14. Painokaari oy. Helsinki.

Puoskari Pentti. 1985. Järjestöt ja järjestökulttuuri yhteiskuntamuutoksessa. Kirjassa: Laaksovirta Simo & Lähteenmäki Maria & Simola Matti (toim). Ei yksin leivästä: järjestöhistoria työväenliikkeen kulttuurin kuvaajana, s.61-65. Kiikala Kirjateppo. Helsinki.

Roos Jeja Pekka. 1987. Suomalainen elämä. Tutkimus tavallisten suomalaisten elämänkerroista. Karisto oy:n kirjapaino. Hämeenlinna.

Roos Jeja Pekka. 1990. Suomalaisen elämäntavan muutokset. Kirjassa: Riihinen Olavi (toim.). Suomi 2017, s.477-494. Gummerus. Jyväskylä.

Sadeoja Seppo. 1983. Jalostuttavaan työhön. Vaasan Työväenyhdistys 1883-1983. Oy Kirjapaino ab. Vaasa.

Smeds Kerstin. 1987. Koti, temppeli ja linnoitus. Kirjassa: Alapuro Risto & Liikanen Ilkka & Smeds Kerstin & Stenius Henrik (toim). Kansa liikkeessä, s.232-235. Vaasa oy. Vaasa.

Stenvall Kirsti & Holmalahti Timo.1987. Väki voimakas 2. Tutkimus ja työväenkulttuuri. Kirjapaino Jaarli. Turenki.

Talve Ilmar. 1969. Teollisuustyöväen työ- ja elämänoloista ennen I maailmansotaa. Kirjassa: Hako Matti (toim). Työväenliike kulttuuritekijänä, s.17-41. Tampereen Kirjapaino oy. Tampere.

Teerimäki Niilo. 1990. Sata vuotta työväen järjestötoimintaa Vaasassa. Oy Kehityksen kirjapaino. Pori.

Toiviainen Seppo. 1979. Työväenliike ja luokkarakenteen muutokset. Vastaus työryhmän kysymykseen. Kirjassa: Karppinen Mikko (toim). Työväenliike 1980-luvun haasteiden edessä, s.121-122. Jyväskylän talvi. Jyväskylä.

Tuomisto Tero. 1991. Mikä on työväentalo. Kirjassa: Pekkola Tapio & Toivonen Pauli & Tuomisto Tero. Murrosaikoja työväentaloilla. Kotka, Helsinki ja Jorma Kilappa, s.6-9. Painokaari oy. Helsinki.

Väärälä Reijo. Joustavuudesta uusia riskejä. Socius 3/1996, s.7-9. 2.vuosikerta.

Väätäinen Elina. 1978. Työväenkulttuuri osakulttuurina. Teollisuustyöväestön yhdistys –ja yhteistoiminnasta sekä vuorovaikutustilanteista Kymin Tiutisessa vuoteen 1943 asti. Jyväskylän yliopisto. Etnologian laitos. Tutkimuksia 8. Jyväskylä.

LEHTILEIKKEET:

Demari 8.5.1995. Hurri Olavi. Työväenliike on työväenkulttuurin keskeisin osa.

Demari 30.1.1997, s.21. Hurri Olavi. ”Työn ja aatteen talot” valaisee Uudenmaan työväentalojen historiaa.

Demari 21.2.1997, s.32. Zapasnik Tuija. SDP:n väki väheni ja ukkoutui.

Demari 14.9.2000, s.18. Asikainen Jaakko. Perusosasto edelleen kunnallinen vaikuttaja.

Demari 15.1.2001, s.9. Aro Juhani. Tuhat jäsentä eroaa joka vuosi.

Demari 15.1.2001, s.10. Harvilahti Sari. Ratkaisuja on etsittävä veitsi kurkulla.

Demari 15.1.2001, s.10 Harvilahti Sari. Kokoomus panee uskonsa aktivisteihin.

Demari 15.1.2001, s.11. Tamminen Kirsi. Keskusta menettää tuhansia jäseniä joka vuosi.

Pohjalainen 17.9.2000, s.3. Hokka Anna-Kaisa. Palosaaren sosiaalidemokraattinen työväenyhdistys juhli 70 vuottaan.

Uusi Vaasalainen 13.9.2000, s.13. Työväenyhdistys 70-vuotta.

Uutispäivä Demari 11.5.2001, s.4. Kotkamaa Hilikka. Miksei kukaan rakenna työväentaloja?

Uutispäivä Demari 27.7.2001, s.5. Korjus Raimo. Työväentalon uusi elämä.

Uutispäivä Demari 12.9.2001, s.10. Alhoniemi Ismo. Länsiö: SDP on liian väritön.

Uutispäivä Demari 14.9.2001, s.13. Näreikkö Heikki. Talo täynnä elämää.

Uutispäivä Demari 8.10.2001, s.8-9. Keronen Jukka. Työväentaloista tahdotaan tulevaisuuspajoja.

Uutispäivä Demari 13.11.2001, s.24. Luumi Marja. Työväenyhdistys voi paremmin kuin koskaan.

Vaasa Tidning 4/2001, s.10. Asplund Kaj. Präntöön henkireikä – Palosaaren työväentalo.

MUUT:

Eräsaari Riston luento 31.1.1995. Luentosarjasta: Yhteiskuntateoria, 24.1.1995-14.3.1995. Jyväskylän yliopisto.

Mattila Jaakko. 2000. Palosaaren sosiaalidemokraattinen työväenyhdistys Ry. Vuodet 1980 – 2000.

Nuorten Kotkien internet-sivut (www.kolumbus.fi/kotkaliitto)

Palosaaren sos.dem. työväenyhdistyksen jäsentiedote 1/2000.

Palosaaren sos.dem. työväenyhdistyksen pikkujouluohjelma 1995.

Palosaaren sos.dem. työväenyhdistyksen pikkujouluohjelma 1998.

Palosaaren sos.dem. työväenyhdistyksen 70-vuotisjuhlien ohjelma.

Palosaaren sos.dem. työväenyhdistyksen talousjaoston lehtileikekirja 70-80 luvun vaihteesta.

Sähköpostiviesti 17.10.2001. Lähettäjä: Pennanen Arja, SDP:n jäsenpalvelu.

Sosiaalityöntekijäin liiton eettiset periaatteet. Akava (SOSTL) Kalenteri 2001, s.4.

LIITE

TEEMAHAASTATTELU

1. PERUSTIEDOT

- syntymävuosi

- milloin liittynyt Palosaaren sos.dem. työväenyhdistyksen yhdistyksen jäseneksi, vuosi suunnilleen

- miksi olet liittynyt juuri tähän yhdistykseen, miten olet tullut mukaan, kenen mukana (vanhemmat, ystävät, naapurit, työkaverit ym.)

- oletko osallistunut erityisesti jonkin jaoston toimintaan (naiset, nuoret, kotkat, talousjaosto ym.) vai yleisesti perusyhdistyksen toimintaan

- onko ollut joitain luottamustehtäviä, miten kauan

- kuinka paljon aikaa viettää / viettänyt yhdistyksen toiminnassa tai työväentalolla aktiivivuosina, ka / vk

2. TYÖVÄENKULTTUURIN MURENEMINEN 1900-LUVUN VIIMEISINÄ VUOSIKYMMENINÄ (väite: työväen yhdistys- ja kulttuuritoiminta kuihtunut ja köyhtynyt / jäsenet hävinneet eikä uusia tule tilalle / osallistujia tilaisuuksiin ei ole)

- miksi näin tapahtunut, mitä syitä näkee murtumiselle, mikä on aiheuttanut muutoksen ettei enää kiinnosta
- mikseivät ihmiset tule enää joukolla työväenyhdistyksen tilaisuuksiin (muut kun ne samat aktiivit)
- oletko kohdannut joidenkin jäsenten kohdalla häpeää tai pelkoa sen johdosta, että kuuluvat yhdistykseen tai ovatko jotkut tämän vuoksi jääneet tulematta mukaan, onko uusi asia
- oletko kohdannut oman edun tavoittelun tulleen tärkeäksi ihmisille, ei olla kiinnostuneita yhteisistä asioista, onko uusi asia
- oletko huomannut ihmisten väistelevän vastuuta, eivät halua nähdä vaivaa minkään asian eteen, vastuun heitto pois itseltä
- miksi itse erosit yhdistyksestä, tai miksi et enää ole aktiivi

3. YHTEISÖLLISYYS?

- oletko työelämässä vielä, miten vietät vapaa-aikaasi
- mitkä ovat tänä päivänä ne yhteisöt tai sidokset joihin sinä kuulut
- mihin asioihin ne yhteisöt rakentuvat (ikään, sukulaisuuteen, asumiseen, harrastamiseen, työhön ym.)

väitetään perinteisen työväenyhteisöllisyyden, yhteenkuuluvaisuuden tai solidaarisuuden rapautuneen: yksilöllistyminen vallannut alaa

- onko näin mielestäsi tapahtunut
- tarvitaanko mielestäsi työväenyhteisöä tai työväen yhteistoimintaa vielä, mihin nykyään tarvitaan / miksei tarvita
- miten tällainen työväen yhteisöllisyys, yhteenkuuluvaisuus tai solidaarisuus saataisiin tänä päivänä aikaan , mihin se voisi perustua , mitkä asiat yhdistäisivät tai liittäisivät ihmisiä työväen asioiden pariin tänä päivänä
- keitä olisivat ne Ihmiset jotka voisivat muodostaa työväenyhdistyksen tai – yhteisön tänä päivänä, mikä heitä yhdistää (kun työväen – leimaa ei saa enää syntyessä ulkoapäin annettuna).

4. TYÖVÄENYHDISTYKSEN JA –TALON TULEVAISUUS

- millaisena näet Palosaaren työväenyhdistyksen tulevaisuuden, tarvitaanko sitä vielä, onko elinmahdollisuudet olemassa
- millaisia tapahtumia tai tilaisuuksia yhdistyksen tulisi järjestää, millaiseen toimintaan tulisi panostaa nykypäivänä (vanhoihin palata / uusia keksiä, kaikille avoimia / vain pienelle joukolle, poliittisia ja aatteellisia / enemmän viihteellisiä)
- keille toiminta tulisi suunnata, ketkä olisivat osallistujia
- millaisiin tapahtumiin voisit itse osallistua

- miten, millä keinoilla saataisiin uusia jäseniä yhdistykseen (ja miten heistä saadaan aktiivisia)
- vieläkö tunteisiin kannattaa vedota jäsenhankinnassa, mitä tunteita (viha?)
- talon kunto aika huono ja rahat tiukilla, talon myynti käynyt mielessä: tarvitaanko Palosaaren työväentaloa, siis yhdistyksen omaa tilaa vielä, kannattaako se ylläpitää, miksi tarvitaan / miksei tarvita
- mistä saataisiin rahaa toiminnan järjestämiseen ja työväentalon ylläpitämiseen